

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Anna Leixner

Náhradní výchova vnoučat vykonávaná prarodiči

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Marie Farková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2012–2014

DIPLOMA THESIS

Anna Leixner

Foster care of grandchildren by grandparents

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Marie Farková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Anna Leixner

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí práce PhDr. Marii Farkové za odborné vedení práce, věcné připomínky, trpělivost a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se ve své teoretické části zabývá pěstounskou péčí vykonávanou prarodiči a souvisejícími mezigeneračními odlišnostmi. Analyzuje pohled do historie pěstounské péče, instituty náhradní rodinné péče, pěstounské dávky, samotnou výchovu prarodičů pěstounů a specifika mezigeneračního soužití. Empirická část na základě hloubkových polostrukturovaných rozhovorů zjišťuje komunikační bariéry mezi prarodiči pěstouny a jejich vnoučaty, pojetí výchovných metod a postihuje témata, která jsou z důvodu věkového rozdílu chápána jako nevhodná.

Klíčové pojmy

Generace, mezigenerační konflikt, náhradní rodinná péče, pěstoun, pěstounská péče, prarodič, vnoučata.

Abstract

The theoretical part of this thesis addresses foster care provided by grandparents and discusses the related inter-generational differences. It investigates the history of foster care, concepts of foster care, foster benefits, the actual upbringing provided by grandparents in the role of foster parents, and factors specific to inter-generational cohabitation. By virtue of in-depth, semi-structured interviews, the empirical part identifies communication barriers between grandparents, acting as foster parents, and their grandchildren, explores concepts of child-raising methods, and captures issues which, because of the age difference, are viewed as inappropriate.

Keywords

Foster care, foster parents, generation, grandchildren. grandparent, inter-generational conflict.

OBSAH

ÚVOD	9
1 POHLED DO VÝVOJE NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	11
1.1 Náhradní rodinná péče a situace ve starém Římě	11
1.2 Období mezi osvícenstvím a první světovou válkou	12
1.3 Období po první a druhé světové válce	13
2 INSTITUTY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	16
2.1 Náhradní rodinná péče	16
2.2 Svěření do péče jiné osoby než rodiče.....	17
2.3 Osvojení nezletilé osoby	18
2.3.1 Podmínky, které musí splňovat osvojitel.....	19
2.4 Osvojení zletilého jako nový institut	20
2.5 Pěstounská péče a poručenství s péčí	21
2.5.1 Poručník	22
2.5.2 Typy pěstounské péče	23
2.6 Opatrovník	24
2.7 Hostitelská péče	24
3 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	26
3.1 Příspěvky a odměny.....	26
4 NÁHRADNÍ VÝCHOVA VYKONÁVANÁ PRARODIČI	31
4.1 Důvody vzniku příbuzenské pěstounské péče	31
4.2 Přístupy prarodiče k nově nastalé situaci.....	32
4.2.1 Prarodiče vzniklou situací trpí	33
4.2.2 Obětavý prarodič.....	34
4.2.3 Prarodiče ve funkci manažera.....	35
4.3 Přístup vnoučat	37
4.3.1 Vděk.....	37
4.3.2 Úleva.....	38
4.3.3 Pocit viny	38
4.3.4 Strach	39
4.4 Přednosti péče vykonávané prarodiči	40

5 MEZIGENERAČNÍ SOUŽITÍ	42
5.1 Význam mezigeneračního soužití.....	42
5.2 Role prarodičů a vnoučat	44
5.3 Konflikty soužití	45
6 HLOUBKOVÉ POLOSTRUKTUROVANÉ ROZHOVORY	48
6.1 Metodika	48
6.2 Analýza výsledků šetření	52
ZÁVĚR	71
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	73
SEZNAM OBRAZKŮ a TABULEK	77
SEZNAM PŘÍLOH	78

ÚVOD

Demografické stárnutí společnosti postihuje od 20. století v menší či větší míře každou zemi Evropské unie. Několik generací společně prožívá nezanedbatelnou část svého života a osobní znalost prarodičů s vnoučaty není výjimkou. Každá generace s sebou nese jiné kulturní a sociální zkušenosti a mnoho dalších prožitků, kterými obohacuje život svůj i ostatních generací. Mezigeneračnímu soužití však česká populace není příliš nakloněna, a tak nás zajímalo, jaké konfliktní situace mohou nastat, když jsou prarodiče pěstouni jako zástupci třetí generace nuceni žít se svými dospívajícími vnoučaty ve společné domácnosti a starat se o ně.

Teoretická část shrnuje a komentuje vývoj, současný stav a možnosti v oblasti výkonu pěstounství mezi prarodiči a vnoučaty. V úvodní části seznamujeme s historickými počátky pěstounské péče a jejími nejvýraznějšími změnami. Vysvětlujeme, proč v dávných dobách generační střety neměly význam pro společnost, a upřesňujeme, kdy můžeme poprvé hovořit o začátku pěstounské péče. Popisujeme jednotlivé instituty náhradní rodinné péče a rozlišujeme, které instituty jsou pro prarodiče ve vztahu k vlastním vnoučatům právně možné a které jsou určeny pouze pro nepříbuzenskou péči. V neposlední řadě se věnujeme důvodům vzniku příbuzenské péče a různým formám prožívání nových strastí a slastí spojených s pěstounskou péčí prarodičů. Zdůrazňujeme negativa i pozitiva výchovného působení třetí generace a rovněž vyzdvihujeme přednosti náhradní rodinné péče vykonávané prarodiči pěstouny. Vzhledem k důchodovému věku zkoumané generace jsme znázornili možné finanční zabezpečení pěstounů a jim svěřených dětí v tabulkové formě a zmínili jsme nové požadavky k získání jednotlivých dávek.

Zvláštní pozornost věnujeme mezigeneračnímu soužití a samotnému významu role prarodičů a vnoučat a s nimi spojeným mezigeneračním střetům. Domníváme se, že intergenerační střety v pěstounské péči prarodičů vedou k vícegeneračnímu učení. Vnoučata své pěstouny motivují ke vzdělávání, o které by v případě samotného prožívání stáří nejevili zájem.

Cílem empirické části je zjistit, jak funguje komunikace mezi pěstounem a vnoučetem, a kde může být tato komunikace narušená z důvodu mezigeneračních neshod vznikajících na základě velkého věkového rozdílu. Chtěli bychom zjistit, zda existují témata, která z důvodu velkého věkového rozdílu prarodič vnímá v komunikaci s vnoučetem jako nevhodná. Zajímá nás, jak prarodiče tyto situace řeší a jak se přitom sami cítí. Kromě toho se věnujeme otázce, jestli zkušenosti získané z výchovy vlastních dětí vedou prarodiče k mírnějším výchovným metodám a zda se s tím pojí i důvody týkající se velkého věkového rozdílu. Dále nás zajímá, jaké potíže mohou nastat při zjišťování školních výsledků vnoučete, jaká jsou řešení a zda musí dnešní prarodič v roli pěstouna ovládat informační technologie, aby získal obraz o celkovém školním prospěchu vnoučete. K získání co nejpodrobnějších informací byli dotazováni samotní prarodiče pěstouni, kteří aktuálně žijí společně se svěřenými vnoučaty v jedné domácnosti. Rozhovory jsou transkribovány v doslovném znění v přílohové části práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POHLED DO VÝVOJE NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

První kapitola nabízí stručný pohled do historického vývoje náhradní rodinné péče. V jednotlivých podkapitolách jsou popsány nejvýraznější změny v oblasti pěstounství a osvojení, které přinesla jednotlivá období. Ve starém Římě se seznamujeme s první právní normou o nabytí osvojení a prvopočátky pěstounské péče prostřednictvím placených kojných. Další období konkretizuje pohled na tyto placené kojné, zabýváme se například tehdejšími obavami z přenosu venkovské povahy na dítě v pěstounské péči prostřednictvím mateřského mléka kojné. Ve druhé podkapitole je zmíněna priorita nahrazení rodinné výchovy osiřelému dítěti s akcentem na zemský zákon pro Čechy, který vyžadoval péči o osiřelé děti v působnosti domovských obcí. Po druhé světové válce dochází v pokrokovém myšlení ve vztahu k rodinné výchově k regresi a na určité období je pěstounská péče zrušena úplně, o čemž se zmiňuje poslední podkapitola.

1.1 Náhradní rodinná péče a situace ve starém Římě

„Přijetí cizího dítěte za vlastní, upravené dnešním právním řádem, má svou dlouhou historii. Tato tradice vychází z tendence zabudované do biopsychické výbavy, z níž lidský rod vstupuje na vývojovou scénu. Jedná se v podstatě o schopnost chránit nejen své vlastní dítě, ale jakékoliv cizí dítě, přijmout ho za vlastní a pečovat o ně. Tato schopnost je dle výzkumu dána nejen ženám, také mužům.“ (Smutková In: Nožářová 2012, s. 27)

S právní normou o nabytí osvojení „*adoptio naturam imitatur*“ (Matějček 1999, s. 16) se setkáváme již ve starém Římě. Adopce, která podle překladu napodobuje přírodu, znamená, že vztah mezi osvojitelem a osvojencem je totožný se vztahem mezi dítětem a rodičem. (Matějček, 1999) Motivace přijetí dítěte jsou mnohdy různé a v historii se nemálo kdy odvíjely od aktuálního společenského klimatu. Výjimku netvořilo osvojení dítěte za účelem získání levné pracovní síly nebo majetku.

Společenská hodnota života dítěte nebyla příliš vysoká, protože dítě nebylo pracovně výkonné jako dospělý jedinec. Nízké společenské postavení dítěte se prolínalo i do samotného způsobu osvojení, na které měl přednostní právo osvojitel. (Nožířová, 2012) V římském právu měl vzhledem nižšímu postavení ženy nárok na osvojení pouze živitel, což byl, vnímáno dobovou optikou, muž. Věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem byl právně stanoven na minimálně 18 let a adopce vlastních nemanželských dětí byla zakázána. Za pravé počátky osvojení můžeme považovat „odkládání tzv. přespočetných dětí“ (Nožířová 2012, s. 28), které se běžně odkládaly do toren kostelů. Nalezenci byli obvykle bezvýhradně přijati novou rodinou. (Nožířová, 2012)

Za jednoznačné počátky pěstounské péče jsou však označovány placené kojné, chůvy a opatrovnice. (Matějček, 1999) Institut kojných byl však v minulosti několikrát kritizován. Dle díla „Informatorium školy mateřské“ od J. A. Komenského kojné neodporovaly jen přirozenosti, ale i samotnému Bohu. Mezi tehdejší důvody k nepřátelství k nim patřilo i přesvědčení, že děti přijímají s mlékem kojné nejen její kladné i záporné vlastnosti, ale například i venkovskou povahu. (Nožířová, 2012) Nezanedbatelným faktorem pro kritiku je však také odcizení dítěte od rodičů, jeho traumatizace prvotním odloučením od rodičů a navrácení zpět do rodinného prostředí až po dvou letech u kojné. (Matějček In: Nožířová, 2012)

1.2 Období mezi osvícenstvím a první světovou válkou

I v tomto období se hojně využívaly kojné. Ve většině případů zůstávaly děti u své kojné až do šestého roku života a poté byly navraceny zpět do své biologické rodiny. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, panovaly při využití kojné spíše obavy, aby dítě nepřevzalo její negativní vlastnosti. Dnes už díky oblasti genetiky a moderní psychologie můžeme vysvětlit, že pokud dítě převzalo určité vlastnosti své kojné, nebylo to mlékem, ale dlouhodobým odloučením od rodiny. Tato dlouhá doba vedla k odcizení dítěte rodičům a k následné frustraci a deprivaci dítěte. (Nožířová, 2012) Prostřednictvím kojné nemohla vzniknout dnes známá vazba mezi dítětem a matkou, která je důsledkem hormonu oxytocin, před porodem „bonding“ a po porodu

„attachment“. Tato citová vazba navozuje mezi matkou a dítětem touhu vzájemné blízkosti, pocit důvěry a uvolnění. (Brisch, 2011)

Zřizování nalezinců pokračovalo, ale s rozvojem kapitalismu došlo k prvním negativním ohlasům. J. H. Pestalozzi navazuje na J. J. Rousseaua, který vyzdvihoval důležitost rodinné výchovy a její nahrazení dítěti považoval za povinnost společnosti. (Nožářová, 2012) Významným právním dokumentem v péči o děti se stal „*zemský zákon chudinský pro Čechy ze dne 3. 12. 1868. Veřejná péče o opuštěné a osiřelé děti byla poskytována v rámci chudinské péče v působnosti domovských obcí. Tuto péči jim ukládal § 13 českého zemského zákona.*“ (Nožářová, 2012, s. 29) Nalezince však zůstávaly nadále přeplněné. Do kategorie potencionálních osvojitelů patřily buď bezdětné zámožné manželské páry nebo pěstouni, kteří si ponechávali dítě i po jeho šestém roce života. V roce 1908 byla vytvořena „*Česká zemská komise pro péči o mládež při Zemské školní radě.*“ (Nožářová, 2012, s. 29) Instituce řídila během první světové války péči o osiřelé děti nebo děti ze sociálně slabých rodin, u kterých byl ohrožen jejich zdravý vývoj. (Nožářová, 2012)

1.3 Období po první a druhé světové válce

V tomto období již nebyly prioritou v otázce osvojení pouze kompetence osvojitele, ale přihlíželo se i na zájem samotného dítěte (osvojení). Ve 30. letech Zemská ústřední péče o mládež spravovala 24 okresních sirotčinců a stát provozoval 60 dětských domovů, které byly určeny k dočasnému ozdravnému pobytu opuštěných nebo ohrožených dětí. Po první světové válce se stupňoval akcent na péči o osiřelé děti nejen v morální rovině, ale i té finanční. Nebylo totiž výjimkou, že děti přišly ve válečných letech i o oba rodiče. V této době přibýlo kvalitních sociálních pracovníků, ale přesto byla sociální a personální oblast zajišťována především kvalifikovanějšími občany, zejména pedagogy a lékaři. Organizační střediska se stala pomocnými orgány pro zákonnou péči o mládež. Poskytovala zastoupení mládeži, nemanželským a osiřelým dětem a dětem z rozvracejících se rodin v soudních záležitostech i na úřadech. Zároveň pomáhala převážně svobodným ženám v období před porodem a po něm. (Nožářová, 2012)

Zákon č. 56/1928 Sb. o osvojení z roku 1928 můžeme považovat za první jednotnou právní úpravu institutu osvojení. Nový zákon však nekladal důraz na vhodné rodinné prostředí, hlavní myšlenkou bylo získat adekvátního dědice pro osvojitele. Osvojitel musel být starší 40 let, nesměl mít žádné děti, nemanželské nevyjímaje. Osvojena mohla být i osoba zletilá, dokonce i osoba, která již uzavřela manželství. Na osvojení se nahlíželo spíše jako na smluvní vztah bez citových vazeb. (Nožířová, 2012)

Po druhé světové válce vyšel v platnost zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb. (Nožířová, 2012) Osvojení bylo stejně jako u předchůdce tohoto zákona zrušitelné. Roku 1950 však paradoxně došlo k zákazu pěstounské péče v Československu. Tento krok se odůvodňoval nutností boje proti vesnickým boháčům, kterým měly právě děti svěřené do pěstounské péče pomáhat v zemědělství. Dalším důvodem byla představa, že socialismus dokáže problémy rodin i nechtěných dětí řešit vnučením svých ideologických představ, takže potřeba osvojení nebude vůbec vznikat. (Gabriel a Novák, 2008) Přesto však první nezrušitelné osvojení bylo zavedeno se zákonem č. 15/ 1958 o změně předpisů o osvojení, což umožnilo například zapisovat osvojitele do matriční knihy. V období po druhé světové válce už nebylo osvojení omezováno dosažením 40 let nebo podmínkou bezdětnosti. Naopak se dávala přednost kolektivní výchově s důrazem na zajištění náhradní rodinné výchovy a rodinného prostředí. (Nožířová, 2012)

Stručným pohledem do minulosti jsme zjistili, že pěstounská péče má dlouhou tradici, i když nebyla původně tímto termínem vůbec označována. Každé období, což platí i dnes, se odborníci zabývají otázkou, jaká výchova a vzdělávání je pro dítě ta nejvhodnější. a každá doba zároveň přináší nové poznatky s jiným náhledem na řádný vývoj dítěte. Zatímco byla první primitivní pěstounská péče kojných v dané etapě spíše služba, kterou využívalo jen omezené množství velmi dobře situovaných lidí, v dalším období se kojné - pěstounky setkávaly spíše se skeptickým přístupem okolí a rodinná výchova v pravém slova smyslu byla řazena na nejvyšší příčku kladného vývoje každého jedince. Všechny zmíněné historické fáze vývoje pěstounství však s sebou přinesly i konkrétní pravidla. Pěstounky sice bývaly venkovského, chudého původu, ale postupem času musely vyhovovat dalším a dalším kritériím. Navíc přitom byly velmi špatně finančně hodnoceny. Počátky osvojení naopak byly v režii muže. Proces osvojení byl omezen věkovým rozpětím mezi osvojitelem a dítětem. Zajímavostí je například

možnost osvojení zletilého jedince, což bylo po následující dlouhá léta v našich zemích prakticky nemožné, a zpátky se k tomu vrací až Nový občanský zákoník, účinný od roku 2014. Na základě pohledu do historie, kterým jsme se v předchozí kapitole zabývali, je zřejmé, že se při osvojení řešily jiné potíže než mezigenerační. V počátcích bylo důležité zejména udržet dítě při životě a u dětí z nemajetných rodin využít jeho schopnost pracovat. Pěstounky byly mladé, samy vychovávaly své biologické děti. V případě pěstounů se dbalo především na minimální věkový rozdíl mezi dítětem a pěstounem, nikoliv však na přiměřený věkový rozdíl. Lidé se dříve nedoživali vysokého věku, tudíž většina prarodičů svá vnoučata ani neviděla nebo se nebyla schopna psychicky, fyzicky, či finančně o vnouče postarat.

2 INSTITUTY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

V první kapitole se čtenář seznámil s původním pojetím osvojení a pěstounské péče, kterou dnes řadíme do tzv. institutu náhradní rodinné péče. V první podkapitole jsme definovali náhradní rodinnou péči a vyvrátili představy široké veřejnosti o dostupnosti osvojitelných dětí v českých ústavních zařízeních. V následujících podkapitolách jednotlivě popisujeme instituty náhradní rodinné výchovy, které jsou pro lepší představu zobrazené na obrázku jedna. V závěrečné části druhé kapitoly jsou formulovány pojmy opatrovník, pěstoun, poručník a popsány jejich funkce v náhradní rodinné péči. Poslední část je věnovaná hostitelské péči, která sice není zákonem o rodině upravována, ale může alespoň na krátkou chvíli suplovat rodinné soužití a vztahy těm dětem, u kterých nejsou splněny podmínky pro osvojení nebo pěstounskou péči.

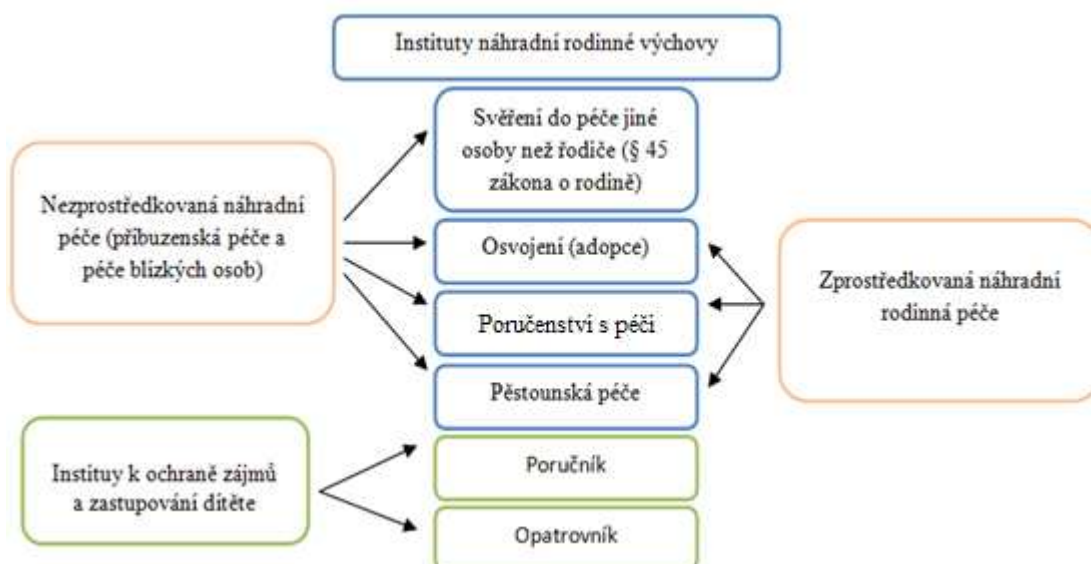
2.1 Náhradní rodinná péče

Weiss (2007) považuje rodinu za nejideálnější výchovné prostředí. (Weiss In: Havlík, 2007) „*Nemůže-li dítě vyrůstat v původní rodině, má právo vyrůstat v náhradní rodinné výchově.*“ (Bubleová a kol., 2013, s. 8) Náhradní rodinnou výchovu můžeme uskutečnit formou náhradní rodinné péče, nebo ústavní péče. (Bubleová a kol., 2011) Dle Klímeše (2002) je náhradní rodinná péče definována následovně: „*Náhradní rodinná péče je souhrnné označení pro všechny druhy nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče.*“ (Klímeš In: Nožířová, 2012, s. 11) Dítě přechází do péče osvojitele, pěstounské péče nebo péče poručníka. Je to forma péče, kdy je dítě vychováváno osobami, které plní a „nahrazují“ funkci rodičů ve zdravém prostředí. Život v něm by měl co nejvíce napodobovat přirozenou rodinnou péči. Náhradní rodinné péči je zákonem o rodině i dle mezinárodních úmluv dáována přednost před ústavní výchovou. V ČR je však ústavní výchova často dlouhotrvajícím přechodným řešením nebo i řešením konečným. (Bubleová a kol. 2011)

V psychologickém slovníku a slovníku sociální práce není náhradní rodinná péče přímo definována. Psychologický slovník předkládá spíše konkretizující termíny

jako jsou například osvojení, adopce a jiné. Slovník sociální práce používá termín „náhradní výchovná péče.“ (Nožičková, 2012) V české společnosti se upevnila představa, že v našich ústavech žije tisíce dětí, které jen čekají na nové rodiče. Opak je však pravdou. V českých ústavních zařízeních je čím dál tím více dětí, které nejsou tzv. právně volné, a zároveň existuje i skupina dětí pro různé závažné důvody nevhodná ke svěřeni do náhradní rodinné péče. (Matějček, 2002) Škroviera (2007) poukazuje na zakonzervovaný systém vyžadující změny, aby naplnil požadavky náhradní rodinné péče dnešní doby. (Škroviera, 2007)

Obrázek 1: Instituty náhradní rodinné výchovy

Zdroj: Náhradní rodinná péče, online, cit. 2013-10-05

2.2 Svěření do péče jiné osoby než rodiče

Dle zákona o rodině § 45 může soud svěřit dítě do výchovy osobě jiné než je rodič, pokud s tím dítě souhlasí a pokud je poskytnuta záruka zdárné výchovy dítěte. Přednost se dává zpravidla příbuznému nebo někomu, kdo je dítěti blízký a má k němu vytvořenou citovou vazbu. I manželské páry mají nárok na svěření dítěte do společné výchovy, soud jim však vymezí práva a povinnosti vůči svěřenému dítěti. (Bubleová a kol., 2013) Dítě nemůže být svěřeno do této formy péče, pokud rodičům nelze stanovit

vyživovací povinnost. V případě, že je dítě svěřeno do péče manželům a jeden z manželů zemře, přechází dítě automaticky do péče druhého manžela. Při zániku manželství rozhoduje o právech a povinnostech vůči dítěti nová legislativní úprava. Dítě může být svěřeno pouze jednomu z manželů za předpokladu, že s tím ten druhý souhlasí. Jsou však vymezeny i výjimky. Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti při svěřením dítěte do péče jiné osoby nezaniká a je vymahatelná. Nerozhodne-li soud jinak, jsou rodiče nadále zákonnými zástupci a je zachována i jejich rodičovská zodpovědnost. (MPSV, online, cit. 2013-12-03)

2.3 Osvojení nezletilé osoby

Osvojením podle zákona o rodině přijímají manželé nebo jednotlivci opuštěné dítě za vlastní. Tím vznikají stejná práva, povinnosti a vztahy, jako by byli jeho biologickými rodiči. Zároveň tyto skutečnosti mezi osvojencem a původní rodinou zanikají. Osvojenec je člověk, který má být osvojen. Osvojitel je člověk, fyzická osoba, která si člověka osvojuje. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01a) Pokud nelze najít náhradní rodinu v zemi původu, mohou si dítě osvojit i lidé ze zahraničí, jedná se ale o zvláštní případ osvojení. (Konečná, 2003)

Synonymem pro osvojení je adopce. (Průcha a kol., 2009) Osvojení je český pojem a setkáváme se s ním v českých právních předpisech. (Bubleová, 2011) Termín adopce je u nás užíván obecněji, i ve smyslu adopce zvířat (například ze zoologické zahrady) nebo adopce na dálku. (Nožářová, 2012) Osvojení a pěstounská péče se liší především podle právní situace přijatého dítěte. Osvojené dítě se stává před zákonem dítětem nových rodičů se všemi důsledky, které z toho plynou. Z toho důvodu žádají o osvojení především manželské páry, které nemohou mít vlastní děti. Osvojením také zanikají práva a povinnosti poručníka, opatrovníka, který byl jmenován, aby vykonával práva a povinnosti za rodiče. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01a) Tyto páry, které nemohou mít vlastní děti, jsou proto k osvojení nedobrovolně motivovány. Osvojení je pro ně jediný způsob jak ošálit osud. Takoví rodiče by však neměli být odsuzováni, protože i tak mohou poskytnout dítěti velmi dobrou výchovu i zázemí. (Zezulová, 2012) „*Představy budoucích osvojitelů jsou přitom úplně legitimní, neboť*

tito zájemci vycházejí ze svých možností a schopností.“ (Bubleová a kol., 2013, s. 7) Důležité je uvědomit si, že dítě někde má své biologické rodiče nebo sourozence, a může být ovlivněno předchozími prožitky z raného období. Dalším motivem k osvojení je přání manželských párů mít sourozence pro své biologické dítě nebo hledají náhradu za své zemřelé dítě. Osvojení je důležité především pro páry, které chtějí, aby dítě bylo jen „jejich,“ a tak může docházet k mnoha zklamáním z nereálných očekávání. (Zezulová, 2012)

V České republice je větší zájem o osvojení dítěte než o zprostředkování dítěte do pěstounské péče. (Nožářová, 2012) Mezi osobami příbuzné v přímé linii, například mezi prarodiči a vnoučaty nebo sourozenci, je osvojení vyloučeno. Při náhradním mateřství toto ustanovení neplatí. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01a)

2.3.1 Podmínky, které musí splňovat osvojitel

Osvojitelem může být pouze zletilá fyzická osoba, která je způsobilá k právním úkonům, a způsobem svého života zaručuje, že osvojení bude k prospěchu dítěte a společnosti. (Bubleová, 2011) Dle nového občanského zákoníku musí být osvojitelem nejen osoba zletilá a svéprávná, ale zároveň její pohnutky a důvody k osvojení musí vést k tomu, že dotyčná osoba bude i dobrý rodičem. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01a)

Osvojením přejímá zájemce i další povinnosti, jako je například povinnost vyživovací, a to i po rozpadu manželství, kdy někteří osvojitelé osvojené dítě nepovažují již za své. Osvojitelé jsou vedeni v matrice osvojení na místě rodičů. Dítě osvojením nabývá i právo dědické. (Nožářová, 2012) V případě, že si osvojitel osvojí nezletilé dítě, které je zároveň rodičem, vztahují se účinky osvojení i na dítě tohoto osvojení. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01a)

Nový občanský zákoník stanovuje přiměřený věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem, který činí minimálně 16 let. Mohou být stanoveny i výjimky. Je-li rodič mladší 16 let, nemůže dát souhlas k osvojení. Nový občanský zákoník ukládá osvojiteli, aby osvojení svému osvojení oznámil nejpozději před zahájením školní docházky. Nově může osvojitel požádat soud o utajené osvojení před původní rodinou dítěte. Mezi

novinky patří i skutečnost, že osvojenec nemusí souhlasit se změnou příjmení a soud mu může příjmení osvojitele připojit za původní příjmení. Osvojení na rozdíl od dřívějších předpisů nyní nelze zrušit po třech letech, pokud není osvojení v rozporu se zákonem. Je-li to však v zájmu dítěte, může soud na návrh osvojitele osvojení změnit na osvojení nezrušitelné. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01a)

2.4 Osvojení zletilého jako nový institut

„Osvojení zletilého je významné především z hlediska dědění, kdy osvojenec dědí v první zákonné třídě dědiců a zároveň nevstupuje v dědické právo osvojitele vůči jiným osobám.“ (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01-2b)

Osoba, která má zájem o osvojení zletilé osoby, podá návrh soudu. Zletilá osoba se k návrhu připojí a soud rozhodne. Právní následky pro potomky vyplývají pouze tehdy, narodí-li se později. Osvojenec má volbu zanechání si vlastního příjmení, nebo se souhlasem osvojitele může připojit ke svému příjmení i to jeho. Řetězením příjmení však nesmí dojít k jeho ztrojení. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01-2b)

„Osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého:“ (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01-2b)

- osvojitel osvojil přirozeného sourozence zletilého,
- zletilý, byl v době návrhu o osvojení nezletilý,
- osvojitel pečoval o osobu jako vlastní ještě za nezletilosti,
- osvojitel má zájem o osvojení dítěte svého manžela. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01-2b)

„Osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého:“ (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01-2b)

- osvojením nevzniká mezi osvojencem a členy rodiny osvojitele příbuzenský poměr ani majetkové právo,
- nevzniká žádné majetkové právo vůči osvojenci a jeho potomkům a naopak,
- osvojenci a jeho potomkům nezanikají práva vůči vlastní rodině a naopak. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01-2b)

První varianta je především změnou, která má vést ke kladné soudržnosti rodiny. Dle starého občanského zákoníku nemohl být osvojen zletilý, jehož nezletilí sourozenci byli osvojeni do „nové rodiny“, což mohlo vést k rozdělení rodiny. Ke druhé variantě má docházet pouze výjimečně. Tuto možnost budou využívat lidé, kteří nemají žádné pokrevní ani právní potomky nebo jsou jejich potomci nedosažitelní, pobývajících neznámo kde, lidé, kteří nemají nikoho, kdo by pokračoval v jejich rodě nebo se náležitě o ně postaral ve stáří a během nemocí. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01-2b)

2.5 Pěstounská péče a poručenství s péčí

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, která má přednost před ústavní výchovou. (Nový občanský zákoník, online, cit. 2013-12-01-2b) Jedná se o vazbu mezi náhradní rodinou a dítětem, při které je vztah z právního hlediska volnější než při osvojení. (Průcha a kol., 2009) Přibližně jedna třetina dětí svěřená do náhradní rodinné péče je v péči pěstounů. Pěstounská péče je výhodná především pro děti, jejichž biologičtí rodiče s osvojením nesouhlasí. Tyto děti by byly bez právní úpravy pěstounské péče odkázány na ústavní péči. (Gabriel a Novák, 2008) Pěstoun o dítě v pěstounské péči pečuje osobně a přebírá zodpovědnost za jeho výchovu. Právní vztah mezi dítětem a pěstounem se liší od vztahu vznikajícího při osvojení. Pěstoun zastupuje dítě v běžných záležitostech, ale nemá vyživovací povinnost. Nastane-li mimořádná záležitost, pěstoun musí požádat zákonného zástupce dítěte nebo soud o souhlas. (Bubleová a kol., 2013) Mezi mimořádné záležitosti se řadí například vyhotovení cestovního dokladu, lékařské zákroky, volba povolání a další. (Gabriel a Novák, 2008) Hmotné zabezpečení dítěte zajišťuje stát lidem, kteří se jej ujali. Pěstounovi náleží odměna ve formě dávek pěstounské péče. (Bubleová a kol., 2013)

V současné době je nejvyšší doporučený počet dětí v pěstounské péči společně s vlastními dětmi šest, můžeme se setkat i s počtem osmi dětí, což je ale maximální hranice. Psycholog pro náhradní rodinnou péči by neměl v těchto případech doporučovat další dítě do pěstounské péče. (Gabriel a Novák, 2008)

2.5.1 Poručník

Poručník může být stanoven soudem, pokud:

- rodiče dítěte zemřeli,
- výkon rodičovské povinnosti byl pozastaven,
- rodiče byli v plném rozsahu zbaveni právní způsobilosti,
- rodiče byli zbavení rodičovské zodpovědnosti. (Bubleová a kol., 2013)

Poručník může o dítě pečovat osobně, nebo plnit „pouze“ funkci zákonného zástupce. Jestliže poručník pečuje o dítě osobně, dítě je hmotně podporováno státem. Pokud nemůže být poručníkem fyzická osoba, soud určí právnickou osobu (orgán sociálně právní ochrany dětí). Pokud je dítě v péči pěstounů a nastane situace, která vyžaduje působení pěstounů ve funkci poručnické, mohou být ustanoveni i oni do funkce poručnické. (Bubleová a kol., 2013)

Poručník je pod pravidelným dohledem soudu. Odpovídá za věci z jeho funkce vyplývající a v ročních intervalech podává zprávy o poručenství danému soudu. Nejedná se pouze o správu majetku, ale i o osobní záležitosti dítěte. (Bubleová a kol., 2013)

Pokud je dítě v osobní péči pěstounů, nebo poručníků uzavírá se mezi

- obecním úřadem obce s rozšířenou působností,
- s krajským úřadem nebo
- s ověřenou osobou

dohoda o výkonu pěstounské péče, která upravuje práva a povinnosti osob v evidenci pečujících osob. (Bubleová a kol., 2013) Pěstounská péče vzniká na základě rozhodnutí soudu a jedině soud může pěstounskou péči zrušit. Soud ruší pěstounskou péči jen na základě vážných důvodů, na základě žádosti podané pěstounem ji však ruší pokaždé. Pěstounská péče končí zletilostí dítěte v pěstounské péči. Poručník se může své funkce zříci podáním návrhu, ale může být také odvolán pro nezpůsobilost nebo porušení svých povinností. (Bubleová a kol., 2013)

2.5.2 Typy pěstounské péče

Až do roku 2000 bylo dítě svěřováno do pěstounské péče pouze za předpokladu, že jeho výchova nemohla být zajištěna na dostatečně dlouhou dobu. Nyní je tato podmínka ze zákona vypuštěna a do pěstounské péče mohou být svěřeny i děti, u kterých není jisté, zda se bude jednat o krátkodobé, nebo dlouhodobé svěření. Pokud to není v rozporu se zájmy dítěte, je během pěstounské péče podporován kontakt dítěte s biologickou rodinou. Pěstounům stanovuje právní úprava prohlubovat, rozvíjet a udržovat vztah dítěte s osobami blízkými, především s rodiči. (Bubleová a kol., 2013)

a) Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu má poskytnout okamžitou pomoc ohroženým dětem a dostat tyto děti co nejrychleji do náhradní rodiny. Pro tento účel je výběr vhodných pěstounů náročnější, protože je nutné zdůrazňovat, že se jedná jasnou dočasnou péči. Tento institut je krizový a pouze přechodný. Slouží rodičům jako adaptační doba pro znovupřijetí dítěte do péče nebo aby bylo možné během této doby najít dítěti vhodnou stabilní rodinu. (Bubleová a kol., 2013)

Soud svěřuje dítě do pěstounské péče na dobu přechodnou:

- pokud rodič nemůže vykonávat rodičovské povinnosti ze závažných důvodů (zdravotní důvody, výkon trestu odnětí svobody a další),
- po uplynutí této doby lze dát souhlas rodiče s osvojením v případě odložených novorozenců umístěných do předpěstounské nebo předadopční pěstounské péče,
- nebo do nabytí právní moci, kdy souhlas rodičů již není třeba. (Bubleová a kol., 2013)

b) Pěstounská péče na dobu určitou

Pokud je dítě svěřeno do pěstounské péče na dobu určitou, je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda důvody pro svěření dítěte do pěstounské péče na dobu určitou ještě trvají. Dítě může být svěřeno do tohoto institutu pouze na jeden rok s výjimkou, že se sourozencem bylo dáno do péče pěstounů až později. (Bubleová a kol., 2013)

2.6 Opatrovník

Soud může dítěti jmenovat opatrovníka, pokud se dítě ocitne ve střetu zájmů nebo zákonný zástupce nehájí dostatečně zájmy dítěte. Opatrovník dítěte může kdykoliv podat návrh na zahájení řízení, uzná-li to za vhodné z hlediska potřeb a zájmů dítěte. o záležitosti rozhodne soud nebo orgán veřejné moci. (Bubleová a kol., 2013)

Soud ve svém rozhodnutí musí uvést důvod jmenování opatrovníka a dobu, po kterou bude opatrovník vykonávat svoji funkci a další práva a povinnosti, které mu plynou ze vztahu k dítěti a dalším osobám. Soud také stanoví rozsah právního jednání a určí, pro které úkony bude nutný souhlas soudu. Soudně se určují i náklady a práva na odměny opatrovníka. (Bubleová a kol., 2013)

Opatrovník zjišťuje stanovisko rodičů a ostatních osob, a pokud je to možné, nejlépe i stanovisko dítěte než dojde k právnímu jednání opatrovníka v zastoupení dítěte. Opatrovník může být jmenován nejen k právnímu jednání, ale soud jej může zprostit funkce, jakmile pomine důvod a účel, ke kterému byl opatrovník jmenován. Opatrovník může být soudem pověřen i správou jmění dítěte. Soud mu vymezí rozsah a výši majetku, kterou může opatrovník spravovat, a zároveň jakým způsobem a co se mu zakazuje. Během svého působení podléhá opatrovník stálému soudnímu dozoru. Přehled o spravování jmění dítěte opatrovník předkládá soudu formou zpráv a účtů, a to nejdéle za období jednoho roku. (Bubleová a kol., 2013)

2.7 Hostitelská péče

Zákon o rodině ani zákon o sociálně-právní ochraně pojem hostitelská péče nezmiňuje. Hostitelská péče je vhodná pro děti, které nemohou být osvojeny, nebo pro děti staršího věku, které s pěstounskou péčí nesouhlasí. (Gabriel a Novák, 2008) Jedná se o děti, které jsou v dlouhodobé ústavní péči. Z velké části jde také o děti nemocné, děti s výchovnými problémy, děti odlišného etnika a sourozenecké skupiny. (Bubleová a kol., 2011)

Touto formou náhradní rodinné péče lze alespoň částečně zamezit psychické deprivaci z dlouhodobého pobytu v ústavu. Název hostitelská péče se odvozuje od slova „host“. Dítě je tedy „pouze“ hostem u fyzické osoby nebo osob, které se rozhodnou pomáhat v rámci hostitelské péče. Děti většinou tráví u hostitele víkendy, svátky nebo prázdniny. o návštěvě nerozhoduje soud, ale ředitel ústavu za povinné konzultace této skutečnosti s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností. Pokud se jedná o fyzické osoby neznámé, může sociální pracovnice prověřit žadatele příslušným krajským úřadem. Hostitelská péče se spíše podobá pěstounské péči než osvojení a může být chápána i jako podpurná pěstounské péči. (Gabriel a Novák, 2008)

V rámci poradenské péče je důležité hostitelům vysvětlit, že dítě nemá své hostitele nazývat matkou a otcem, aby nedocházelo k nereálným očekáváním nejen ze strany dítěte, ale i ze strany hostitelů. Hostitelská péče má dítěti pomáhat při řešení každodenních situací běžných rodin a nastítnit přirozené vazby mezi rodiči a sourozenci. Strýček nebo teta nemají být rodiči, ale spíše „doplňkovým objektem“ v péči o dítě. (Gabriel a Novák, 2008) Mezi hostitelskými rodinami panuje často zkreslený názor a představy o tom, jaké jsou zásady hostitelské péče, a proto je nutná spolupráce s odborníky. (Bubleová a kol., 2013)

Po seznámení s jednotlivými instituty náhradní péče je nutné podotknout, že prarodiče, ač jsou ve vztahu ke svým vnoučatům příbuzní a spojuje je v mnoha případech užší pouto než vlastní rodiče, si nemohou svá vnoučata osvojit. Mají možnost využít jiných institutů náhradní rodinné péče, jako je například pěstounská péče nebo poručnictví. Prarodič se může cítit tímto nařízením dotčen nebo uražen. Je však pravdou, že pokud by byla možnost osvojení i pro prarodiče, přišli by tak o možnost čerpání pěstounských dávek, které lze za současné sociální reformy alespoň v některých případech získat. Bližší informace o čerpání příspěvků a odměn poskytne třetí kapitola.

3 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE

„Peníze jsou ožehavá záležitost v každé rodině“ (Prošková, 2012, s. 40) a jinak tomu není ani v pěstounské péči. Z předešlé kapitoly již víme, kdo je pěstounem, a nyní se budeme zabývat tím, na jaké dávky má nárok. Někdy se široká veřejnost domnívá, že si pěstounské rodiny přivydělávají pěstounskými dávkami, a proto chtějí mít ve své péči co nejvíce dětí. Novela zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen novela) z roku 2013 nás ale přesvědčuje na základě specifik získání jednotlivých typů dávek o opak.

Na základě níže uvedených příkladů vidíme, že prarodiče jsou zvláštní skupinou, která musí splňovat jiná kritéria než „běžný“ pěstoun k získání pěstounské dávky nebo odměny. Důvodem k odlišným podmínkám pro prarodiče pěstouny oproti tzv. profesionálním pěstounům je zamezení zneužití dávek. V uplynulých letech dle MPSV docházelo k zneužívání dávek příbuznými pěstounů. Sociálně slabší rodiny uvedly, že nejsou schopny postarat se o své děti, a prarodiče požádali o pěstounství. Při pravidelných kontrolách ze sociálního úřadu bylo poté zjištěno, že celá rodina žije ve stejné domácnosti, a pěstounská dávka sloužila pouze k vylepšení domácího rozpočtu. (MPSV, online, cit. 2014-04-01) Lze tedy polemizovat, zda platí ještě tvrzení Kovaříka (2004): „Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“ (Kovařík, 2004, s. 150)

3.1 Příspěvky a odměny

Od roku 2013 se nárok na dávky pěstounské péče neřídí již zákonem č. 117/1995 o státní podpoře, ale vztahuje se na něj zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Tehdy bylo nutné zažádat si o všechny pěstounské dávky znovu. Formuláře byly a stále jsou k dispozici na pobočkách Úřadu práce a zároveň na webových stránkách ministerstva práce a sociálních věcí. (Sociální reforma MPSV, 2013-11-03)

a) Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tento příspěvek náleží každé nezletilé, nezaopatřené osobě, která je v péči osoby pečující, nebo osoby v evidenci. Po dobu nezletilosti o tento příspěvek žádá pečující osoba, nebo osoba v evidenci. Pokud bylo dítě svěřeno do péče pečující osoby, nikoliv osoby v evidenci, a pobývá s touto osobou i po nabytí zletilosti ve stejné domácnosti, má nárok na příspěvek až do dosažení 26 let. (Sociální reforma MPSV, cit. 2013-11-03) o příspěvek na úhradu nákladů zletilého si žádá zletilý sám. Tento příspěvek nenáleží osobě pobírající důchod z důchodového pojištění, který přesahuje nebo je roven příspěvku na úhradu potřeb zletilého. (Sociální reforma MPSV, 2013, cit. 2013-11-03)

Tab. 1: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nezaopatřené dítě ve věku	Zdravé dítě	Ve stupni závislosti I	Ve stupni závislosti II	Ve stupni závislosti III	Ve stupni závislosti IV
Do 6 let	4500 Kč	4650 Kč	5550 Kč	5900 Kč	6400 Kč
Od 6 do 12 let	5550 Kč	5650 Kč	6800 Kč	7250 Kč	7850 Kč
Od 12 do 18 let	6350 Kč	6450 Kč	7800 Kč	8300 Kč	8700 Kč
Od 18 do 26 let	6600 Kč	6750 Kč	8100 Kč	8600 Kč	9000 Kč

Zdroj: Sociální reforma, okruh dávek pěstounské péče, online, cit. 2013-11-03

b) Odměna pěstouna

Dříve byla odměna pěstouna rozlišována na odměnu pěstouna, odměnu pěstouna ve zvláštních případech a odměnu pěstouna v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Dle nové úpravy má nárok na odměnu pěstouna buď osoba pečující, nebo osoba v evidenci. Osoba pečující má nárok na odměnu pěstouna i v případě zletilosti svěřené osoby, pokud tato nemá nárok na příspěvek na úhradu potřeb zletilé osoby. Osoba pečující i osoba v evidenci si mohou přivydělávat. (Tamtéž, online, cit. 2013-11-03)

c) Odměna pěstouna u prarodičů a praprarodičů

O odměně pěstouna v tomto případě rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce, jejímž podkladem pro rozhodnutí je i vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Prarodiče a praprarodiče mají vždy nárok na odměnu pěstouna, pokud pečují o tři a více vnoučat nebo jedno vnouče, které je ale závislé na jiné osobě ve stupni II, III nebo IV. V ostatních případech je brát zřetel na sociální a majetkové poměry osoby pečující a přihlíží se i na zdravotní stav dítěte. Pokud pěstoun dostává starobní důchod, pobírání odměny se nevylučuje, avšak pobírání předčasného starobního důchodu a odměny se neslučuje. Pěstoun se musí rozhodnout pro předčasný starobní důchod nebo pro odměnu pěstouna. (Sociální reforma MPSV, 2013, cit. 2013-11-03)

Tab. 2: Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně
1	8000 Kč
2	12000 Kč
3 1 závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II, III, IV nebo jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě odměna při zařazení pěstouna do evidence, i když momentálně nepečuje o žádné dítě	20000 Kč
každé další dítě	+ 4000 Kč
Svěření dítěte závislé na pomoci jiné osoby (osoby v evidenci) ve stupni II, III nebo IV na přechodnou dobu	24000 Kč

Zdroj: Sociální reforma, výše odměny pro osoby pečující, online, cit. 2013-11-03

d) Příspěvek při převzetí dítěte

Tento příspěvek se vyplácí pěstounovi pouze jednou, a to i v případě, pokud je dítě prvně svěřené do předpěstounské péče a poté přechází do pěstounské péče nebo do péče poručnické. Tyto podmínky se nevztahují na případ, kdy je dítě svěřeno do pěstounské nebo poručnické péče jiné osobě. Za těchto okolností má nárok na příspěvek i další osoba, která dítěte převzala do pěstounské péče. Příspěvek se však nevztahuje na osobu uvedenou v evidenci, které je dítě svěřeno na dobu přechodnou. (Sociální reforma MPSV, tamtéž. 2013-11-03)

Tab. 3: Příspěvek při převzetí dítěte v Kč

nezaopatřené dítě	Výše odměny pěstouna v Kč
do 6 let	8000 Kč
Od 6 do 12 let	9000 Kč
Od 12 do 18 let	10000 Kč

Zdroj: Sociální reforma, příspěvek při převzetí dítěte, online, cit. 2013-11-03

e) Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Osoba pečující má nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla, pokud pečuje nejméně o tři osoby v pěstounské péči. Do těchto třech osob se započítává i osoba zletilá, pokud z její nezaopatřenosti vyplývá nárok na odměnu pěstouna. Příspěvek je ve výši 70% pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokazatelné vady na vozidle. Příspěvek 70% je hrazen pouze z celkové částky, ne však vyšší než 100 tisíc korun. Zároveň lze příspěvek získat jen v případě, pokud nebylo za posledních 10 let na těchto příspěvcích vyčerpáno více než 200 tisíc korun. (Sociální reforma, dávky pěstounské péče 2013, online, cit. 2013-11-04)

f) Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Příspěvek při ukončení pěstounské péče náleží každé zletilé osobě pouze jednou, a to při samotném ukončení pěstounské péče. Je určen osobě, která byla v péči osoby pečující nebo osoby v evidenci, a to i v případě, že zletilá osoba pobírá nebo pobírala

například sirotčí důchod nebo důchod jiný. Tento příspěvek je ve výši 25 tisíc korun. (Sociální reforma, dávky pěstounské péče 2013, online, cit. 2013-11-04)

Shrnutí

Jak je z předešlých tabulek patrné, nelze se pěstounskými dávkami příliš obohatit. Čím vyšší je příspěvek, tím nákladnější finanční potřeba na zajištění dítěte v pěstounské péči se předpokládá, například pokud má dítě určitý handicap. Příspěvek na zakoupení motorového vozidla může znít pro laika velmi výhodně. Musíme však zvážit kritéria, která nám sociální reforma nařizuje. Jedná se pouze o příspěvek v hodnotě 70%, a to z celkové částky ne vyšší než 100 tisíc korun. Částku lze tedy vyčerpat poměrně rychle a nové vozidlo ve stejné cenové relaci si pěstoun s ohledem na nejméně pětičlennou rodinu pravděpodobně nekoupí.

S velkou nadsázkou můžeme připomenout výbavu dítěte, kterou dostala pěstounka (kojná) na šest let péče o dítě „2 košilky, 2 plény a 1 obvazek.“ (Matějček, 1999, s. 27)

4 NÁHRADNÍ VÝCHOVA VYKONÁVANÁ PRARODIČI

Z předešlé kapitoly víme, že je pěstounská péče finančně náročná a ne každý prarodič pěstoun má zaručeno, že pěstounské příspěvky opravdu dostane. Finanční nároky však nejsou zdaleka jedinými požadavky, se kterými se musí prarodič v mezigeneračním soužití se svými vnoučaty vypořádat. Někdy prarodič tuší předem, že se dříve nebo později o své vnouče bude muset postarat, a tím pádem se pomalu připravuje na alternativní řešení bydlení, financí a dalších potřebných úkonů k zvládnutí výchovy a vzdělávání svého vnoučete. Náhlé úmrtí nebo jiné události, které nečekaně postaví prarodiče do role pěstounů jsou psychicky náročné jak pro dítě, tak pro prarodiče. V následujících podkapitolách se snažíme přiblížit čtenáři různé prožívání a přístupy prarodičů k vnoučatům v pěstounské péči. Seznámíme s klady těchto postojů a zdůrazníme i jejich negativa.

Ať je však prarodič na změnu připraven nebo ne, pro seniora je sociální změna vždy zvýšeně zátěžová a může vážně ohrozit jeho zdraví. (Matoušek a kol., 2010)

4.1 Důvody vzniku příbuzenské pěstounské péče

Na přelomu 90. let docházelo k úpadku příbuzenské péče realizované prarodiči, dnes je však nárůst této péče trojnásobně vyšší a prarodiče v roli pěstounů tvoří polovinu pěstounů náhradní rodinné péče vůbec. (Gabriel a Novák, 2008) Důvody ke vzniku příbuzenské pěstounské péče jsou úplně jiné než motivy vedoucí ke „klasické pěstounské péči“. Zatímco se nepříbuzenský pěstoun dlouho na pěstounskou péči připravuje a zvažuje sám a za pomoci odborných posouzení svou způsobilost psychickou, fyzickou, sociální i finanční a dále je vzdělávacími akcemi řádně informován o problematice, prarodiče procesem rozhodování, pochybností a získáváním informací neprocházejí. Často se prarodiče dostanou náhle a nečekaně zpět do role „rodiče“, tentokrát svých vnoučat. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Vnoučata se ocitnou u prarodičů z nejrůznějších příčin:

- úmrtí rodičů (nehoda, nemoc),
- úmrtí, odchod jednoho z partnerů, kdy druhý partner není schopen se se svojí ztrátou vyrovnat, děti opouští nebo není v jeho silách se o ně postarat,
- nezralost matky plnit své rodičovské povinnosti,
- odebrání dítěte z původní rodiny z důvodu sociálně patologického způsobu života,
- psychiatrická diagnóza rodiče,
- rodiče ve výkonu trestu,
- projevení alkoholismu nebo jiné závislosti na drogách. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Všechny události jsou velice traumatizující jak pro dítě, tak pro prarodiče. Většinou ani jedné straně není známo, jak se na tuto situaci připravit. Dítě i prarodiče vnímají danou situaci různě. Prarodič musí převzít zodpovědnost a rozhodnutí, zatímco se dítě potýká s problémem, proč muselo opustit své rodinné prostředí a zázemí. Prožívání je mnohdy stejné u obou stran, může dojít k obavám, jak situaci zvládnout a jak projít kritickými fázemi a posuny v tak těžkém období. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.2 Přístupy prarodiče k nově nastalé situaci

Každý se situace ujme jiným způsobem a každé řešení nelehkého období může mít svá pro a proti. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Některé způsoby a přístupy prožívání:

- a) prarodiče vzniklou situací trpí,
- b) prarodiče se obětují,
- c) prarodiče situaci aktivně řeší. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.2.1 Prarodiče vzniklou situací trpí

Prarodiče mohou pronásledovat obavy, zda není na výchovu příliš starý, zda své vlastní děti vychovával správně a zda nastalou situaci zvládne. Mnohdy může dojít i k nepřátelskému pocitu vůči vychovávanému vnoučeti, protože mu narušil jeho léta zažitý způsob života a nemůže si v důchodovém věku užívat svého zaslouženého odpočinku. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Při aktivním trpení se může stát, že je vnouče vystavováno častým výčitkám ze strany prarodičů. Příkladem jsou nadávky, obviňování ve smyslu zkaženého života a důchodu nebo nedostatečného vděku. Vnoučata pak mohou přejmout vinu na sebe, a tím se trápit. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14) Představu o tom, že si budou chtít prarodiče užívat zaslouženého stáří, nám dokládají starší publikace a tato tvrzení platí dodnes. Kádnerová (1977) popisuje očekávání babiček a dědečků „*tolik jsem pro ně udělal (udělala) a oni se mi takhle odvděčují.*“ (Kádnerová, 1977, s. 20) Prarodiče se mohou trápit i pasivně, když chtějí v každém případě vyhovět svým vnoučatům a vše zvládat sami. Velký nátlak na jednotlivce může vést k depresivním stavům, které se mohou zhoršit životním prožíváním situace vlastních vnoučat. I vnoučata jsou životním příběhem poznamenána a mohou své prarodiče obviňovat z nedostatečného přísunu peněz nebo z nastalé rodinné situace. Výsměch, nadávky a provokace ze strany vnoučete, které prarodiče tiše trpí, mohou vést k psychiatrickému pobytu, doživotnímu strachu z vnoučete a vyhýbaní se kontaktu s ním, a způsobit tak celoživotní trauma. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Následky

Pěstouni se situací velice trápí. Stav může být přetrvávající a nemusí být přijatému dítěti prospěšný. Při aktivním trpení se mohou emoce vyplavit, a tím se prarodiči nejen uleví, ale emoce se neshromažďují, nekupí a nehrozí tak zdravotní komplikace, především psychického rázu. Dítě také tímto způsobem vnímá, jak se prarodič cítí a jak se s danou situací sžívá. Je důležité před dítětem své emoce neskryvat, protože jen tehdy dítě dokáže pocity dospělého pochopit a být shovívavé. Projevení emocí je správné, důležitý je ale i způsob projevu těchto emocí, který pokud překročí hranice, může dítěti i ublížit. Například obviňovat dítě z vlastního neštěstí je na

něj příliš. Dítě není dospělým, aby chápalo, že je za agresí někdy schovaný i smutek a zoufalství. Vnímají slovní útok směřovaný přímo vůči nim. Některé děti nedokáží tento projev přijmout a s prarodičem bojují, což vede k nepochopení, výčitkám, hádkám, a když dítěti dojde trpělivost, i k útěku z domova. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Pasivní přístup prarodičů vede naopak k vystupňování chování k horšímu. Dítě má pocit, že si ke svým prarodičům může dovolit v podstatě cokoli, a hranice posouvá. Prarodiče se stávají obětí svého vnoučete. Tento způsob výchovy může narušit i budoucí schopnost jednání s lidmi na partnerské rovině, záleží však na osobnosti vnoučete. Pokud prarodiče nechají své svěřené dítě svévolně jednat nevhodným způsobem, dochází ke ztrátě úcty mezi prarodiči a dětmi a častějším depresivním stavům. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.2.2 Obětavý prarodič

Obětavý prarodič často sám sebe obviňuje z nastalé životní situace. Je ochoten se o své vnouče postarat s plnou láskou a svědomitostí. Prarodič tohoto typu však často opomíjí sám sebe a vlastní potřeby. Veškerou energii investuje do výchovy svého vnoučete, aby stav, ze kterého sám sebe obviňuje, tímto způsobem odčinil. Stává se z něho zachránce, protože někdo se přece obětovat musí. Často tak opomíjí své vlastní zdraví a záměrně nemyslí na své potřeby. Svou obětavost si uvědomí až ve vážných situacích, například vlastního onemocnění, kdy se obává o to, co bude s vnoučaty dál, pokud o ně nebude moci pečovat. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Následky

Dítěti oběť prarodiče prospívá. Prarodičům může dítě důvěřovat, má pocit bezpečí a je rádo, že nemuselo do dětského domova. Má se také na koho spolehnout. Tyto pocity prožívají převážně děti ze zanedbaných a nevyhovujících rodinných vztahů. V těchto případech jsou děti rády, že na jejich osudu někomu záleží. U prarodičů tento vděk posiluje zadostiučinění a smysl jejich oběti. Následky se u prarodičů často projevují až při tělesných bolestech a nemocech. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14) Přílišná obětavost může prarodiče ochromit na několik měsíců i let. Cesari Lusso

(2011) zmiňuje velmi těžké období babičky, která se starala od narození o svou vnučku. Po několika letech se vnučka z důvodu sporu rodičů vrátila zpět ke své matce a s prarodičem se již nestýkala. Babička, která věnovala veškerý svůj čas a lásku vnučce, pocítovala velkou bolest a nedokázala se věnovat ani běžným činnostem v domácnosti, čtení a opustil ji i zájem o zahradu a televizi. (Cesari Lusso, 2011)

(Baštecká a Goldmann) 2001 rozdělují lidi na 4 typy osobnostních rysů a jejich inklinování k nemocem: (Baštecká a Goldmann, 2001)

- a) tento typ trpí onemocněním srdce, krevního oběhu, cholericými výbušnými rysy,
- b) typ inklinující k neurózám,
- c) typ inklinující k depresím,
- d) typ inklinující k rakovině (většinou lidé, kteří se obětovali péčí o blízkou osobu, na úkor sami sebe. Jedná se o lidi, kteří potlačili své emoce a ztotožnili se vztahem, o který pečují.). (Mohapl In: Baštecká a Goldmann, 2001)

Obětavý prarodič může svým chování přijít zcela o své přátele, na které najednou nemá čas. Izoluje se a žije pouze pro péči o své svěřené vnučce. Pokud žijí prarodiče jako manželský pár, může se jeden z manželů cítit zanedbávaný, ale i ostatní příslušníci širší rodiny mohou mít pocit ostrčenosti a prarodič tak může ztratit podporu od lidí, kteří mu byli před svěřením dítěte do péče blízcí. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.2.3 Prarodiče ve funkci manažera

Prarodič, který je ve funkci manažera, nemyslí pouze na potřeby svého svěřeného vnučete, ale i na potřeby své a širší rodiny. Prarodič si je vědom, že je situace obtížná a vyhledává pomoc u odborníků. Přesně stanovuje a dohlíží na dodržování pravidel, například pravidelného setkávání s biologickými rodiči, platbu výživného, upozornění třídního učitele dítěte na momentální nelehkou rodinnou situaci a veškeré další činnosti spojené s naladěním se do běžného rodinného života. Zajímá se o stanovisko dítěte vůči svým rodičům, organizuje setkávání s nimi, zapojuje do dění i odborníky ze sociální, psychologické a další potřebné oblasti. V rámci organizace času

myslí na sebe samého a stanovuje hranice, aby nedošlo k narušování vývoje vnoučete a zdravotního stavu samotného prarodiče. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Následky

Aktivní řešení situace prarodičem má stejně jako ostatní přístupy svá negativa a pozitiva. Mezi klady patří ochrana svého zdraví, ale také zdraví svého vnoučete. Hierarchický model umožní každému členu rodiny najít své postavení v rodině a řídit se pravidly „nadřazeného“.

Manažerská pozice vyžaduje od prarodiče velkou osobní zralost a zároveň umožní smířit se se svou novou rolí. Dítě tak má komu důvěřovat a na koho se spolehnout. Být manažerem rodinného života je velice náročné a vyčerpávající. Prarodič musí sám sebe hlídat, aby nespadol do přístupu obětavého prarodiče a najednou se nezaměřoval pouze na prospěch dítěte. Do okolního prostředí vysílá tento prarodič vzkaz „já zvládnu všechno“. V pozici manažera však trpí vnitřní život prarodiče. Omezením projevování emocí může dojít k jejich nakupení a následnému provalení, nemocem a syndromu vyhoření. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Prarodiče často procházejí všemi třemi fázemi. Zprvu mají „chladnou“ hlavu a jsou ve funkci manažerské, poté obětující a nakonec začnou trpět a obviňovat všechny kolem sebe. Někdy se přístupy i prolínají, avšak žádný z nich není jednoznačně správný nebo špatný. Před tím, než prarodič souhlasí s přijetím dítěte, je důležité si uvědomit základní otázky, které vyplývají z dané situace: (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

- Mám čas, energii, zdravotní psychický a fyzický stav, finance, povahové vlastnosti vychovat znovu dítě, své vnouče?
- Mám někoho, o koho se mohu v kritickém období opřít?
- Jsem ochoten a schopen věnovat se vnoučeti i mimo přípravu jídla, školní přípravy i ve volném čase?
- Umím projevovat své emoce navenek tak, abych neublížil dítěti, ale ani sám sobě? (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.3 Přístup vnoučat

Prarodič rozhoduje o tom, zda dítě do své péče přijme či nikoliv. Dítě je naopak ten, kdo se musí vyrovnat se ztrátou svého rodiče a s rozhodnutím svého prarodiče. Pro vnouče jsou s tím spojeny mnohdy velké změny, od změny bydliště, školy, kamarádů, ale i osobních věcí jako hraček, lůžka a dalších. Velká část dětí si prochází několika situacemi nebo se alespoň jedna z nich objevuje: (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

- vděk
- úleva
- strach
- pocit viny
- pocit ztráty
- vnouče něčemu nerozumí, je zmatené. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Archerová (2001) upozorňuje, že dítě prožívá psychickou bolest na samém začátku, kdy se rodiče dítěte vzdali, po bolestném zanedbávání, zneužívání a dalších utrpeních, kterými muselo projít. Zároveň upozorňuje, že dítě, které bylo zraněno, může zraňovat i ostatní kolem sebe, kteří se mu snaží přiblížit. (Archerová, 2001) Nemusí se jednat pouze o psychické ubližování, ale i o náhlé výbuchy násilí nebo vzteku, které mohou propuknout znenadání ke všem zúčastněným. (Cairns, 2013)

4.3.1 Vděk

Vnoučata si často uvědomují, že jim prarodiče poskytli mnohem pohodlnější domov, možnost realizace svých přání, že netrpí osamocením, zimou, hladem, přítomností rodiče pod vlivem alkoholu nebo jeho patologickým chováním. Konečně se o ně někdo zajímá, má je rád a věnuje se jejich pocitům, mohou se někomu svěřovat. Vnoučata jsou vděčná za podmínky, které jim prarodiče umožnili. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Můžeme se setkat i s vynuceným vděkem, kdy prarodiče na svá vnoučata naléhají, aby jim byla vděčná za to, že jsou svěřena do jejich péče a nemusí pobývat v dětském domově. Prarodiče upozorňují na fakt, že mají s vnoučaty jen starosti místo

zaslouženého odpočinku. Vnoučata se cítí povinna se nějakým způsobem odvděčit. Chovají se tak, jak se od nich očekává (dobré známky, slušné chování, nemluví o svých biologických rodičích, jen aby neotravovala). Tyto děti žijí dvojitým životem, vnitřním a vnějším. Pod dohledem prarodičů se chovají přesně tak, jak si to od nich prarodiče žádají, ale jakmile jsou sama, ubírají se do představ, jaké by to bylo, kdyby tehdy nemusela k prarodičům a mohla zůstat u svých biologických rodičů. Vnoučata své prarodiče začínají obcházet, zamlčují své prohřešky a někdy přicházejí otázky, proč si je prarodič do péče vůbec vzal, když mu tak zkazila život. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.3.2 Úleva

Pro vnouče je těžké si přiznat, že nový domov přináší bezpečí. Vnoučata se vyrovnávají nejen se ztrátou, ale i novým způsobem života. Dítě v novém prostředí není zanedbáváno, je však zejména životními změnami unaveno. Vnouče může konečně projevit své emoce, které muselo v původní rodině potlačovat nebo mu byly odepírány. Cítit se v bezpečí, mít stálé a dlouhodobé vztahy s prarodiči a kamarády se může kladně projevit například ve školním úspěchu dětí nebo snížením časté nemocnosti. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

V těchto případech by prarodiče měli dát svému vnoučeti prostor pro projevení svých negativních citů bývalého prožívání v biologické rodině nebo v ústavní péči. Důležité je nezamlčovat pravdu a učit dítě tlumit svůj strach a zbavovat ho jeho ostražitosti. Mezi další důležité věci patří nastavení pravidel a řádu, které pomáhají dítěti získat oporu a vrátit se k jistotám. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.3.3 Pocit viny

Pokud bylo chování, projev, činnost, onemocnění dítěte poslední „kapkou“ pro odebrání z původní rodiny, může se dítě cítit za tento stav zodpovědné. Vnouče si vsugerovává, že kdyby se tenkrát nesvěřilo učitelce, prarodičům, policii nebo někomu jinému, rodiče by nyní neseděli ve vězení, dítě by nebylo odebráno a mohlo žít dále se svou původní rodinou. Někdy se děti viní i za svůj vzhled, špatné známky nebo že byly málo hodné, proto je rodiče museli bít, kdy v důsledku jejich výpovědi došlo k odebrání

dítěte. Zkreslené představy dětí si musí dospělý jedinec připustit, i když ví přesné důvody, proč došlo k selhání rodinného systému. o těchto pocitech děti většinou nemluví nahlas, ale pocit viny je hluboce zakořeněný. Zakotvení své viny v nitru duše vede pak některé děti v pubertě a adolescenci k návykovému chování a k extrémně smýšlejícím skupinám. Svě sebevědomí si zvyšují činy delikventními nebo narušujícími běžný život. Bohužel jsou pocity viny tak silné, že se někteří jedinci sebepoškozují a dochází k pokusům o sebevraždu s myšlenkou, že bude okolí bez daného jedince lépe. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Dítě tyto pocity nemá v hlavě srovnané. Neřekne přímo, že se cítí vino za to, co se stalo. Prarodiče tak musí „číst mezi řádkami“ Jak a na co si dítě hraje se svými hračkami a u starších dětí je nutno dešifrovat náznaky z běžného hovoru.

- „*Kdy by mě nebylo, tak by ...*,
- *Jo, já sem ta špatná, stejně jako jsem bylo pro mámu....*“ (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14))

Tyto děti musí být motivovány, utvrzovány, že za to, co se stalo, nesou vinu pouze dospělí lidé. Životní příběh dítěte se musí znovu převyprávět a klást mu otázky, v čem své rodiče podporovalo, co dělalo dobře, a společně s vnučetem nacházet pozitivní vjem těžké situace. Proces vybudování z dítěte sebevědomého člověka a přesvědčení o jeho nevině je dlouhodobý a trvá roky. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.3.4 Strach

Strach ze zranění vnučete nebo sebe samého povídáním si o matce nebo otci dítěte, který je zároveň biologickým dítětem samotného prarodiče, se jeví jako těžké. Strach je ale důležitý, protože člověka chrání před újmou. Jen díky strachu se může prarodič tělesně, duševně i emočně připravit na to, aby se dokázal vyrovnat s nebezpečnou nebo nelehkou situací. (Cairns, 2013) Sám prarodič neví, jak má správně reagovat na projevy dítěte, a má strach být zraněn. Pro dítě je těžké o svém rodiči hovořit a pro prarodiče naopak přijímat, jak vnuče jeho vlastní dítě vnímalo, nebo co bylo dítě schopno vnučeti udělat. Prarodič může pociťovat vztek, bezmoc nebo cítit vlastní selhání a všechny pocity se mohou prolínat s neustálou láskou ke svému dítěti.

Ze začátku se může prarodič nebo dítě rozhovoru bránit a o celé situaci mlčet. Je však nutné mlčení prolomit a tabuizované téma rozebrat. Téma se stane každodenním a dochází k úlevě na obou stranách. Dítě si je vědomo, že je mezi pěstounem a jeho biologickým rodičem citový vztah, a může proto využít citové vydírání jak zbraň:

- „*Kdybych byl u mámy, tak bych tohle nemusela dělat ...*,
- *máma mi všechno povolila, a tady je to jak na vojně...*,
- *ty nejsi moje máma! a nemáš právo....*“ (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Ne všechny děti v pěstounské péči musí znalost citového vztahu mezi rodičem a prarodičem využívat ke svému prospěchu. Často o své původní rodině mlčí nejen před prarodičem, ale i před svými sourozenci, aby je chránilo. Pokud prarodič není schopen ze závažných důvodů v současnosti s dítětem o jeho rodině mluvit, musí to adekvátně vnoučeti vysvětlit. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

4.4 Přednosti péče vykonávané prarodiči

Nároky kladené na prarodiče jsou obzvláště vysoké, ale mají i pozitiva. Jak pro prarodiče, tak pro jejich vnoučata. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14) Prarodiče, kteří se rozhodnou pro pěstounskou nebo poručnickou péči, jsou nuceni se rychleji se ztrátou vyrovnat. Péčí o svá vnoučata tak duševně omládnou a posiluje se jejich pocit potřebnosti a smysluplnosti jejich práce. Život prarodičů se stává pestřejší, učí se novým technickým vymoženostem. Aby udrželi se svým vnoučetem krok, chodí za kulturou, sportem, ale musí si zároveň připustit, že některé věci už nemohou zvládnout sami a nesmí se stydět požádat o pomoc. Děti a prarodiče se rychleji aklimatizují s pěstounskou péčí, protože většinou už týdny nebo měsíce předtím děti pobývaly ve střídavé péči mezi prarodiči a svými rodiči. Vnoučata tímto způsobem uniknou stigmatizaci a poruše vnímaní své vlastní identity. Velkou roli hraje i pokrevnost rodiny a lepší zprostředkování vztahů mezi rodičem, příbuzenstvem a dítětem. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14) Jinou výhodou můžeme spatřovat v pocitu užitečnosti, předávání svých osobních zkušeností vnoučeti a spoluutváření osobnosti nejmladších členů rodiny. (Strašíková, 2004)

Nevhodné vlivy pěstounů prarodičů

I v pěstounské péči prarodičů platí stejné pravidlo, jak všude jinde „všeho moc škodí“. U prarodičů se může objevit přemíra shovívavosti a lásky, která může být víc na škodu než přispět k užitku. (Uhlířová a kol., online, cit. 2013-11-14)

Shrnutí

Každá rodina je individuální a každou rodinu tvoří individuální členové. Prarodiče a samostatně dědeček nebo babička mohou situaci prožívat různě. Jeden z nich se cítí vinen a obětuje se pro svá vnoučata, zatímco druhý prožívá pravý opak a obviňuje všechny kolem sebe z nastalé situace. Většina prarodičů si již zvykla na samostatné bydlení a i kratší návštěvy pouze narušují jejich každodenní režim. Z předešlých kapitol je nám známo, že staří lidé velice těžko snášejí drobné změny, zejména ty sociální v rodinném kruhu, a o to hůře se srovnávají s novými rolami. Nové soužití první a třetí generace vyžaduje toleranci a respekt.

5 MEZIGENERAČNÍ SOUŽITÍ

V předešlých kapitolách jsme se seznámili s počátky pěstounské péče a vysvětlili si rozdíly mezi jednotlivými instituty náhradní rodinné péče. Máme také přehled o tom, jaké dávky sociální reforma nabízí, a že se každé socio-ekonomické postavení prarodičovských párů pěstounů posuzuje a teprve na základě výsledků vyhodnocuje, zda budou moci pěstouni pěstounské dávky pobírat, či nikoliv. Předposlední kapitola nám vytyčila různé typy překonávání překážek pěstounské péče prarodičů a vyložila nám pozitivní i negativní důsledky.

Nyní se můžeme podívat na jádro diplomové práce. Vysvětlíme si význam mezigeneračního soužití a jaký smysl představuje pro dnešní společnost. Dále rozebereme roli prarodiče a vnoučete a upozorníme na specifika starých lidí a dospívajících dětí. Poslední kapitola nás pak provede klasickými generačními střety, které se vyskytují v soužití více generací.

5.1 Význam mezigeneračního soužití

Jandourek (2007) vymezuje jednu generaci na období 25 až 30 let. Generace jsou věkově příbuzní lidé, kteří prošli podobnými historickými, socializačními a kulturními procesy. (Jandourek, 2007) Vícegenerační soužití se vyskytuje dnes v České republice ojediněle. Jako vícegenerační soužití chápeme vnoučata, rodiče a prarodiče. Fungující soužití generací je založené na přirozené úctě ke stáří ale i na právech a respektu vůči mladším generacím. Kladné vztahy jsou také podmíněné vzájemným pochopením jednotlivých rolí. Při transgeneračním soužití dochází k obohacení jednotlivých citových vztahů a zároveň se nejstarší generace vyhne osamocení a opuštěnosti. Každá generace sebou přináší vlastní hlediska, která se druhým generacím mohou zdát protichůdná. Tendence mezigeneračního soužití se neosvědčila. Novodobé změny autoritativního postavení ženy a muže v rodině mají čím dál větší negativní dopad na transgenerační pochopení. Dochází k prohloubení názorových rozdílů mezi jednotlivými generacemi průřezem do oblasti hodnotového systému, pohledu na svět, společnost, samostatnou rodinu a další.

Na základě úpadku vícegeneračního soužití dochází k citovému oslabení, především po stránce komunikační. Soužití více generací v jedné domácnosti přináší spoustu pozitiv i negativ: (Klevetová a Dlabalová, 2008)

- „*rovnocenné soužití,*
- *liberální soužití,*
- *povzbudivé soužití,*
- *nesmiřitelné soužití,*
- *vynucené soužití,*
- *vychytralé soužití.*“(Klevetová a Dlabalová, 2008, s 81)

Rovnocenné vztahy chápeme jako vyvážené. Dochází k akceptování a vzájemnému respektu jednotlivých generací uvnitř rodiny. V liberálních vztazích si každá generace prosazuje své zájmy bez ohledu na psychickou, fyzickou a další potřebnou podporu starší generace. Při povzbudivých vztazích si starší generace kupuje v rámci zachování dobrých vztahů mladší generaci. Panuje bezmoc první generace. Nesmiřitelné soužití nepřipouští vztahy mezi mladou a starou generací. Vyznačují se sobeckým pojetím života. Vynucené soužití nastává nedobrovolně a většinou z důvodu nemoci prarodičů a jejich neschopnosti být samostatný. Nemusí však přinášet pouze negativa. Vychytraleho soužití využívají děti a vnoučata vůči starší generaci. Navštěvují starší generace za účelem získání peněz. (Klevetová a Dlabalová, 2008)

Jak bylo výše zmíněno, mezigenerační soužití se neosvědčilo, přesto demografickým vývojem prožívají generace čím dál větší část svého života společně. Prarodiče žijí často daleko od svých vnoučat, a tak nedochází k mezigeneračnímu učení, které je pro společnost, každodenní výzvy a flexibilitu dnešní doby velice důležité. Německo klade mezigeneračnímu učení a solidaritě takový význam, že v roce 2006 pod vedením ministerstva rodiny (BMFSFJ) vznikl projekt mezigeneračních domů „Mehrgenerationenhäuser“. V těchto domech se setkávají různé generace a společně prožívají každodenní situace. Jedna generace se od druhé učí při pořádání akcí různého typu. Tímto se zvyšuje mezigenerační tolerance jednotlivých generací. V současné době se projekt prodlužuje o další roky. Celkem nalezneme v Německu 450 mezigeneračních domů. (Mehrgenerationenhaus, online, 2014-04-08)

5.2 Role prarodičů a vnoučat

Prarodiče

„Role prarodiče je biologicky podmíněna, je neselektivní a má trvalý charakter.“ (Vágnerová, 2007, s.281) Chápání sociální role prarodičovství se v posledním století výrazně změnila. Částečně je změna způsobena početnějším výskytem věkové skupiny prarodičů v celkovém počtu obyvatel. Prarodiče a vnoučata žijí společně delší úsek svého života, což je dáno demografickou revolucí. (Chvojka, 2003) Poprvé tak v historii lidstva je více starých než mladých jedinců. (Szydlik, 2000) Je běžné, že se prarodiče dožívají dospělosti svých vnoučat, a dokonce i narození svých pravnoučat. (Höpflinger a kol, 2006) Pokud jim to zdravotní stav umožňuje, jsou pracovně aktivní, mají své záliby a nově se chtějí i podílet na společenském životě. Dlouhodobá teorie „disengagement“ se tedy pomalu začíná vyvracet a prarodiče, dříve ve stejném věkovém období považovaní za egocentrické, se dnes činně zapojují do rodinného života. (Künemund In: Igel, 2012) Roli prarodiče si člověk nevybírání, ale je dána jednáním potomka. Pro prarodiče má vnouče mnohdy vyšší hodnotu než vlastní dítě. Narozením vnoučete se prarodiči potvrzuje vlastní stárnutí. (Vágnerová, 2000)

Role prarodiče má typické znaky:

- *„posouvá generační příslušnost jedince,*
- *mění vztahy uvnitř rodiny,*
- *potvrzuje normalitu rodiny,*
- *prarodič nemá stejná práva ani stejné povinnosti jako rodiče.“* (Vágnerová, 2007, s. 281-282)

Narozením vnoučete může být budoucí prarodič zaskočen, ale uvědomí si i svoje stáří. Vztahy k vlastnímu dítěti se mění, každý dostává novou roli, se kterou získává nové zkušenosti. Narozením vnoučete se splňuje sociální očekávání a nevyměření vlastního rodu. Zároveň dochází k rozporupným právům a povinnostem prarodičů. Prarodiče by se do výchovy neměli vměšovat, ale předpokládá se podpora, pokud by rodiče při výchově potřebovali pomoc. (Vágnerová, 2007) Pomoc se nevyžaduje pouze za života rodiče, ale také se předpokládá, že pokud by se s rodiči něco stalo, tak se prarodiče o vnoučata postarají.

Vnoučata

I vnoučata plní ve vztahu ke svým prarodičům určité role a funkce. Ještě donedávna byly děti jediným důvodem pro udržení rodiny a především zaopatřovaly členy rodiny ve stáří. Vztahy mezi jednotlivými generacemi byly hierarchicky uspořádané a respektované. Teprve osvětou a industrializací byly stanoveny povinnosti a omezení vůči prarodičům a vznikaly možnosti vzájemné interakce. Od původně výchovných poměrů se pomalu přecházelo ke vztahovým poměrům mezi jednotlivými generacemi. (Schweppe, 2002) Nové postavení vnoučat v rodinných vztazích je pro většinu prarodičů naplněním vlastního života. Vnoučata mohou také sloužit jako přemostění mezi prarodičem a rodičem a ostatními členy širší rodiny. Vnoučata nejen spojují jednotlivé generace, ale už pouze svým narozením prohlubují vztahy mezi rodiči a prarodiči. Další funkce, které mohou plnit, jsou funkce specificky podpůrné. Vnoučata tedy nejsou pouze ta, co berou, ale mohou i dávat. (Kłosinski, 2008) Důležitý vliv na funkci vnoučat mají jejich rodiče. Rodiče mohou mezigenerační vztahy buď podporovat, negovat nebo k nim nepřihlížet. Teprve s vyšším věkem vnoučat dochází k interakci ze strany vnoučete nezávisle na samotném rodiči. Velký vliv na roli a funkci vnoučete má i rozvod rodičů. Vnoučata mají poté častější kontakt s rodiči své matky než s rodiči otce. Záleží však na tom, do čí péče jsou svěřena. (Lenz a Nestmann, 2009)

5.3 Konflikty soužití

Generační konflikty se v průběhu času posilují. Již Cibulec (1980) poukazuje na to, že mezi dětmi a rodiči existuje vzdálenost mnohdy větší než jedné generace. (Cibulec, 1980) Tento fenomén se potvrzuje i o třicet let později. Průměrný věk matek v roce 2010 činil téměř 30 let. (ČSÚ, online, 2014-04-08) Rozdíly nejsou pouze věkového rázu. Způsob chování, vyjadřování a celkový způsob života je pro rodiče často nepochopitelný. (Cibulec, 1980) o to intenzivněji vnímají změny starší generace. Montemayor hovoří o mezigeneračních konfliktech v soužití rodičů a pubescentů/adolescentů. I když jsou jeho poznatky z minulého století, jsou aplikovatelné i na naši současnou společnost.

Vyzdvihnuté mezigenerační konflikty se neobjevují pouze mezi první a druhou generací, nýbrž i mezi první a třetí. Montemayor (online, cit. 2014-04-09) hlavní potíže vidí v:

- nezávislosti a svobodě adolescenta,
- módních výstřelcích,
- chudé komunikaci,
- pomoci v domácnosti,
- střídavých nálad a vztahu ke členům rodiny,
- volby partnera/ky,
- volby přátel,
- sexuálním chování,
- finanční gramotnosti,
- školním prospěchu a vize budoucnosti. (Montemayor, cit. 2014-04-09)

Hlavní příčiny konfliktů mezi první, druhou a třetí generací vznikají v období pubescence a adolescence první generace. Konflikty jsou způsobené řadou změn, kterými si dospívající jedinec prochází.

Vágnerová (2000) řadí pubescenci do období jedenáctého až patnáctého věku života a adolescenci do období mezi patnáctým a dvacátým rokem. Ke konfliktům v soužití dochází nejen na základě viditelných biologických a fyziologických změn, nýbrž i změn socializačních a psychických. Změny vedou postupně ke ztrátě jistot, hledání nové stability a dosažení nových přijatelných pozic. Dospívající má kolísavou emoční náladu, je zvýšeně labilní na běžně podněty a často nemá chuť projevat city navenek. Jeho nejistota se projevuje vztahovačností, regresí a únikem do fantazie. Dále se může projevit hyperkritičností a odmítáním kompromisů ve vztahu k dospělým. Pubescent odmítá přijmout podřízenou roli a akceptovat názory a rozhodnutí autorit. Vyznačuje se přehnanou demonstrací a argumentací. Samotná komunikace pubescenta s první a druhou generací je doprovázena neporozuměním, zvýšeným napětím a konflikty. (Vágnerová, 2000)

Adolescent se čím dál více podobá a chová jako dospělý člověk. Jeho rozhodnutí jsou často radikální z důvodu nedostatečné zkušenosti. Proces separace od rodiny je ukončen a adolescent vyhledává vztahy s vrstevníky k uspokojování svých potřeb.

Dochází k prvním sexuálním zkušenostem, pevným partnerským vztahům, nástupu do zaměstnání a završuje se rozvoj identity dospívajícího. (Vágnerová, 2007)

Stejně jako generace vnoučat prochází i generace prarodičů v období raného stáří různými změnami. Dochází ke snižování kognitivních funkcí a celkovému zpomalení. Prarodiče si v tomto období hůře vybavují a zapamatovávají. Typickým projevem je úbytek mozkové tkáně. Starší generace má potíže v ukládání, nabývání a využívání nových informací, což je dané proměnami v kognitivních funkcích. Třetí generace se těžko vyrovnává se svými vlastními chybami a má zvýšenou citlivost vůči stresu a sociálním změnám. Změny se prolínají i do sociálních dovedností. Mění se způsob komunikace a prarodič se musí adaptovat na odchod do důchodu a najít novou náplň svého života. (Vágnerová, 2007)

Změny prolínající se do obou generací vyvolávají i konflikty s vlastním já, se kterým se musí jednatlivec zprvu ztotožnit. Konflikty, tj. postoje, mohou vést i k prospěchu společnosti a díky nim může docházet k mezigeneračnímu učení. Prarodiče pěstouni se tak učí od svých vnoučat a naopak. Tento vztah vede k porozumění mezi jednotlivými generacemi, jejich vzájemnému respektování a rovnocennému soužití.

EMPIRICKÁ ČÁST

6 HLOUBKOVÉ POLOSTRUKTUROVANÉ ROZHOVORY

V úvodu empirické části autorka informuje o výzkumných metodách získávání respondentů pro polostrukturované rozhovory. Vymezuje výzkumné cíle. Odpovědi se snaží získat pomocí otázek a hypotéz. V příloze jsou doslovné transkripce hloubkových polostrukturovaných rozhovorů, které jsou v empirické části analyzovány. V závěru práce jsou interpretovány výsledky. Časová organizace jednotlivých fází sběru dat se prezentuje za pomoci tabulky časového rozvrhu. Závěr práce přináší stručný souhrn dosažených výsledků, poznatků a závěrů.

6.1 Metodika

Vymezení výzkumného cíle

Cílem empirické části je zjistit, jak funguje komunikace mezi pěstounem a vnoučetem, a kde může být tato komunikace narušená z důvodu mezigeneračních neshod vznikajících na základě velkého věkového rozdílu. Chtěli bychom zjistit, zda jsou témata, která z důvodu věkového rozdílu prarodič vnímá pro komunikaci s vnoučetem jako nevhodná. Zajímá nás, jak prarodiče tyto situace řeší a jak se přitom cítí. Kromě toho se věnujeme otázce, zda zkušenosti získané výchovou vlastních dětí vedou prarodiče k mírnějším výchovným metodám a zda k tomu přispívají i důvody týkající se velkého věkového rozdílu. Dále nás zajímá, jaké potíže mohou nastat při zjišťování prospívání vnoučete ve škole, jaká jsou řešení a zda musí dnešní pěstoun prarodič ovládat informační technologie, aby získal obraz o celkovém školním prospěchu vnoučete. K získání co nejpodrobnějších informací, byli dotazováni samotní prarodiče pěstouni, kteří aktuálně žijí společně se svými svěřenými vnoučaty v jedné domácnosti.

Otázky a hypotézy

Otázka č. 1: Jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu při komunikaci mezi prarodičem pěstounem a vnoučetem chápána jako nevhodná?

Otázka č. 2: Jaké pocity prožívá prarodič, který mluví se svým vnoučetem o tématech, která považuje za nevhodná?

Otázka č. 3: Jaké možnosti se prarodiči pěstounovi nabízí, aby témata, která chápe jako nevhodná, byla ke spokojenosti obou stran vyřešena?

Otázka č. 4: Jakými způsoby zjišťuje prarodič pěstoun školní prospěch svého vnoučete?

Otázka č. 5: Jaké má prarodič pěstoun potíže při zjišťování školního prospěchu svého vnoučete?

Otázka č. 6: Jaká jsou řešení, která by zjišťování prospěchu usnadnila?

Otázka č. 7: Jaké vnímá prarodič pěstoun rozdíly mezi výchovou svých vlastních dětí a svých vnoučat?

Otázka č. 8: Jaké jsou důvody, které prarodiče pěstouna vedou k jiným výchovným metodám než u vlastních dětí?

Otázka č. 9: Jaké pocity má prarodič pěstoun, když svá vnoučata musí potrestat?

Hypotéza č. 1: Lze předpokládat, že jsou jistá témata, která se pěstounovi – prarodiči řeší hůře než rodiči, protože jsou z důvodu věkového rozdílu chápána jako nevhodná.

Hypotéza č. 2: Pěstoun – prarodič je nucen zvládat informační technologie, pokud potřebuje být informován o prospívání svěřeného vnoučete ve škole.

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že pěstoun prarodič, pokud dítě trestá, je mírnější než by tomu bylo u jeho vlastních dětí.

Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl sestaven cíleně na základě věku vnoučat a prarodičů pěstounů a jejich bydliště na území hlavního města Prahy. Vzorkem je prarodič (babička, či dědeček) ve věku raného stáří (Vágnerová, 2007) zastávající roli pěstouna, který aktuálně pečuje o své vnouče ve věku 12 až 18 let. Výzkumný vzorek byl sestaven ze sedmi pěstounů bydlících na území hlavního města Prahy.

Výzkumná metodika

K získání dostatečného počtu respondentů tazatelka oslovila institut náhradní rodinné péče NATAMA. Zaměstnanci autorku upozornili, že získat informace od prarodičů pěstounů je nemožné, protože se nesvěřují ani samotným sociálním pracovníkům, a že NATAMA ani žádná jiná organizace nesmí zprostředkovávat informace či kontakty třetím stranám. Z toho důvodu využila autorka diplomové práce prvků „metody sněhové koule.“ (Miovský, 2006) Pomocí prarodičů pěstounů, které osobně znala, oslovila s jejich doporučením další prarodiče pěstouny, kteří byli v kontaktu se zprvu oslovenými prarodiči. Tento postup se opakoval u každého dalšího získaného výzkumného vzorku a pomalu se počet pěstounů rozrůstal.

K ověření našich cílů a hypotéz jsme určili pro náš smíšený design výzkumu polostrukturovaný rozhovor. Náš individuální rozhovor je tedy částečně řízený, ale otázky se mohou během rozhovoru doplňovat podotázkami nebo se může měnit jejich pořadí. Tato metoda je kompromisem mezi strukturovaným a volným rozhovorem. (Chráška, 2007) Změna pořadí nebo doplňování otázek je pro zjištění našich cílů důležitým faktorem. Hypotézy a otázky se týkají citlivých témat, kterým můžeme podotázkou v případě potřeby uniknout nebo téma odlehčit. Naopak řízené otázky nám pomohou držet se cílů, které jsme si předem stanovili. K udržení rozhovoru na důvěrné bázi bylo použito techniky jednoduché akceptace, kdy se opakuje hm, ano..., podobné telefonickému rozhovoru. (Svoboda, 2010) Rozhovory jsou zaznamenávány a transkribovány v doslovném znění v přílohové části a zároveň je přiložena přehledná tabulka s významy odpovědí. V empirické části jsou znázorněny nejčtenější odpovědi v doslovném znění, které jsou analyzovány podle počtu odpovědí v přílohové části.

Časová organizace výzkumu podle jeho fází

Tab. 4: Časová organizace výzkumu podle fází

fáze	měsíc/rok										
	7/13	8/13	9/13	10/13	11/13	12/13	1/14	2/14	3/14	4/14	5/14
přípravná	×	×					×	×	×	×	
realizační				×				×	×	×	×
závěrečná										×	×

Zdroj: autor práce

Časově nejnáročnější část diplomové práce představovalo studium literatury. Literatura nebyla z důvodu změn v občanském zákoníku vždy aktuální a bylo třeba dávat pozor na změny zveřejněné v novém občanském zákoníku. Zahraniční literaturu bylo možno využít jen okrajově. Pěstounská péče prarodičů má v zahraničí zakódované jiné historické kořeny, které mají vliv na aktuální sociální a právní pojetí problému v daných zemích, které se neshoduje s naší právní úpravou. Česká literatura byla vypůjčena z pedagogické knihovny, zahraniční zakoupena na německých webových stránkách a veškerá literatura byla navíc doplněna odbornými internetovými zdroji.

Ze vzorku, který jsme s výše uvedenými obtížemi získávali, byli dva pěstouni byli z výzkumu vyřazeni, protože se jejich vnoučata nespĺňovala námi stanovené věkové skupiny. Většina oslovených prarodičů pěstounů se stavěla k rozhovoru negativně a nechtěla se ho zúčastnit. Ujistěním, že se bude jednat o anonymní rozhovory pouze pro účely diplomové práce, souhlasil vždy alespoň jeden prarodič pěstoun z rodiny s poskytnutím rozhovoru. Rozhovor byl vždy zaznamenán na mobilní telefon a transkribován v doslovném znění v přílohové části diplomové práce. Rozhovory se vzhledem k věku pěstounů nahrávaly v domácím prostřední prarodičů pěstounů. Podmínky pro zvolení polostrukturovaného rozhovoru jsou uvedené výše ve výzkumné metodice. V závěrečné fázi práce interpretujeme výsledky hypotéz a hodnotíme cíle práce.

6.2 Analýza výsledků šetření

Analýze šetření předchází vždy výzkumná otázka a odpovědi jednotlivých respondentů. Nejčastější výskyt odpovědí je zaznamenán pomocí jedné odpovědi respondenta podle nás nejlépe vystihující nejčtenější odpověď. Jednotlivé otázky jsou vždy doplněny dalšími odpověďmi respondentů a označeny počtem jejich výskytu.

Jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu při komunikaci mezi prarodičem pěstounem a vnoučetem chápána jako nevhodná?

Dalo se předpokládat, že věkový rozdíl tvoří komunikační bariéry mezi jednotlivými generacemi. Každý prarodič pěstoun cítí určitá omezení v komunikaci, co se jednotlivých témat týče. Každý pěstoun našeho vzorku souhlasí s tím, že nevhodná témata existují, že jsou dána věkovým rozdílem, ale potíže činilo jednotlivá témata pojmenovat.

Za nejméně vhodné téma pro komunikaci mezi prarodičem pěstounem a vnoučaty byl označen sex. Toto téma považují za nevhodné tři muži (r: 3, 5, 7) a tři ženy (r: 1, 2, 6). Prarodičem pěstounům se velice těžko o těchto tématech hovoří. Neví, jak na tento typ témat zavést řeč. Nejsou si jistí, jak jsou jejich vnoučata v této oblasti informována ze školy a od vrstevníků, a domnívají se, že nižší věkový rozdíl by rozhodně komunikaci usnadnil.

Ukázka s nejčtenější odpovědí:

„No, myslím si, že je to především sexuální život vnoučete, poté porozumění mezi tím vnoučetem a prarodičem, protože člověk neví, co si může k tomu dítěti dovolit a co nemůže. Jak to to dítě vezme. Ale ten sex, ten bych dala na první místo, potom třeba u děvčat, - ehm, - otázka menstruace u kluků zase poluce a – a to by bylo asi tak všechno, co se mě týče, co bych považovala za trapné nebo nevhodné.“ (Příloha B, r: 2, s. X)

Sex není ale jediné téma, které prarodiče považují za nevhodné. Mohou to být i témata spjatá s dospíváním vnoučete. Dva muži (r: 5, 7) a jedna žena (r: 2) uvedli například menstruaci dívek. Je překvapivé, že toto téma považuje za nevhodné dokonce

i žena. Domníváme se, že je to právě věkový rozdíl mezi vnučetem a babičkou pěstounkou, který má za následek, že i žena může považovat tuto tematiku za nevhodnou. Dále uvedení respondenti označovali jako nevhodná témata spjatá s dospíváním, například antikoncepci. Jako problém se nejeví samotné užívání antikoncepce, ale navození tématu. Jediná žena (r: 2) dále uvádí, že by v případě pěstounské péče o svého vnuka nehovořila o poluci. Jedna žena (r: 1) a jeden muž (r: 7) se domnívají, že mezi nevhodná témata patří hovořit o svých vlastních dětech, tedy rodičích vnučete. Každá generace nahlíží na rodiče dítěte jiným způsobem, ale i rodinná historie může být důvodem, proč považovat rodiče za nevhodné téma. Jedna babička (r: 6) a jeden muž (r: 7) uvádí jako nevhodné téma drogy a dvě ženy (r: 2, 4) vyzdvihují důležitost porozumění mezi vnučaty a pěstouny. Pro jednoho muže (r: 5) a jednu ženu (r: 4) jsou nevhodným tématem životní zkušenosti. Životní zkušenosti nemají být vnučatům vnucované. Ojedinele jsme se setkali u muže s odpovědí náboženství, politiky (r: 3) a hudby (r:7).

Jak bylo již zmíněno výše, samotné téma může být chápáno jako nevhodné z mnoha pohledů, ale vždy je přítomný faktor věkového rozdílu. O sexu prarodiče nehovoří moc rádi, protože neví, jak na téma navodit řeč, a nejsou si jisti, jaké poznatky a informace vnučata již získala. Situace je ztížena, pokud prarodič svá vnučata nemá v pěstounské péči od malička a neví, jak na jednotlivé situace bude vnuk či vnučka reagovat. Podíváme-li se blíže na nevhodné téma drog, zjistíme, že prarodiče nechtějí hovořit o tomto tématu, protože se domnívají, že jejich zkušenosti a vědomosti budou znalosti vnučete přesahovat, a prarodiče by se mohli cítit trapně. Pocity, které vnímá prarodič pěstoun při komunikaci s vnučaty, když mluví o tématech, která se mu jeví jako nevhodná, se nám zdají velmi důležité. Abychom pochopili pocity prarodičů v těchto okamžicích, následuje další otázka.

Jaké pocity prožívá prarodič pěstoun, který mluví se svým vnučetem/vnučkou o tématech, jež považuje za nevhodná?

Z předešlé otázky víme, že je pro prarodiče pěstouna velice obtížné vyjmenovat oblasti nebo konkrétní témata, která považuje za nevhodná. o to těžší je pro prarodiče popsat pocit nebo pocity, které v těchto situacích prožívají. Těžké pro prarodiče

pěstouna je nejen si vzpomenout a uvědomit, jaké pocity v daný okamžik má, ale ještě je zformulovat do jednotlivých slov a zprostředkovat úplně cizímu tazateli. Pěstouni většinou pocit nedokázali pojmenovat a dlouho nad jednotlivými pocity uvažovali. Nejčastěji se vyskytovala odpověď „nedobrý pocit“, který byl rozšířen o jednotlivá přídavná jména. K této odpovědi se přikláněly čtyři ženy (r: 1, 2, 4, 6).

Ukázka s nejčtetnější odpovědí:

„Člověk se cítí rozpačitý, někdy se i stydí, protože, - jelikož se to třeba týká těch rodičů toho dítěte, tak má i takovej nedobrej pocit, - že je snad špatně vychoval, a proto se k tomu dítěti nevhodně chovaj...“ (Příloha A, r: 1, s. II)

Nepříjemné pocity prarodiče trápí a zatěžují je mnoha otázkami. Pochybují sami o sobě, o své výchově. Z odpovědí odvodíme mnoho dalších konotací. Stud se stal třetí nejpočetnější odpovědí. Dvě pěstounky (r: 1, 2) a jeden pěstoun (r: 7) se stydí své vnuče oslovit tabuizovanými tématy, přímo hovořit o nevhodných tématech nebo by se styděli, pokud by vnuče vědělo o dané tematice více než sám pěstoun. Dalším důvodem je strach z ponížení, který uvedl jeden pěstoun (r: 7) a jedna pěstounka (r: 2). Prarodiče mají strach, že o tématu, které sami považují za nemístné, vnuče nebude schopno vážně hovořit. Vnuče je bude přesvědčovat o tom, že jsou jejich názory zastaralé, že všechno již ví, a žádnou pomoc nepotřebuje. Strach pramení tedy především z reakce vnučete a jeho následného projevu nebo jednání. Prarodič chce být opatrný, aby něco nezmeškal nebo naopak nebyl v předstihu.

Jedním z dalších pocitů je rozpačitost, kterou uvádí respondentka (r: 1) a také respondent (r: 7). Opět i v tomto případě prarodič neví, jak má reagovat, je nejistý sám sebou, vnučaty a celkovou situací. Jeden pěstoun uvádí, že jeho pocit pramení z obavy ztráty času. (r: 3) Domnívá se, že hovořit se svým vnučetem o tématech, která chápe jako nevhodná, je pro něj pouze ztráta času. Úkol vzdělávání v oblastech politiky, náboženství a z části i sexuální výchovy přenáší na školu. Další respondent uvedl (r: 5), že je důležité přistupovat k nepříjemným situacím s nadhledem a snažit se pomoci dítěti situaci nějakým způsobem vyřešit. Ojedinelá odpověď pěstounky (r: 1) byl pocit špatné výchovy. Obává se, že pokud by mluvila se svým vnučetem například o rodině, vyvolalo by to v ní pocit nesprávné a nežádoucí výchovy. Jedna respondentka (r: 2) má

naopak obavy, že své vnuče nezná dostatečně dlouho na to, aby s ním o takových tématech hovořila. Respondentka (r: 4) prožívá pocity mrzutosti a situace podobného rázu ji unavují. Zároveň vnímá u své vnučky pocit rozpolcenosti. Pouze jedna respondentka (r: 6) uvedla jako převládající pocit stres. Domníváme se však, že stres je součástí všech předcházejících odpovědí. I když byl prarodiči vysloven pouze jednou a jednou byl stres i zapřen, zastřešuje tento pocit zřejmě veškeré ostatní pocity, které prarodiče uvedli. Jeden z dalších pocitů, které uvedla respondentka (r: 4), je pocit vstřícnosti.

Z výsledků vyplývá, že jsou pocity našeho vzorku různorodé a převládají ty záporné. Nelze zpozorovat jasné rozdíly ve vnímání mezi prarodiči ženami a muži.

Jaké možnosti se prarodiči pěstounu nabízí, aby témata, která chápe jako nevhodná, byla ke spokojenosti obou stran vyřešena?

Z předešlých otázek víme, že jsou obtížná témata, u kterých prarodiče prožívají různé pocity. Pocity jsou většinou negativní, a tak je důležité, aby byly problémy nějakým způsobem řešeny. Nás zajímá, jakými způsoby prarodiče tyto záležitosti řeší, tak aby byl spokojen jak prarodič, tak podle jeho názoru i vnuče. Nejpočetnější odpovědí na první otázku byla sexuální výchova, proto prarodiče při následující otázce odpovídali především na řešení této záležitosti. Čtyři respondenti, tři ženy (r: 1, 2, 6) a jeden muž (r: 7), a tím pádem nejpočetnější vzorek, je pro řešení pomocí literatury.

Ukázka stejně četných odpovědí

„No, tak dalo by se to třeba řešit, že nakoupím knihy a po společné četbě, - nebo to dám vnučeti přečíst a ono bude klást otázky, a tím to třeba vyřešíme, nebo budeme číst společně a rovnou budeme otázky probírat, a doufám, že k, - dojde nějakému řešení“ (Příloha A, r: 1, s. III)

„Ne, já určitě ne protože mě vadí, aby mi do toho zasahoval někdo cizí, kdo vůbec není obeznámený s chodem rodiny, že jo.“ (Příloha A, r: 1, s. III)

Jak vidíme na jednotlivých transkribovaných rozhovorech, řešení pomocí literatury neznamena, že prarodič koupí knihu a předá ji vnučeti. Prarodiče se sami

informují, jak dítěti předat dané informace vzhledem k jeho věku a pohlaví. Například se rozhodnou, kdo bude dané téma předávat vnučce a kdo zase vnukovi. Možnosti vidí ve společné četbě a následném zodpovídání dotazů. Prarodiče mají zájem o knihy, protože se domnívají, že by jejich znalosti mohly být zastaralé a pro vnučata neúčinné. Také chtějí být seznámeni s pohledem dnešní doby na dané téma.

U čtyř respondentů byl důležitý další faktor: ženy (r: 1, 2) a muži (r: 3, 5) kladou důraz na řešení choulostivých, nežádoucích nebo nepříjemných otázek či témat pouze v rodinném kruhu. K získání těchto dat se použilo doplňující otázky během rozhovoru, a to, zda by prarodič využil i pomoc třetí strany tj. poradny, sociálního pracovníka a dalších. Čtyři prarodiče, a tím pádem většina našeho vzorku, je striktně proti zasahování třetí osoby do rodinných problémů. Prarodiče se domnívají, že zásah třetí osoby, která nezná každodenní situaci nově vzniklé rodiny, jí nemůže pomoci. Naopak si myslí, že vměšování odborných pracovníků do rodinného života, je pro vnuče spíše stresující nebo alespoň nepříjemné.

Dále se dle odpovědí dozvídáme, že jedna respondentka do svého rodinného kruhu řadí nejen babičku, dědečka a vnuče, ale i širší rodinu. V našem vzorku by například právě z důvodu nižšího věkového rozdílu požádaly dvě babičky o pomoc tetu dítěte, která je věkově vnučatům blíže. (r: 1, 6) Domnívají se, že tety mají zkušenosti se svými vlastními dětmi a jsou k tématům více otevřené. Ženy v našem vzorku jsou otevřenější k vyhledávání pomoci třetích stran. Dvě ženy (r: 2, 6) by vyhledaly pomoc u svých kamarádek, se kterými by se o potížích mezi vnučetem a prarodičem poradily. Korespondentka (r: 6) nemá potíže poprosit o pomoc maminku kamarádky svého vnučete, která by mohla být s tematikou obeznámena lépe. Mezi dalšími odpověďmi jsme zaznamenali pomoc od starších sourozenců (r: 2), kteří jsou věkově samozřejmě své sestře nebo bratrovi blíže, a mohou témata považována za nevhodná vyřešit volnějším, méně stresujícím způsobem. Za velmi důležitou pokládám poznámku dvou prarodičů, žena (r: 2) a muž (r: 3), a totiž vhodnou dobu pro hovory o náročných tématech. Uvádí, že by si prarodič měl vyhlídnout vhodnou chvíli a ne dobu, kdy se vnučata vrátí ze školy a touží po počítači, nikoliv po řešení vážných témat. Proto žena (r: 2) potíže se svou vnučkou rozebírá u kávy v pohodlí obou dvou. Hovory o zmíněných tématech nebo diskuze jsou pro tři korespondenty našeho vzorku zásadní. Jedná se o dvě ženy (r: 4, 6) a jednoho muže (r: 3). Diskuse o nevhodných tématech je

jedním ze způsobů umožnit oběma stranám vyjádřit svůj názor a nalézt společné východisko. Tento postup vyžaduje toleranci obou stran. Jedna z dalších odpovědí je domluva. (r: 4) Pokud nevede diskuze směrem, který si prarodič přeje, může svému vnoučeti domlouvat. Další řešení, které ale v našem vzorku ohodnotila kladně pouze jedna korespondentka (r: 6), je pomoc prostřednictvím poradny. Zde se názor od zbytku zkoumaného vzorku liší. Zatímco babička (r: 6) vidí výhodu v odborné pomoci, která bude představovat oporu v souvislosti s výchovou vlastní vnučky, ostatní respondenti našeho vzorku odbornou pomoc odmítají. Dle muže (r: 7) se nelze nepříjemným tématům zcela vyhýbat, ale jako důležité cítí pravidelné a neustálé vzdělávání se, aby mohl být na nepříjemná témata připraven nebo jim rovnou předejít. Prarodiče ovládající zdatně informační technologie, což je muž (r: 7) a žena (r: 6), vyhledávají informace, které by jim usnadnily řešení témat považovaných za „tabu“ prostřednictvím internetu. Poslední odpovědí, která může prarodiče zcela osvobodit od úkolu zabývání se jakýmkoliv zmíněným tématem, je převedení řešení problému na partnera, v našem případě na manželku. (r: 5)

V odpovědích jsme zaznamenali nepatrné odlišnosti ve výpovědi mužů a žen. Muži našeho vzorku nechtějí vyhledávat odbornou pomoc nebo pomoc třetí strany. Většina chce nevhodná témata probírat v rodinném kruhu pomocí literatury, internetu a diskuze. Naopak pěstounky jsou více ochotné využít pomoci širší rodiny, kamarádek nebo dokonce i poradny.

Jakými způsoby zjišťuje prarodič pěstoun školní prospěch svého vnoučete?

Zjišťování školního prospěchu je nedílnou součástí života každého prarodiče pěstouna, který v našem vzorku pečuje o žáka základní školy nebo studenta střední školy. K prospívání svých vnoučat prarodiče přistupují zodpovědně a zajímají se nejen o prospěch dítěte, ale o vše se školou související. Každý respondent byl velice dobře obeznámen s prospěchem svého vnoučete a pravidelně žáka či studenta kontroluje. Způsobů, kterými prarodiče mohou zjišťovat prospěch svého vnoučete, je mnoho. Nejčtenější odpovědí bylo jak mezi muži (r: 3, 5, 7) tak mezi ženami (r: 1, 2, 4, 6) zjišťování prospěchu pomocí internetu nebo prostřednictvím učitele dítěte potažmo středoškolského profesora studenta.

Ukázka nejčtenější odpovědi:

„No, v dnešní době celkově těžko. - Protože pokud není obeznámen s počítačovou technikou, tak velice těžko, protože se vlastně do indexu toho dítěte vůbec nedostane. Ještě třeba na tý základce ano, tam je papírová žákovská knížka a většinou se to tam zapisuje, ale potom na tý vyšší škole, eh, - teda vlastně střední škole, už je to horší, protože je to pod heslem, a já třeba zrovna počítačům nerozumím, to obstarává v naší rodině můj partner, a takže jedině on by se musel dostávat do indexu toho dítěte a já bych musela, - ehm, - volit třeba nějakou telefonickou domluvu s paní profesorkou nebo bych jí chytla v samoobsluze a poptala se, ale taky každá profesorka nemusí znát všechny svoje žáky, vidíte.“ (Příloha A, r: 1, s. V)

„No, tak většinou ta učitelka. - Ehm, - jako telefonuje sem domu a jako řekne, jestli je dobrá nebo není dobrá.“ (Příloha D, r: 4, s. XXXVI)

Prarodičům se tedy nabízí možnost využívat tzv. elektronické žákovské knížky. Pedagogové do nich píší známky a prarodiče se mohou pomocí hesla přihlásit přímo do žákovské knížky svého vnoučete. V elektronických žákovských knížkách se prarodiče neobeznamují pouze s prospěchem žáka, ale zároveň zjišťují různé školní a třídní akce. Elektronická žákovská knížka v některých případech nahradila zcela papírovou verzi žákovské knížky nebo se užívá dvoukolejně s elektronickou. Jsou případy, kdy se papírová žákovská knížka vyskytuje, ale nejsou do ní zapisovány veškeré údaje o prospěchu nebo poznámkách. Elektronickou žákovskou knížku v našem výzkumném vzorku zná každý prarodič. Většinou však není pro pěstouny první volbou (viz 5. otázka)

Stejný počet prarodičů zjišťuje prospěch svých vnoučat pomocí učitelů, třídních učitelů nebo profesorů středních škol. Učitele kontaktují buď osobně ve škole, nebo telefonicky. Využívají také třídních schůzek nebo dochází pro informace do školy. V jednom případě byla uvedena elektronická pošta nebo jiná příležitost, například na nákupu.

Čtyři prarodiče, tři muži (r: 3, 5, 7) a jedna žena (r: 4), zjišťují prospěch svého vnoučete přímo od něj. Má to svá pro i proti (viz 5. otázka). U prarodičů, kde je

papírová žákovská knížka pouze orientační a vyžaduje se používání elektronické žákovské knížky, zjišťují prarodiče prospěch prostřednictvím partnera nebo manžela, který žákovskou knížku ovládá. (r: 1, 2) Pokud nemůže zjistit prospěch manžel, obrátí se jedna respondentka na svou kamarádku, která počítači rozumí, a prospěch dítěte tlumočí. Naše další dvě respondentky se shodují, že je zjišťování prospěchu dětí v dnešní době velice obtížné. (r: 1, 6)

Z odpovědí našich respondentů a respondentek je zřejmé, že se při zjišťování prospěchu objevují potíže. o jaké potíže se přesně jedná, plyne z odpovědí na otázku číslo 5.

Jaké má prarodič pěstoun potíže při zjišťování školního prospěchu svého vnoučete?

Z předchozích odpovědí respondentů je zjevné, že existují při zjišťování prospěchu různé potíže, se kterými se musí prarodič vypořádat. V následující otázce zjišťujeme, že nejmarkantnějším problémem je neznalost počítače. Neschopnost pracovat s informačními technologiemi znemožňuje prarodičům zjišťovat samostatně prospěch vnoučete, pokud škola nabízí pouze elektronickou žákovskou knížku nebo poskytuje papírovou knížku, ale zapisuje údaje omezeně a důležité informace ukládá pouze v elektronické podobě. Nebo v případě, že partner, který je obvykle k dispozici, najednou nemůže pomoci.

Ukázka nejčtenější odpovědi:

„no, potíže. Potíže jsou v našem věku takový, že teda internet není náš přítel nebo takhle, počítač není náš přítel, protože se s ním teprve seznamujeme, do teď jsem to neznal a nepotřeboval - jako třeba současná generace dětí, kdy vlastně od mateřský školky pomalu – ehm, už teda ovládaj techniku, která existuje. Čili to jsou ty potíže, který člověk bohužel musí strávit nebo počkat až teda, - pokud se v tom nevyzná, - počkat až někdo přijde, kdo mu s tím poradí. Kdo mi to najde.“ (Příloha D, r: 3, s. XVIII)

Prarodič je v některých případech odkázán na své přátele, příbuzenstvo, partnera či manžela nebo samotná vnučata, aby mohl kontrolovat jejich prospěch. Prarodič sice vyhledává i pomoc učitele, ale pěstouni nechtějí učitele příliš obtěžovat. Jak víme od pěstounky (r: 4), nechce každý týden otravovat třídního učitele, který jí řekne něco o prospěchu vnučky. Od své vnučky, která neprojevuje o školu zájem, se babička jen těžko dozvídá o známkách. Pěstounka (r: 2) má s kontaktováním učitelů špatné zkušenosti. Měla dojem, že ji učitel chce co nejdříve odbýt, a tak jej měla kontaktovat prostřednictvím elektronické pošty. Prarodiče také velmi špatně snáší, že jsou na někom závislí. Samotný počítač je pro náš vzorek z velké části zatím vnímán jako nepřítel. Zdatnější respondenti využívají počítač i k jiným účelům, než je kontrola známek, ostatní pak výhradně ke zjišťování prospěchu.

Další obtíž spočívá v nepřehlednosti párování papírové žákovské knížky a elektronické žákovské knížky. Prarodič, který je zatížen již samotným používáním počítače, dále internetem a elektronickou verzí žákovské knížky, je dvoukolejností rozhozen. Papírová žákovská knížka je pro pěstouny našeho vzorku pohodlný způsob zjišťování známek, poznámek a dalších důležitých informací týkajících se školy a vnučat. Vnučata, která chodí do škol s podporou obou verzí žákovských knížek, nemají často sjednocené informace v žákovské knížce papírové a elektronické. Pěstouni si stěžují na informace, které jsou napsané buď pouze v papírové, nebo naopak pouze v elektronické verzi. o některých důležitých akcích, poznámkách a známkách se tak prarodiče mohou dozvědět pouze z elektronické verze nebo pouze z papírové. Další nepřehlednosti elektronické žákovské knížky jsou spojené s ovládáním počítače a jeho externích zařízení. Například užívání jemné motoriky při pohybu počítačovou myší, kdy se může stát, že obraz rychle zmizí nebo se posune. Potíže zaznamenáváme i ve zvyku na obrazovku, kdy se prarodič špatně orientuje a neví jaká políčka proklikávat, nebo potíže se čtením textů na obrazovce. S těmito problémy se nám svěřuje jedna žena (r: 2) a dva muži (r: 3, 7)

Velmi závažná překážka, která se ale nevyskytuje jen u pěstounů s dětmi se špatným prospěchem, je lhaní o slabém školním prospěchu. Vnučata se ráda chlubí dobrými výsledky, ale jakmile se jedná o nedostatečné známky, mají potíže tuto informaci prarodičům předat, a pěstouni se tak dozvídají o neúspěchu svých dětí svěřených do náhradní rodinné péče pomocí žákovských knížek, v horším případě od

učitelů. Na tuto skutečnost nás upozornily dvě ženy (r: 4, 6) a dva muži (r: 5, 7). Je to také jeden z důvodů, proč je důležité mít přehledné žákovské knížky, ve kterých se mohou prarodiče dobře orientovat, aby nezanedbali školní prospěch svých vnoučat. Babička (r: 6) nás upozorňuje, že by děti měly být ve škole vedeny k otevřenosti, co se týče jejich prospěchu nebo neprospěchu a následného svěřením výsledků do rukou rodičů, v našem případě prarodičů.

Zádrhel může být ale způsobený i věkem, jak nám uvedla respondentka (r: 2), která už ve svém věku nemá chuť se učit zacházet s počítači. Počítače jí připadají moc pomalé a nemá na ně trpělivost. Obsluha elektronické žákovské knížky není dostatečná motivace, která by respondentku podnítila k učení se novým technickým věcem. Je si vědoma, že je to potíže, ale domnívá se, že má ve svém věku již nehybnou mysl, která se ovládat počítač nenaučí.

Další nesnáze, na kterou nás upozornila respondentka (r: 6), je doprava do školy. Čas od času musí prarodič pěstoun navštívit učitele přímo ve škole, což může být pro prarodiče velice náročné. Věk s sebou přináší různé zdravotní překážky, které pro prarodiče představují velkou zátěž.

Můžeme konstatovat, že největší potíže se vyskytují v neznalosti nebo špatné orientaci v informačních technologiích a zatajování známek vnoučaty. Bez ohledu na pohlaví respondentů jsou to hlavní překážky, se kterými se prarodiče pěstouni musí vypořádat. Nyní víme, jak prarodič pěstoun zjišťuje prospěch svých vnoučat a jaké má přitom potíže. Další otázka nám objasní, zda mají prarodiče nápady a způsoby řešení obtížných situací, nebo se svým údělům podávají.

Jaká jsou řešení, která by zjišťování prospěchu usnadnila?

Z předešlých otázek jsou nám známy způsoby, kterými prarodič pěstoun zjišťuje, nebo se alespoň snaží zjistit prospěch svých vnoučat. V předchozí otázce jsme objasnili, jaké se vyskytují potíže. Nynější otázka nám pomůže odhalit, jakými prostředky a postupy lze tyto situace podle pěstounů řešit. Dva muži (r: 5, 7) našeho vzorku, kteří mají potíže se zjištěním prospěchu vnoučat, se rádi obrátí na jakéhokoliv učitele, který dítě vyučuje. Stejně je tomu u našich tří respondentek (r: 1, 4, 6), které mají zájem o přímou komunikaci s pedagogem.

Ukázka nejčtenější odpovědi:

„No, já si myslím, že právě – já si myslím že ty klasický žákovský knížky. Pak bych řekla, že možná měli ti profesori – eee, - dělat, - mít víc hodin na ty rodiče nebo prarodiče, prostě aby je přímo navštěvovali a s nima to probírali. To si jako myslím víc... .“ (Příloha F, r: 6, s. LVI)

Prarodiče dávají přednost osobní komunikaci před informační technologií. Je pro ně snazší vyslechnout si doporučení a prospěch svých vnoučat přímo od pedagogů. Pokud není možno se domluvit s učitelem přímo, dokáží se prarodiče spokojit i s další přímou komunikací pomocí telefonu a tištěných písemných zpráv k oboustranné komunikaci. Jsou ale i jiné možnosti, které by prarodičům velice usnadnily zjišťování prospěchu, a to je již výše zmíněná návštěva učitele přímo u prarodičů. Tento způsob by vyhovoval především prarodičům pěstounům, kteří mají zdravotní problémy, jež omezují nebo zamezují návštěvu učitele přímo ve škole. Mezi důležité faktory řadí jedna respondentka (r: 6) také vedení dětí k otevřenosti ohledně svých známek a svého celkového školního prospěchu, a to školou i rodiči. Tato skutečnost by zvýšila důvěru mezi vnoučaty a prarodiči a vedla by k vyřešení případných potíží ohledně zatajování nebo zalhávání slabých prospěchů. Zároveň by prarodiče uvítali, kdyby pedagogové nabídli více prostoru pro konzultace mezi prarodiči a učitelem.

Dvě ženy (r: 2, 6) a jeden muž (r: 7) by uvítali jako řešení klasickou žákovskou knížku, která byla běžná v době, kdy jejich vlastní děti navštěvovaly základní nebo střední školu. Troufají si říci, že je papírová žákovská knížka přehlednější a není komplikovaná, jako je tomu u počítačové technologie. Je přehledná a co vnímají prarodiče za velkou výhodu, je skutečnost, že mohou držet něco v ruce. Papírová žákovská knížka nevyžaduje od prarodičů žádné nové učení či ovládnutí informační technologie. Jsou na tento způsob zvyklí z dob vlastní školní docházky a docházky svých dětí. Zkušenost s papírovou žákovskou knížkou jim dává dobrý pocit, že mohou sami vlastním jednáním bez obtěžování ostatních lidí kontrolovat prospěch svých vnoučat. Tento způsob nemusí vyhovovat všem prarodičům našeho vzorku. Naopak jeden pěstoun (r: 5), který má velké potíže s výchovou své vnučky, má s elektronickou verzí žákovské knížky velmi dobré zkušenosti, protože se nemusí spoléhat na nálady své vnučky, která žákovskou knížku ve škole zapomíná, ztrácí nebo zapře. Pomocí

žakovské knížky na internetu se může tento prarodič obeznámit i bez doprošování se vlastní vnučky s novými informacemi ze školy a od učitelů. Jak víme od naší respondentky (r: 4), i v jejím případě je papírová žakovská knížka bezcenná. Její vnučka zapře známky i žakovskou knížku a nikdo nemá šanci se dostat k hodnocení vnučky. V tomto případě tedy papírová žakovská knížka není pro prarodiče vhodným řešením.

Respondenti, jedna žena (r: 2) a jeden muž (r: 3), kteří používají jak papírovou, tak elektronickou žakovskou knížku, volají po sjednocení obou knížek. Bylo by to pro respondenty velkou úlevou a řešením neustále chybějících nebo se později objevujících informací. Tito prarodiče by rádi měli papírovou žakovskou knížku. Kdyby však doopravdy došlo k sjednocení, souhlasí i s užíváním pouze elektronické verze žakovské knížky. Touto dvoukolejností jsou dezorientováni a k některým informacím by se bez jedné či druhé knížky vůbec nedostali.

Prarodiče, kteří jsou odkázáni na elektronickou verzi žakovské knížky a nepřátelí se s počítačovou technikou, výsledky svých vnoučat a informace týkající se školní docházky zjišťují pomocí dalších osob. Babička (r: 1) zjišťuje prospěch pomocí svého manžela. Pokud není dostupný, požádá o pomoc svou kamarádku, která je v informační technologii zdatnější, nebo vyžaduje pomoc od své vnučky, která elektronickou žakovskou knížku umí ovládat. Jako další možnost vidí respondentka (r: 2) naučit se ovládat počítač a nebo získávat informace o prospěchu a aktivitách školy tištěnou podobou, případně telefonicky. Dvě ženy (r: 1, 6) a jeden muž (r: 5) apelují na častější třídní schůzky a opět komunikaci s třídním učitelem. Tento způsob je ale výhodný pouze pro prarodiče, kterým zdraví umožňuje takový pohyb potřebný k návštěvy školy, a jak jsme již jednou zmínili, je důležité vést děti k tomu, aby neměly strach své známky doma zveřejňovat, ať jsou kladné či záporné.

Jaké prarodič pěstoun vnímá rozdíly mezi výchovou svých vlastních dětí a svých vnoučat?

Věkový rozdíl prarodičů pěstounů a jejich vnoučat činí v našem vzorku mnohdy více než padesát let. Prarodiče a jejich vnoučata vyrůstali a vyrůstají v odlišné době, a proto nás zajímá, jaké jsou rozdíly ve výchově. Dvě ženy (r: 1, 6) a všichni muži (r: 3, 5, 7) se shodli, že je to věkový rozdíl prarodičů a vnoučat a vše s ním spojené. Dále se

stejným počtem vyjádřili dvě ženy (r: 4, 6) a všichni muži (r: 3, 5, 7) k době, ve které vychovávali vlastní potomky, a k době, ve které vychovávají svá vnoučata.

Ukázka nejčtenějších odpovědí:

„No, já bych řekla, že pěstoun prarodič – je to pro něj velká, velká zodpovědnost. Protože své vlastní děti člověk vychovává velice lehce v daleko mladším věku. Já třeba, když mám ve svém, svém věku vychovávat vnoučátko, ke kterému mám velice, velice krásnej vztah, ale je to velice pro mě velká zodpovědnost. Jak to dítě dobře postavit do života. Přeci jenom je tady velkej věkovej rozdíl mezi mnou a vnučkou.“ (Příloha F, r: 6, s. LVII)

„Velkej rozdíl, protože – naše děti musely poslouchat, a stačilo jenom zvednout prst, a když něco provedly, tak už prostě věděly že, - byla jiná doba, byl jinej čas. a kluci si, - měli jsme dva kluky, - ani jeden by si nedovolil, - jeden se neučil moc dobře, druhej byl velmi chytrej, byl ale zase velkej lump takže jako, nebyly ani problémy ve škole nebo co, ale tohle to je úplně jiná doba, jiný myšlení, jiný vedení těch dětí, jo, takže všechno je jinak. Ale problémy byly, budou a musej bejt... .“ (Příloha: D, r: 4, s. XXXIX)

Jak vidíme z odpovědí, přináší věkový rozdíl nejen problémy se stářím, ale i větší zodpovědnost, kterou prarodič za svá vnoučata pociťuje. Výchova je vzhledem k věku vnímána jako více náročná. Prarodič vnímal výchovu svých vlastních dětí jako jednodušší, volnější. Nad výchovou vlastních vnoučat více přemýšlí a je opatrnější. Důležitou roli hraje i doba, ve které vyrůstaly děti dnešních prarodičů a nynější vnoučata. Doba přináší dle našeho vzorku jiné myšlení jednotlivých generací, jiné vedení dětí ve výchově a vzdělávání a jiná opatření.

Dalšími odpověďmi, které nám pomohou porozumět, co se skrývá za jiným myšlením nynější generace, je například rozdíl v chování dnešních vnoučat. Prarodiče svá vnoučata chválí, ale vnímají je jako sobecká. Dnešní společnost jim dovoluje chovat se způsobem „Já“ a nikdo jiný. Egocentrické chování se podle respondentky (r: 4) podporuje a toleruje. Zájem o školu není podle dvou našich respondentů, ženy (r: 4) a muže (r: 5), moc velký. Nemusí se na nic a nikoho ohlížet a mají volné pole působnosti. I když byla výchova za komunistického režimu vnímána za náročnou, dnešní pěstouni měli děti vychované k poslušnosti, která podle většiny našich

respondentů dnes dětem chybí. Jak se můžeme přesvědčit ve výše uvedeném úryvku, stačilo mnohdy zvednout jen prst a dětem bylo jasné, že v něčem chybovaly. Nahlídneme-li do našich transkribovaných rozhovorů, není neposlušnost vnoučat chápána u všech prarodičů stejně. Můžeme však říci, že právě nekázeň může vést k rozdílům mezi výchovou vlastních dětí a vnoučat.

Úzce spojené s výchovou jsou rozdíly v trestech. Zatímco někteří prarodiče fyzické tresty zavrhovali již u svých vlastních dětí, fyzické tresty prarodiče v našem případě přestali užívat až u svých vnoučat, jak je tomu například u ženy (r: 1) a muže (r: 3). Občasné pohlavky byly u vlastních dětí běžnou výchovnou metodou, zatímco u svých vnoučat již fyzické tresty nepoužívají nebo používají pouze omezeně. Jeden respondent (r: 3) své děti vedl výchovným působením dle Makarenkovy výchovy, jejíž pohled je dnes zastaralý, a u výchovy svých vnoučat se již touto metodou neřídí.

K rozdílným výchovným metodám může vést podle respondentek (r: 1, 2) čas. Prarodiče, kteří jsou v našem vzorku již v důchodovém věku, mají na výchovu a vzdělávání svých vnoučat mnohem více času, než tomu bylo u jejich vlastních dětí. Zatímco za dob rodičovství měli náročný pracovní program, starali se o domácnost, mohou dnes poskytnout vnoučatům mnohem více časového prostoru. S tím spojený je strach a obavy o svá vnoučata, které se během dřívější výchovy neobjevovaly, protože čas zkrátka nebyl. Volný čas pěstounů se mnohdy neshoduje s volným časem vnoučat. Vnoučata jsou buď zaměstnána počítačem nebo z různých dalších důvodů nemají čas. Jak rozdíly vnímá jedna žena (r: 1) našeho vzorku, není dnes potřeba tolik radit. Vnoučata si veškeré informace vyhledávají sama na internetu a jsou soběstačná. Čas, který tedy prarodič dnes má, přichází vniveč. K rozdílným výchovným metodám přispívá i zkušenost prarodiče, jak víme od respondenta (r: 5) a respondentky (r: 2). Zkušenosti mohou napomoci uváženě reagovat na určité prohřešky vnoučat a řešit je komunikací a diskuzí. Zkušenost pomáhá prarodičům mít nadhled nad věcí. Respondent (r: 3) nás také informuje, že k jeho odlišnému přístupu vede lenost dětí, které dnes již tolik nesportují a nenavštěvují zájmové kroužky. Je to však individuální, protože jsou naopak prarodiče, kteří nemají možnost se svými vnoučaty trávit svůj volný čas z důvodu jejich zaměstnanosti mimoškolními aktivitami. Jak víme od respondentky (r: 1), je výhoda, že se prarodič nemusí nikomu časově přizpůsobovat.

Otázka byla pro prarodiče velice náročná, zřejmě se nikdy nezaobírali otázkou, jaké důvody mohou být příčinou jiného výchovného působení. Poukazuje na to odpověď respondentky (r: 2), která byla otázkou tak zaražena, že první odpovědí bylo „nevím“ a teprve po zamyšlení dokázala odpověď rozvést. Můžeme konstatovat, že všichni muži uvedli jiný způsob myšlení a věk za rozdíl, který je rozhodně směrodatný pro jiné metody výchovy, narozdíl od žen, u kterých se podílí mnoho dalších faktorů.

Jaké jsou důvody, které prarodiče pěstouna vedou k jiným výchovným metodám než u vlastních dětí?

Z předchozí otázky jsme zjistili, že existují různé rozdíly mezi výchovou vlastních dětí a vnoučat. V této otázce se orientujeme na důvody, které vedou prarodiče pěstouna k jiným výchovným metodám. Podle většiny našeho vzorku jsou dané věkem a zkušeností. Takto se vyjádřily ženy (r: 1, 6) a muži (r: 3, 7), zkušenost podotkly ženy (r: 1, 2, 4) a jeden muž (r: 3).

Nejčtenější odpovědi:

„No, tak zcela určitě je to tím velkým věkovým rozdílem a i – tou dobou. Možná celkově tou výchovou ve škole, vlivem televize, -....“ (Příloha G, r: 7, s. LXV)

„Tak to určitě má člověk více zkušeností v sedmdesáti než v pětatřiceti a celkem, - no já nevím, - zrovna jsme kápli na takové děti, s kterými nebyly moc velké problémy, takže já ani tenkrát, - mi vadil akorát ten čas, který teďka mám a taky jde o to, jestli si člověk s tím dítětem rozumí nebo ne asi, že jo...“ (Příloha: A, r: 1, s. VIII)

Věkový rozdíl a zkušenosti, které prarodiče získali při výchově svých vlastních dětí a během života, vedou k jiným výchovným metodám. Nejsou to však jediné důvody, které zapříčiní odlišnou výchovu. Vliv na jiné metody má i skutečnost, zda mezi dítětem a pěstounem dochází k vzájemnému sblížení. Důvodem pro jinou výchovu může být i vliv školy a médií. Respondent (r: 7) je přesvědčen, že výchovu a chování jeho vnoučat ovlivňují média. Média jsou mnohem intimnější a jejich vliv je rozsáhlejší, než tomu bylo dříve, což působí na chování jeho vnuka a poté na samotnou výchovu. Okolnosti relativní časové volnosti prarodičů vedou u našich tří respondentů, dvou žen

(r: 1, 2) a jednoho muže (r: 3), k možnosti konzultace výchovných potíží s vnoučaty, které by dříve nebyly možné.

Dostatek času s sebou přináší hlavně trpělivost, která dříve podle respondentky (r: 1) chyběla. Velice zajímavé jsou zkušenosti pěstounky (r: 6), která přistupuje k výchově vnoučat velice zodpovědně. Musí vynaložit daleko více úsilí na výchovu svého vnoučete, protože má nad sebou kontrolu třetích stran. Svoji rolí pěstouna musí uspět ne jen v rodině, ale i vůči sousedům a sociálním pracovníkům. Cítí se být pod kontrolou více, než je tomu u běžných rodin. Musí splňovat podmínky, na které nemusela za dob svého rodičovství brát ohled. Má pocit, že prarodič pěstoun musí zaručit mnohem kvalitnější podmínky pro vnoučata, než je tomu u rodičů, kteří nejsou pod kontrolou sociálních pracovníků. Pro respondenta (r: 5) je jednou z příčin i jeho čím dál nižší aktivita, způsobená jeho věkem, a tím zapříčiněný i jiný přístup k okolnímu dění.

Dva respondenti (r: 5, 7) mají pocit, že značný vliv na výchovu má škola, a tím je způsoben i jiný postup ve výchově. Škola dnešní děti a mládež vede ke všeobecnému rozhledu, nápadům i trávení volného času. Můžeme sem zařadit i odpovědi dalších respondentů, kteří mají dojem, že změna je způsobená morálkou a stylem života, jak uvedl jeden muž (r: 5). Podle mužů (r: 5, 7) a ženy (r: 4) i dobou, ve které dnes žijeme.

Opět dvě ženy (r: 2, 4) zprvu neměly žádné ponětí, jaké by mohly být důvody. Může to být buď náročnou otázkou nebo byly již otázkami vysíleny. Kratší a méněcenné odpovědi se projevují především v poslední otázce.

Jaké pocity má prarodič pěstoun, když svá vnoučata musí potrestat?

Z předešlých odpovědí víme, že se výchovné metody v určitých ohledech liší, a také jsme se dozvěděli o důvodech, které prarodiče přiměly k tomu vychovat jinak své děti a jinak svá vnoučata. Nyní nás zajímá, jaké pocity prarodič prožívá, když musí svá vnoučata potrestat. Otázka byla respondentům položena jako jedna z posledních a velice psychicky náročných. Odpovědi jsou tedy kratší a pěstouni na tuto otázku odpovídají velice opatrně. Významný pro prarodiče je fakt, že svá vnoučata netrestají fyzicky, což několikrát během rozhovoru podotkli. Někteří prarodiče svá vnoučata netrestají vůbec, raději jim domlouvají a snaží se o pochopení názorů z obou stran. Mezi tresty, kterých

se náš vzorek dopouští, patří pouze zakazování určité oblíbené činnosti vnoučete, čímž může být zákaz televize, vypínání internetu, návštěva kina a další. Někteří prarodiče zde projevují lítost nad tím, že přeci jen vnoučata vyrůstají z velké části bez svých rodičů nebo jsou předešlými životními zkušenostmi zvyklá na jiná pravidla. Je také důležité si uvědomit, že byla otázka možná až moc emocionální, a proto u jedné respondentky (r:4) bylo vhodné rozhovor ukončit dříve, aby nebyla příliš psychicky zatěžována. Co se týče ostatních respondentů, i u nich bylo z mimiky poznat, že je pro ně téma velice intimní, a proto jsme z etických důvodů nepronikali do hloubky. Osvědčilo se nám tuto otázku použít jako poslední. Sice byla kladena respondentům v době, kdy se projevovala již mírná únava z rozhovoru, ale položit otázku na začátku rozhovoru by nebylo vhodné, protože ještě nebyla navázána důvěra k tazateli. Položení další otázky by pro náš vzorek bylo již nepřijatelné.

Trestání formou zákazů v našem případě vyvolává u pěstounů a pěstunek negativní pocity, pouze jeden prarodič hovoří přímo o dobrém pocitu (r: 3). Často nemohou pěstouni pocity pojmenovat a nelze tedy najít jedno společné přídavné jméno, které by se vyskytovalo v evidentní převaze. Jeden respondent (r: 7) a dvě respondentky (r: 1, 6) se nám shodují v nepříjemných pocitech, které nedokáží jiným způsobem definovat.

Ukázka nejpočetnější odpovědi:

„No, je to takový nepříjemný pocit, ale přeci jenom – přeci jenom vnuk je bez rodičů, - vyrůstá bez rodičů, takže se snažíme ho spíš rozmazlovat, než nějakým způsobem trestat.“ (Příloha: G, r: 7, s. LXVI)

Prarodiče, kteří mají svá vnoučata starší, se cítí při trestání velice trapně. Mají pocit, že by vnoučata vzhledem k jejich věku již neměla být trestána, a proto prožívají nežádoucí pocity, které je ovlivňují ve vlastním rozhodnutí o trestání, jak je tomu u respondentky (r: 2). Tento stav vyvolává v prarodiči rozpačitost nad správností a vhodností trestu. Jak uvádí respondentka (r: 4), je trestání náročným úkonem nejen pro vnoučata, ale i pro samotného prarodiče. Když svou vnučku musí potrestat, sama sobě nepřiznává stres. Má však pocit, že trestá sama sebe a velice ji mrzí skutečnost a stav, který vedl k trestání vlastní vnučky. Na respondence bylo velice patrné

rozrušení, když hovořila o tomto případě. Muselo se jednat o velice zátěžové okolnosti, které pěstounka musela překonat, když nedokázala další city pojmenovat.

Respondent (r: 5) nemá žádné kladné nebo záporné pocity, trestání považuje za nutnost, kterou s sebou přináší výchova. Své tresty pomocí zákazů považuje za efektivní. Nemá nikdy žádné výčitky, stresy, pochybnosti nad svými výchovnými metodami. Pozoruhodná může být odpověď korespondenta (r: 3), který má velice dobrý pocit, pokud svá vnoučata trestá. Není to však pocit, který by v něm vyvolával zálibu na trestech. Zamlouvá se mu však výchovná metoda dnešní doby, kdy nejsou používány fyzické tresty, a vše lze určitým způsobem sjednat domluvou a diskuzí. Tresty vnímá pouze jako podpůrnou strategii, nikoliv hlavní výchovný prostředek. Domníváme se, že stres doprovází většinu trestů, které prarodiče svým vnoučatům uloží. Zajímavé je, že stres si přiznává pouze jedna pěstounka (r: 6) z celkového počtu respondentů. Vnímá jakékoliv negativní působení vůči dobru vnoučete za velice stresující a nepříjemnou záležitost. Prarodič (r: 7) nám sděluje výčitky, které ho někdy při trestání svého vnoučete doprovází.

Konstatujeme, že prarodiče vnímají tresty jako velice nepříjemnou záležitost bez ohledu na pohlaví pěstouna. Přijímají je jako součást výchovy, ale neradi je vůči svým vnoučatům užívají. Jako kladnou mohou vnímat skutečnost, že dnešní doba nepodporuje fyzické tresty, ale výchovu pomocí komunikace a domluvy.

Shrnutí poznatků k hypotézám

Hypotéza č. 1

Předpokládali jsme, že jsou jistá témata, která se pěstounovi prarodiči řeší hůře než rodiči, protože jsou z důvodu věkového rozdílu chápána jako nevhodná. Tuto hypotézu můžeme na základě odpovědí našeho výzkumného vzorku potvrdit.

Hypotéza č. 2

Očekávali jsme, že je prarodič pěstoun nucen zvládat informační technologie, pokud potřebuje být informován o prospívání svěřeného vnoučete ve škole. Hypotézu vyvracíme. Prarodiče využívají elektronické žákovské knížky, nejsou však nuceni

využívat pouze těchto zdrojů a mohou školní prospěch zjistit i jiným způsobem než pomocí počítačové technologie.

Hypotéza č. 3

Domnívali jsme se, že pěstoun prarodič je mírnější v případě, že dítě trestá, než by tomu bylo u jeho vlastních dětí. Hypotézu můžeme potvrdit. Prarodič dnes děti téměř netrestá a řeší nastalé konflikty domluvou. Pokud sáhne po trestech, vyvaruje se trestům fyzickým.

ZÁVĚR

Z teoretických poznatků vyplývá, že otázka mezigeneračních potíží mezi prarodičem pěstounem a vnoučaty nebyla v historických počátcích pěstounské péče předmětem zkoumání a ani být nemohla. Předchůdkyně pěstounek, kojné, byly mladé a samy vychovávaly své biologické děti. Důležité bylo zejména udržet dítě při životě a u dětí z nemajetných rodin využít jejich schopnost pracovat. Další poznatky se týkají institutů náhradní rodinné péče v současnosti. Prarodiče pěstouni nemají možnost si svá vnoučata osvojit a mohou být ve vztahu ke svým vnoučatům pouze pěstouny nebo poručníky. Tato skutečnost může být výhodná v případě, že má prarodič pěstoun právo na čerpání pěstounských dávek, jež nepřísluší osobám, které si dítě osvojily. Literární zdroje poukazují na toleranci a respekt v soužití první a třetí generace. Staří lidé velice těžko snášejí drobné změny, zejména ty sociální v rodinném kruhu, a o to hůře se srovnávají s novými rolemi. Změny prolínající se oběma generacemi vyvolávají i konflikty s vlastním já, se kterým se musí jednotlivec zprvu ztotožnit. Konflikty, tj. postoje, mohou vést i k prospěchu společnosti. Díky nim může docházet k mezigeneračnímu učení. Prarodiče pěstouni se tak učí od svých vnoučat a naopak. Tento vztah vede k porozumění mezi jednotlivými generacemi, jejich vzájemnému respektování a rovnocennému soužití.

V empirické části jsme analyzovali rozhovory. Výsledky zkoumání potvrdily narušenou komunikaci mezi prarodiči pěstouny a jejich vnoučaty. Lze říci, že existují mezigenerační neshody, které vznikají na základě velkého věkového rozdílu. Můžeme potvrdit, že jsme zjistili témata, která jsou z důvodu věkového rozdílu mezi pěstounem prarodičem a vnoučaty chápána jako nevhodná, a že se v našem výzkumném vzorku nejedná pouze o jedno téma. Témata, která se týkají většinou obeznámení vnoučat se sexualitou, jsou pro prarodiče jen těžko řešitelná a vyžadují mnoho obětavosti a přemáhání. Můžeme však říci, že jsou i způsoby, kterými lze témata ke spokojenosti prarodičů pěstounů a vnoučat vyřešit. Došli jsme také ke zjištění, že prarodiče pěstouni svá vnoučata doopravdy vychovávají jinak, než tomu bylo u vlastních dětí. Tato skutečnost je podmíněna věkem a zkušeností získanou výchovou svých dětí. Můžeme potvrdit, že výchovné metody našeho vzorku jsou mírnější, než tomu bylo u vlastních dětí respondentů. Nikoliv však přehnaným rozmazlováním, jak by se mohl někdo mylně

domnívat, ale jinou výchovnou metodou. Fyzické tresty v našem vzorku vystřídala domluva, komunikace a porozumění mezi prarodičem a vnoučaty. Dále jsme odhalili, že získávání informací o školním prospívání vnoučat skutečně přináší potíže. Nejedná se však pouze o samotnou neznalost informačních technologií prarodičem pěstounem. Z výsledků můžeme konstatovat hned několik potíží, které nejsou spojeny s používáním počítačové technologie. Zároveň jsou i způsoby, jakými si dokáže prarodič pěstoun v těchto okamžicích poradit. Na vytyčené cíle v úvodní části práce jsme na základě poznatků a analýzy výsledků našli jasné odpovědi a stanovené hypotézy se nám podařilo potvrdit či vyvrátit.

Jsme si dobře vědomi, že pro zobecnění tvrzení není v našem případě dostatečné množství respondentů, kteří by nám ověřili širší platnost dosažených výsledků a tvrzení. Získané poznatky jsou závazné jen pro náš zkoumaný vzorek, lze však přepokládat, že by mohly mít validitu i pro širší počet prarodičů pěstounů. Pokud bychom tedy měli doporučit další empirický výzkum v této oblasti, je vhodná daleko širší skupina, která však bude z našich zkušeností velice těžko dosažitelná fyzicky, ve smyslu nalezení dostatečného množství náležitých respondentů, a psychicky, ve významu ochoty a důvěry k úspěšné spolupráci mezi respondenty a tazatelem. Na základě nynějších znalostí by bylo velice zajímavé prozkoumat důvody, které vedou většinu prarodičů pěstounů k odmítání odborné pomoci, což se nám potvrdilo jak ze strany prarodičů, tak od sociálních pracovníků, kteří s prarodiči pěstouny přímo pracují.

Přínos výzkumu spatřujeme v prohloubení určitých poznatků potíží z pohledu pěstounů prarodičů, jejich citového prožívání, nesnadných povinností vázaných na novou roli a funkci a způsobů řešení nastalých úkolů. Jedná se o fakta často opomíjená, protože v čele zájmu pěstounské péče je především blaho dítěte, nikoliv prarodiče. Tuto realitu nám potvrzují i literární zdroje, které se mnohem častěji zabývají dítětem svěřeným do pěstounské péče a nepříbuzenským pěstounstvím. Výsledky našich rozhovorů bude těžké převést do reálné praxe, dokud nebudou známy přesné důvody převážně negativního pohledu prarodičů pěstounů na odbornou institucionalizovanou pomoc.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.

BAŠTECKÁ, B. a GOLDMANN, P. *Základy klinické psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-550-4.

BRISCH, K. H., *Poruchy vztahové vazby*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-870-8.

BUBLEOVÁ, V. a kol. *Základní informace o osvojení (Adopci)*. 2. vyd. Praha: Středisko náhradní péče, 2013. ISBN 978-80-87455-18-0.

BUBLEOVÁ, V. a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko výchovné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

CAIRNS, K. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem*. 1. vyd. Praha, Portál: 2013. ISBN 978-80-262-0370-4.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

CESARI LUSSO, V. *Prarodiče, rodiče a vnoučata*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0003-1.

CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. 1. vyd. Praha: ROH, 1980. 24-062-80.

GABRIEL, Z. a NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

HAVLIK, R. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1385-7.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-73-67-269-3.

KÁDNEROVÁ, B. *Vychováváme vnoučata*. 1. vyd. Praha: SPN, 1977. SPN 64-0-265.

KLEVETOVÁ, D a DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. 6. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2169-9.

- KONEČNÁ, H. *Na cestě za dítětem*. 1. vyd. Praha: AV ČR, 2003. ISBN 80-200-1055-6.
- KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
- MATĚJČEK, Z a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J. a KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MIOVSKÝ, M., *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1 vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7.
- PROŠKOVÁ, D. *Štěstí, neštěstí, láska, pěstounství*. 1. vyd. Praha: NLN, 2012. ISBN 978-80-7422-164-4.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- STRAŠÍKOVÁ, B. *V roli rodičů a prarodičů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0848-0.
- ŠKROVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- SVOBODA, M. *Psychologická diagnostika dospělých*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-706-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*. 1 vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.
- ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

CHVOJKA, E. *Geschichte der Großelternrollen*. 1. vyd. Wien: Böhlau, 2003. ISBN 3-205-984-65-X.

HÖPFLINGER, F., HUMMEL, C. a HUGENTOBLER, V. *Enkelkinder und ihre Grosseltern – intergenerationelle Beziehungen im Wandel*. 1. vyd. Zürich: Seismo, 2006. ISBN 978-3-03777-041-2.

IGEL, C. *Großeltern in Europa*. 2. vyd. Wiesbaden: VS, 2012. ISBN 978-3-531-18599-6.

KLOSINSKI, G. *Großeltern heute – Hilfe oder Hemnis?*. 1. vyd. Tübingen: Atempo, 2008. ISBN 978-3-89308-404-3.

LENZ, K. a NESTMANN, F. *Handbuch persönliche Beziehungen*. 1. vyd. Weinheim: Juventa, 2009. ISBN 978-3-7799-0792-3.

SCHWEPPE, C. *Generation und Socialpädagogik. Theoriebildung, öffentliche und familiale Generationenverhältnisse, Arbeitsfelder*. 1. vyd. Weinheim: Juventa, 2002. ISBN 3-7799-1091-8.

SZYDLIK, M. *Lebenslange Solidarität? Generationenbeziehungen zwischen erwachsenen Kindern und Eltern*. 1. vyd. Opladen: Leske & Budrich, 2000. ISBN 878-3-8100-2507-4.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČSÚ. *Pohyb obyvatelstva-rok 2010*. [online] © 2011 [cit. 2014-04-08] Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031411.doc>.

MEHRGENERATIONENHAUS. *Was ist ein Mehrgenerationenhaus?*. [online] © 2014 [cit. 2014-04-08] Dostupné z: <http://www.mehrgenerationenhaeuser.de/3>.

MONTEMAYOR, R. *Parents and Adolescents in Conflict: All families Some of the Time and Some Families Most of the Time*. [online] © 1983-2014 [cit. 2014-04-09] Dostupné z: <http://faculty.psy.ohiostate.edu/montemayor/documents/ParentsandadolescentsinconflictAllfamiliesomeofthetimeandsomefamiliesmostofthetime.pdf>.

MPSV. *Formy náhradní rodinné péče*. [online] © 2013 [cit. 2014-12-03] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>.

MPSV. *Pěstounské dávky budou nedotknutelné (NH)*. [online] © 2010 [cit. 2014-04-01]
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/10003>.

NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE. *Schéma č. 11-NRP a instituty k ochraně zájmů dítěte*. [online] © [cit. 2013-10-5] Dostupné z:
http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI.html.

NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK. *Osvojení nezletilého*. [online] © 2013 [cit. 2013-12-01a] Dostupné z:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/osvojeni-nezletileho/>.

NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK. *Osvojení zletilého jako nový institut*. [online] © 2013 [cit. 2013-12-01b] Dostupné z:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/osvojeni-zletileho-jako-novy-institut-noz/>.

NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK. *Pěstounská péče, Okruh dávek pěstounské péče, Výše odměny pro osoby pečující, Příspěvek při převzetí dítěte*. [online] © 2013 [cit. 2013-11-03] Dostupné z:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/pestounska-pece/>.

SOCIÁLNÍ REFORMA. *Dávky pěstounské péče 2013* [online] © 2013 [cit. 2013-11-04] Dostupné z: http://socialnireforma.mpsv.cz/files/clanky/81/Manual_socialni_reformy_II_-_web.pdf.

UHLÍŘOVÁ, V. a kol. *Dítě ve výchově příbuzných*. [online] © 2010 [cit. 2013-11-14] Dostupné z: http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/dite_ve_vychove_pribuznych.pdf.

SEZNAM OBRAZKŮ a TABULEK

SEZNAM OBRAZKŮ

Obrázek 1: Instituty náhradní rodinné výchovy	17

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	27
Tabulka 2: Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně	28
Tabulka 3: Příspěvek při převzetí dítěte v Kč	29
Tabulka 4: Časová organizace výzkumu podle fází	51

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Respondent 1 - Rozhovor s paní Evou.....	I
Příloha B – Respondent 2 - Rozhovor s paní Helenou.....	X
Příloha C – Respondent 3 - Rozhovor s panem Františkem.....	XXI
Příloha D – Respondent 4 - Rozhovor s paní Boženou.....	XXXIII
Příloha E – Respondent 5 - Rozhovor s panem Jirkou	XLIII
Příloha F – Respondent 6 - Rohovor s paní Janou	LI
Příloha G – Respondent 7 - Rozhovor s panem Rudolfem	LX
Příloha H – Analýza výsledků otázky č. 1, 2, 3	LXVII
Příloha I – Analýza výsledků otázky č. 4, 5, 6.....	LXIX
Příloha J – Analýza výsledků otázky č. 7, 8, 9.....	LXXI

Tazatel: Tak, dnes je 23.04. a začínáme s rozhovorem. S rozhovorem jedna. Paní Evo, jak jsme se domluvily, budou zveřejněna jen křestní jména. Jste obeznámena s tím, že bude rozhovor zaznamenán na mobilní telefon pro účely mé diplomové práce?

Respondent: Ano.

Tazatel: Dobře, souhlasíte s tím?

Respondent: Ano.

Tazatel: Dobře, takže já Vám budu nyní klást první otázku: Jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu při komunikaci mezi prarodičem pěstounem a vnoučetem chápána jako nevhodná?

Respondent: No, podle mě by to byla otázka, co se týče rodičů pravnoučete, - vykládat třeba něco o jejich životě, - eh, o jejich chování a potom, - no a pak z důvodu toho, že je to přeci jenom generační, vlastně dvougenerační rozdíl otázka sexu.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Dokud je to dítě malý, řekněme těch dvanáct, třináct, tak se to dá nějak kočírovat.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Potom, už v dalším, - to už se dá předpokládat, že už něco pochytl od kamarádek,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: něco z knížek, takže se dá, - takže se dá,- eh, - se dá pak s ním,- prostě už mluvit.

Tazatel: Mhm, mhm. a ještě jsou nějaká témata? Třeba, - Vy jste říkala ohledně vztahů, - takže možná ohledně vztahu jakých?

Respondent: Ohledně vztahů mezi rodičema, - rodičema a vnoučetem.

Tazatel: Tím myslíte vztah mezi rodičem a jeho dítětem?

Respondent: Ano.

Tazatel: Ano, chápu, chápu.

Respondent: Jo, - protože se rodiče třeba s dítětem rozešli ve zlým, rodiče ho tejrali, nebo se prostě k němu nechovali vhodně

Tazatel: Mhm, ano, ano.

Respondent: a dítě bylo potom přiřknuto do pěstounské péče. – Takže z tohodle důvodu, pokud by to dítě o tomhle nechtělo mluvit, tak by to pro mě bylo tabu.

Tazatel: Ano, ano. Dobře, - tak to jste krásně zodpověděla. a taky bych tedy nyní přešla k druhé otázce.

Respondent: No, když se to nahrává, tak se musím snažit, to se taky nahrává? (smích)

Tazatel: Ano, to se taky nahrává, nahrává se všechno. (smích) Takže, - jaké pocity prožívá prarodič pěstoun, který mluví se svým vnoučetem o tématech, která považuje za nevhodná?

Respondent: No, ehm.

Tazatel: Takže jak se cítíte při tom?

Respondent: Člověk se cítí rozpačitý,

Tazatel: Mhm.

Respondent: někdy se i stydí

Tazatel: Mhm.

Respondent: protože, - jelikož se to třeba týká těch rodičů toho dítěte, tak má i takovej nedobrej pocit, - že je snad špatně vychoval, a proto se k tomu dítěte nevhodně chovaj a nebo, hm,- no a tu otázku sexu, to už jsme říkaly, - ale to bych nebrala zase jako tabu, - pro mě by bylo horší, to chování rodičů k dítěti

Tazatel: Mhm, ano,

Respondent: a já bych se cítila nesmírně trapně.

Tazatel: Trapně, mhm, a jaké možnosti se prarodiči pěstounovi nabízí, aby témata, která chápe jako nevhodná, byla k spokojenosti obou stran vyřešena?

Respondent: Ted' zrovna jsem neporozuměla otázce? Jaká témata? Nebo?

Tazatel: Jaké možnosti,

Respondent: Jo možnosti.

Tazatel: se prarodiči pěstounovi nabízí, aby témata, která chápe jako nevhodná, byla k spokojenosti obou stran vyřešena?

Respondent: Jo, jo.

Tazatel: Tak Vy jste říkala, že je tam ta otázka ohledně sexu, tak jak by se to dalo třeba řešit?

Respondent: No, tak dalo by se to třeba řešit, že nakoupím knihy a po společné četbě, - nebo to dám vnoučeti přečíst a ono bude klást otázky, a tím to třeba vyřešíme, nebo budeme číst společně a rovnou budeme otázky probírat a doufám že k, -

Tazatel: Dojde k nějakému řešení.

Respondent: Tak.

Tazatel: Ano.

Respondent: Tak, tak.

Tazatel: a jakou byste třeba, - ehm, - vyžadovala, nebo spíše vyhledávala pomoc, třeba sociálního pracovníka? V takovýchto situacích? Nebo, -

Respondent: Ne, určitě ne.

Tazatel: Ne.

Respondent: Ne, já určitě ne, protože mně vadí, aby mi do toho zasahoval někdo cizí, kdo vůbec není obeznámenej s chodem rodiny, že jo.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Ať už je to rodina, která se rozpadla, nebo tak která nově vzniká,

Tazatel: Mhm.

Respondent: a myslím si, že je to velice choulostivá otázka a cizí lidí nemají do toho co mluvit.

Tazatel: Mhm, nemají. a cizí lidí, to považujete třeba i příbuzné? Jako třeba teta, nebo strýc?

Respondent: No možná že strýček nebo teta. Spíš ta teta,

Tazatel: Mhm.

Respondent: protože ti strýčkové mají takové originální názory na to... Spíš ty tetičky, aby si člověk popovídal nebo i rozebral tu situaci, nechal si poradit nebo se i podle nich zařídil

Tazatel: Mhm.

Respondent: ale sociální a různé psychologové a takové to, - to není nic pro mě.

Tazatel: Mhm. – a ještě jste něco řikala, - ehm – vlastně o tom vztahu, ehm, - mezi tím dítětem a tím biologickým rodičem, a bylo by to pro Vás také nepříjemné, kdyby třeba dítě vyžadovalo, - ehm – znát svoje, - no tak s velkou pravděpodobností zná své rodiče, ale být s rodiči více v kontaktu. Vadilo by Vám to?

Respondent: Asi ano.

Tazatel: Vadilo.

Respondent: Vadilo, jestliže teda byli rodiče zbaveni rodičovských funkcí, tak nemají s tím dítětem co k dočinění

Tazatel: Mhm.

Respondent: a samozřejmě že bych úplně nezamezovala ten styk, ale nevolila bych styk časteji.

Tazatel: Ano, ano. Takže vy byste to spíš omezovala.

Respondent: Ano, ten styk bych určitě omezovala.

Tazatel: Mhm. Dobře, takže se nyní dostáváme k dalšímu tématu: Jakými způsoby zjišťuje prarodič pěstoun školní prospěch svého vnoučete?

Respondent: No, v dnešní době celkově těžko.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Protože pokud není obeznámen s počítačovou technikou,

Tazatel: Aha.

Respondent: tak velice těžko, protože se vlastně do indexu toho dítěte vůbec nedostane. Ještě třeba na tý základce ano, tam je papírová žákovská knížka a většinou se to tam zapisuje, ale potom na tý vyšší škole, eh, - teda vlastně střední škole, už je to horší, protože je to pod heslem a já třeba zrovna počítačům nerozumím, to obstarává v naší rodině můj partner,

Tazatel: Mhm.

Respondent: a takže jediné on by se musel dostávat do indexu toho dítěte a já bych musela, - ehm, - volit třeba nějakou telefonickou domluvu s paní profesorkou nebo bych jí chytla v samoobsluze a poptala se, ale taky každá profesorka nemusí znát všechny svoje žáky, vidíte.

Tazatel: Mhm, ano. Vy teď tady vždycky mluvíte „musela bych“ – ehm, - ještě nikdy taková situace nenastala?

Respondent: Nastala, tak já to mluvím takhle, - ale jako, - všechny situace samozřejmě ještě nenastaly,

Tazatel: Ano.

Respondent: ale některé ano, - a v tom případě je musím nějak řešit, že jo. Takže, - proto říkám musela bych.

Tazatel: Jasně, jasně, chápu. a tedy, - ehm, - a Vaše vnouče tedy nemá už žádný papír, - ehm, - papírovou žákovskou knížku?

Respondent: Ne, ne.

Tazatel: Nemá.

Respondent: Ne, ne, nemá. Ještě v první třídě na střední škole ano, ale pak to škola zrušila, protože děti žákovské knížky vždycky ztratily nebo je doma stejně neukazovaly, a takže to musí řešit můj partner, nebo-li dědeček dítěte, - vnoučete, a tak se to dozvídáme. Ale vzhledem k tomu, že naše vnouče je poměrně chytré

Tazatel: Ano.

Respondent: a o svých výsledcích v učení nás i informuje

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Takže mi mu důvěřujeme a nemáme důvod jemu nevěřit, protože ještě nikdy se nestalo, že by tvrdil, že se učí dobře, a učil se špatně.

Tazatel: Mhm, ano. Dobře. – Ehm, možná, že už jste zodpověděla i druhou otázku, jak má prarodič pěstoun nebo jaké má prarodič pěstoun potíže při zjišťování školního prospěchu svého vnoučete. Vy jste teda říkala, že v podstatě žádné potíže nejsou.

Respondent: No, no, nejsou. Jedině ten počítač, ale na to mám našeho dědečka.

Tazatel: Mhm, mhm a jaká jsou řešení, která by zjišťování prospěchu usnadnila? Tedy mimo dědečka?

Respondent: No, tak bych poprosila nějakou svojí kamarádku, která na počítači umí, ovládá to,

Tazatel: Ano.

Respondent: aby mi do toho vlezla.

Tazatel: Jo. (smích)

Respondent: To já bych si poradila (smích).

Tazatel: To byste si poradila, tak to je krásný (smích), a jaká jsou řešení, která by zjišťování prospěchu usnadnila. Vy jste tedy teď říkala tu kamarádku, že Vám tedy pomáhá i samotné vnouče, - ještě nějaké možnosti jak byste vlastně mohla obejít tu informační technologii?

Respondent: No, došla bych si třeba do školy.

Tazatel: Do školy.

Respondent: Do školy a promluvila si s učitelkou, no a nebo existují i nějaké třídní schůzky, že jo...

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Kde by se daly, teda získat nějaké ty informace.

Tazatel: Mhm. Takže ta informační technologie není zas podle Vás až takovým problémem.

Respondent: Ne. – No, informační technologie není až takový problém, - ale počítačová technologie je problém.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Informační technologie ne, tu já bych si nějak získala, jo.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Ale ten počítač, ten by mi vadil.

Tazatel: Dobře. a teďka tedy k další otázce. Jaké rozdíly vnímá prarodič pěstoun mezi výchovou svých vlastních dětí a svých vnoučat?

Respondent: Jaký rozdíly?

Tazatel: Mhm.

Respondent: No, tak jednak, - člověk byl mladší a když vychovával svoje děti, tak měl málo času, tak prostě, - musel se přizpůsobit situaci. Když ty děti zlobily, dostaly třeba pohlavek, - ale musím říct, že jsme měli docela štěstí, že jedno dítě se učilo velice dobře a s tím druhým byly sice trochu problémy, ale nakonec jsme to od čtvrté třídy zvládli. a taky bych řekla, že s tím vnoučetem, - my jsme na tom vlastně velice dobře,

Tazatel: Mhm.

Respondent: protože to dítě se velice dobře učí, nezlobí, - takže si myslím, že oproti svým dětem jsem se svým vnoučetem na tom daleko lépe. (smích)

Tazatel: a v čem konkrétně?

Respondent: No, právě v tom, že se nemusím rozčilovat, že mám na to dítě víc času,

Tazatel: Ten čas, mhm.

Respondent: Protože jsem teď v důchodu, a takže i když něco neumí, tak můžeme na to sednout

Tazatel: Ano.

Respondent: a můžeme se po tom porozprávět, poradit

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: nebo to řešit jinak, - já nevím, zase nějakou tou literaturou ale dnešní děti najdou všechno na internetu, takže myslím, že není třeba tolik rad.

Tazatel: Určitě. a to jste také, vy mě vždycky předbíháte (smích) v těch otázkách, - jaké jsou důvody, které prarodiče pěstouny vedou k jiným výchovným metodám, než u vlastních dětí? Takže sama jste říkala, že je to teda ta doba důchodového věku, kdy máte více času věnovat se tomu dítěti a ještě Vás napadají nějaké důvody? Myslíte si, že máte třeba více zkušeností?

Respondent: Tak to určitě má člověk více zkušeností v sedmdesáti než v pětatřiceti

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: a celkem, - no já nevím, - zrovna jsme kápli na takové děti s kterými nebyly moc velké problémy, takže já ani tenkrát - mi vadil akorát ten čas, který teďka mám, a taky jde o to, jestli si člověk s tím dítětem rozumí nebo ne asi, že jo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Když ty děti vám skáčou přes hlavu, jako vlastní děti, no tak je uklidníte kolikrát tím pohlankem, kdyžto u toho pravnoučete má člověk daleko víc trpělivosti a hlavně to dělá ten čas, že jo.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Má čas a je trpělivější a není žádný problém. Já nevím, jak bych to jinak formulovala.

Tazatel: To je v pořádku, to je výborně. a jaké, - jaké jsou důvody, tedy jaké pocity má prarodič pěstoun, když svá vnoučata musí potrestat?

Respondent: No, tak to nevím, protože to se mi ještě, - jako nepoštětilo. Jednou dostala ve dvanácti pohlavek ale jinak, - no nevím jaké bych měla pocity, přeci nemůžu téměř dospělému dítěti zakázat televizi, - nebo možná mu něco zakázat můžu, ale říkám, já jsem měla takové štěstí jak na děti tak na vnouče, že nemám důvodu děti trestat. Takže nevím, jaké bych měla pocity, asi nepříjemný.

Tazatel: Mhm, nepříjemný. Takže vy jste nikdy za dobu pěstounství nemusela své vnouče trestat?

Tazatel: Takže to jste šťastná babička. (smích)

Respondent: (smích)

Tazatel: Tak Vám velice děkuji za rozhovor a za Váš čas.

Respondent: Není vůbec zač.

Tazatel: a tímto tedy rozhovor ukončuji.

Tazatel: Takže, dobrý den paní Heleno

Respondent: Dobrý den.

Tazatel: Ehm, jste srozuměna s tím, že bude rozhovor zaznamenáván na mobilní telefon pro účely mé diplomové práce?

Respondent: Ano, jsem.

Tazatel: Dobře, souhlasíte s tím.

Respondent: Ano, souhlasím.

Tazatel: Dobře. Tak já Vám tedy nyní budu klást otázky. Začnu první. Jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu při komunikaci mezi prarodičem pěstounem a vnoučetem chápána jako nevhodná?

Respondent: No, myslím si, že je to především sexuální život vnoučete, poté porozumění mezi tím vnoučetem a prarodičem, protože člověk neví, co si může k tomu dítěti dovolit a co nemůže.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Jak to to dítě vezme.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Ale ten sex, ten bych dala na první místo, potom třeba u děvčat, - ehm, - otázka menstruace u kluků zase poluce a – a to by bylo asi tak všechno, co mě týče, co bych považovala za trapné nebo nevhodné.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže Vy vlastně se svým vnoučetem nemáte, myslím, že máte vnučku, že?

Respondent: Vnučku, ano.

Tazatel: Ehm, - neprobírate třeba nic ohledně menstruace, nebo antikoncepce...?

Respondent: No, ohledně menstruace už nic neprobíráme, protože už je jako ve věku

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: jako kdy menstruuje, ovšem všimla jsem si, že bere antikoncepci

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: a teď nevím, - mám se jí na to zeptat, nemám se jí na to zeptat? –

Tazatel: Mhm.

Respondent: Protože nic mi o tom neřekla,

Tazatel: Ano.

Respondent: ale doufám, že to má od lékaře, že to není, - jako že si to snad nikde nekoupila na internetu.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a že je to antikoncepce, - která neublíží a nehrozí tam embolie, doufám, že byla poučena, třeba na té gynekologii aby, - aby, když bere antikoncepci, - že by neměla kouřit a tak.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Ale já sama, - nevím jak bych se s ní o tom bavila

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: protože, zdá se mi v tomhle taková, - docela nepřístupná.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Samostatná přímo.

Tazatel: Teď jste říkala, něco o tom kouření, že by vnučka neměla kouřit, pokud bere antikoncepci, - ehm, - myslíte si, že Vaše vnučka kouří? Nebo je to téma nevhodné, třeba mluvit o tom nebo se vnučky na to zeptat, zda kouří?

Respondent: Ne ne, to kouření bych já osobně nepovažovala za nevhodné, - i když dneska ta generace těch dětí kouří, třeba už od dvanácti let. Já chodím se psem kolem školy a tam děti výjdou ze školy, dojdou za roh do parku a už si zapalují.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a jsou to evidentně děti, - ehm, - ze základní školy. Ale, to také si myslím, že vnučka kouří,

Tazatel: Mhm.

Respondent: ale myslím si, nekouří tak pravidelně, že si někde něco dá, když jsou třeba na nějakém mejdanu nebo tak, ale drogy jsem z vnučky nikdy necejtila. – Zatím.

Tazatel: Mhm, mhm. a myslíte si, nebo, - ehm, - hovořila byste s vnučkou nebo zeptala byste jste se vnučky, zda kouří nebo ne?

Respondent: No to ano, na to kouření ano.

Tazatel: Jo.

Respondent: Ale to jsem se jí jako už několikrát ptala a ona řekne „babi nekouřím, to jenom občas, když jsme s holkama“, tak si zapálí, ale že by jako kouřila pravidelně, utrácela za to ze svého kapesného, - to nemám pocit.

Tazatel: Mhm, dobře. – a jaké pocity prožívá prarodič pěstoun, který hovoří s vnoučetem o tématech, která se mu jeví jako nevhodná?

Respondent: No to je, - jako. No je to především stud, protože člověk neví, jak to dítě bude reagovat.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Když to byly moje děti, - tak moje děti jsem znala nebo vychovávala od malička a věděla jsem, co na ně můžu aplikovat a co ne. Kdyžto, to vnouče přeci jenom neznám od úplně mala, takže – především já se stydím, abych to řekla dobře, aby se mi to dítě neposmívalo a neřeklo mi „prosím tě babi, tohle já dávno vim nebo nevím“ jo. – a je to nepříjemnej pocit, hlavně si myslím, že je to pocit studu.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a taky takovej strach, že to dítě mě poníží tím, že mi řekne „prosím tě, všechno vím, všechno znám“.

Tazatel: Mhm, mhm. a vyskytují se u Vás třeba i pocity, že jste nedostatečně informována v nějakém tom tématu?

Respondent: Ne, to si nemyslím.

Tazatel: Ne, ne, ne, mhm.

Respondent: To si nemyslím, protože přeci jenom jsou toho plné noviny, časopisy a tak.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Takže člověk, pokud chce, tak získá informace, - informací dostatek.

Tazatel: Ano.

Respondent: Ale teď je důležitý, to uplatnit na to dítě. To je to nejhorší. (smích)

Tazatel: He he (smích) Ehm, jaké možnosti se prarodiči pěstounovi nabízí, aby téma, která chápe jako nevhodná, byla k spokojenosti obou stran vyřešena?

Respondent: Hm, tak asi bych doporučila tedy ohledně toho sexu nějakou literaturu, pak bych to vzala buď přes starší sourozence nebo přes nějaké dobré kamarádky – moje i toho dítěte.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Protože kde je víc lidí, víc se doví, - to je takové staré přísloví a to je asi tak všechno.

Tazatel: Mhm. Ehm, - došlo již někdy k nějaké takové situaci?

Respondent: No, jedině u toho kouření, to mi právě bylo řečeno, že se nemusím bát, že všechno je pod kontrolou

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a že kouří jenom ve společnosti, ale sama si cigarety nekupuje.

Tazatel: Mhm, mhm. a třeba, - potřebovala jste vyčkat vhodnou, nebo správnou chvíli na toto téma, nebo?

Respondent: No určitě, protože aby přišla vnučka domu ze školy a já sem na ní vybafla, jestli kouří nebo nekouří, - tak to by určitě nešlo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Jednak už –

Tazatel: Takže jste se na to připravovala?

Respondent: Ano, připravovala jsem se na to, - no tak, až bude vhodná chvíle, až třeba budeme mít dobrou bábovku nebo něco a budeme si spolu povídat a tak, - tak se na to zeptám.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: No, tak jsem se zeptala a bylo mi zodpovězeno, co už jsem zodpověděla v té předešlé otázce.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: a dál jsem se teda, - už neptala.

Tazatel: a myslíte si, že je to vlastně doopravdy tím věkovým rozdílem, že kdybyste byla třeba rodičem dítěte, že jste situace vyřešila jiným způsobem?

Respondent: No, asi bych reagovala jinak. Protože ty moje děti, - tak člověk taky cítí, - dítě přijde domu, je načichlý, - tak u svých dětí bych řekla, „pro boha smrdíš cigaretama, kde si byla nebo kde si byl?“

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a voni by mi řekli „no byli jsme támhle nebo – když jsem prala prádlo, tak měli tabák v kapsách vysypanej nebo jsem našla krabičku cigaret, někde nebo tak – ale ty vnoučata jsou nějaký chytřejší, ty to dokážou všechno poschovávat. (smích)

Tazatel: Mhmmmm, to je zajímavé. (smích) a nyní k dalšímu tématu. Ehm, jakými způsoby zjišťuje prarodič pěstoun školní prospěch svého vnoučete?

Respondent: No to mi ani neříkejte, to je příšerný, protože v podstatě, dneska se dozvíte, - jedině všechno na internetu.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Internetové žákovské knížky a takovýhle nesmysly, - pro mě

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Já, která se s počítačem nějak zvlášť nekamarádím,

Tazatel: Ano.

Respondent: Jedině, přes mého muže nebo přes kamarádky.

Tazatel: Mhm,

Respondent: No a když jsem se bavila s paní učitelkou, tak evidentně bylo na ní znát, že by byla radši, kdybych se neptala osobně, ale napsala jí email.

Tazatel: Zajímavé.

Respondent: Ale mě to prostě vadí. Je to neosobní, nic mi to neříká, přitom něco tam napíšu, druhý zase tam nenapíšu a je to, - teď jsou tam třeba taky různé výlety, nebo školní, - teda třídní schůzky, a to mě míjí, -

Tazatel: Mhm.

Respondent: Protože se soustředím na známky, teď se nějak dotknu myši, a zase mi uteče to, co je pod čarou

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Takže tahleta komunikace, není moje hobby.

Tazatel: Mhm, mhm. Ale komunikaci tímto způsobem využíváte, - občas

Respondent: Občas.

Tazatel: a myslíte si tedy, že byste se dostala do kontaktu s tou informační, tedy počítačovou technologií, i kdyby jste neměla vnučku v pěstounské péči?

Respondent: Ne, mě to nezajímá. Ty počítače jsou na mě pomalý, já musím vždycky kliknout a čekat na něco dlouho, a to mě rozčiluje, a když jsem měla žákovskou knížku, tak jsem jí otevřela,

Tazatel: Mhm.

Respondent: Tam byla jedna až pět a věděla jsem na čem jsem, ale tady -

Tazatel: Takže Vaše vnučka už nemá vůbec papírovou žákovskou knížku?

Respondent: Ale má, má. Ale tam nepíšíou taky všechno, víte.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Něco tam napíšíou, něco zas napíšíou támhle, - takže pokud to dítě chce něco zatlouct, tak to klidně, - mezi nám, zatluče.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Protože, protože, není to tak solidní informace, protože buď je to tam, - na internetu nebo zase v žákovský knížce, no. Ale nic není pořádně.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Podle mě.

Tazatel: Takže máte pocit, že ty známky nebo ty informace, které jsou v žákovské knížce a ty, které jsou tedy na tom počítači, někdy nejsou doplněny?

Respondent: Ano, přesně tak.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže máte vlastně zkrácené informace.

Respondent: Ano.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Neúplně a zkreslující.

Tazatel: a jaké má prarodič pěstoun potíže, při zjišťování školního prospěchu svého vnoučete? Ehm, - vy už jste tady řekla, že potíže je zde určitě ten počítač, co konkrétně třeba?

Respondent: No, konkrétně je to hlavně moje neznalost.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a říkám, protože mě to hrozně nebaví, - mě to nebaví tahle počítačová technika, vůbec ne, - takže já se ani nesnažím se to nějak učit a snažím se ty informace získat buď v té žákovský knížce, nebo od pani učitelky.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Což se mi až do teď jako pořád dařilo, ale, ale – vidím, že přeci jenom ty pani učitelky přehlíží „no jo, ona ta bába neumí s počítačem“

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: „tak ať se to naučí“. Ale člověk je starej a už a ta mysl už není tak ohebná jako dřív.

Tazatel: Mhm. a jaká jsou řešení, která by zjišťování prospěchu usnadnila?

Respondent: No, asi bych se musela pořádně naučit ovládat počítač.

Tazatel: Mhm.

Respondent: No, a stejně by to bylo zkreslený, protože dokud budou papírový žákovský knížky a počítače, tak vždycky to bude zkreslený.

Tazatel: Mhm.

Respondent: To by se mělo nějak sjednotit a doufejme že nový ministr školství to sjednotí, že to bude buď, a nebo. (smích)

Tazatel: (smích)

Respondent: a ne takhle hatla patla.

Tazatel: Takže řešením by bylo sjednocení žákovské knížky, aby byla buď pouze v papírové verzi, nebo na webových stránkách, aby všechno souhlasilo.

Respondent: Aby všechno souhlasilo, ano.

Tazatel: Usnadnilo by Vám, kdyby Vám třídní učitel telefonicky předával informace ohledně třídních schůzek nebo kdyby informace předával v tištěné podobě?

Respondent: Určitě, vždyť dřív to tak bylo, že buď dostaly děti lísteček, že bude schůzka,

Tazatel: Ano.

Respondent: nebo to měly přímo napsáno dole v žákovské knížce, že dne toho a toho se bude konat schůze rodičů.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a bylo to na beton spolehlivý. Když to, tady, když já to přehlídnu v tom internetu, což já to přehlídnu, protože se soustředím na známky a zase se nesoustředím na to, co je psaný vedle, - když to v té žákovské jsem to měla nad sebou, a bylo to daleko jednodušší.

Tazatel: Mhm, dobře. Takže přejdeme k další otázce. Jaké rozdíly vnímá prarodič pěstoun mezi výchovou svých vlastních dětí a svých vnoučat?

Respondent: No, já nevim. Já to až zase tolik nevnímám.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Vnímám to jedině z toho, že dnes na ty děti mám daleko víc času, než jsem měla dřív,

Tazatel: Ano.

Respondent: kdy člověk chodil do práce, měl na starosti domácnost, děti, musel se s nima učit, a dneska když mám čas, tak zase nemají čas ty vnoučata. Protože buď sedí u počítače a mávají rukou, dej mi pokoj, dej mi pokoj, a nebo mají spoustu zájmových kroužků,

Tazatel: Mhm.

Respondent: tak se seberou a jsou pryč.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a můj čas je na nic, protože ho nemůžu uplatnit, - nikde. Když to u těch svých dětí jsem zas neměla čas, neměla jsem ani ty zkušenosti, no, - ale tak vychovala jsem dvě vlastní děti, tak vychovám i svojí vnučku.

Tazatel: Mhm. a jaké jsou důvody, které prarodiče pěstouna vedou k jiným výchovným metodám, než užíval u svých vlastních dětí? – Vy vlastně říkáte, že nemáte jiné výchovné metody.

Respondent: Ne

Tazatel: Nemáte.

Respondent: Ne, mám je pořád stejný, s tím rozdílem, že mám víc zkušeností a víc času. Ovšem zkušenosti se dají využít, ten čas málokdy,

Tazatel: Ano.

Respondent: protože, zas ho nemají ty děti.

Tazatel: Mhm, mhm. a jaké pocity má prarodič pěstoun, když svá vnoučata musí potrestat?

Respondent: No, to jsou pěkně trapný pocity. Protože, když měl člověk svý vlastní dítě a to ho rozčilovalo, tak mu trhnul jednu za ucho, jak se tak hezky říká – a bylo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Ale tohle dítě, když ho dostane už v tom starším věku, tak je trapný, dát třeba patnáctiletý slečně za ucho.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Tady musíte vlastně to dítě tzv. ukecat.

Tazatel: Mhm, domlouvát.

Respondent: Ano, domlouvát a vymlouvat a radit, což oni mají úplně „nejradši“ (smích). No, ale taky se to dá tak udělat. Ale jak říkám, s tím potrestáním, co si máte vymejšlet

Tazatel: Mhm.

Respondent: na dnešní děti? Zákázy? Víte, ony dneska děti potřebují počítače vlastně ke svojí práci. Dělají na něm úkoly, takže já svý vnuče nemůžu zakázat počítač. a když ho vnuče zakážu, tak stejně řekne „já si potřebuju dělat úkoly“ jenomže dělá si na něm bůh ví co, protože já jí nemůžu v tom kontrolovat.

Tazatel: Mhm, ano.

Respondent: Takže víte, trestat vnuče v tomto věku, je pro mě takový,- no nevím

Tazatel: Rozpačitý?

Respondent: Ano, to je to správné slovo, rozpačitý.

Tazatel: Dobře, tak to je všechno. Děkuji Vám za Váš čas a tímto rozhovor ukončuji.

Tazatel: Dobrý den pane Františku.

Respondent: Dobrý den.

Tazatel: Dnes je 24. dubna a začínáme s rozhovorem. Pane Františku, byl jste obeznámen, že bude rozhovor nahráván na mobilní telefon pro účely mé diplomové práce?

Respondent: Ano.

Tazatel: Souhlasíte s tím?

Respondent: Ano, souhlasím.

Tazatel: Dobře, tak já Vám nyní bude klást jednotlivé otázky, a hnedka začneme s první otázkou. Jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu při komunikaci mezi prarodičem pěstounem a vnoučetem chápána jako nevhodná?

Respondent: No, vzhledem věkovému rozdílu,

Tazatel: Ano.

Respondent: s vnoučetem pokládám za témata, která bych s ním neřešil, třeba sexuální výchova,

Tazatel: Ano.

Respondent: možná, že i teda politický věci,

Tazatel: Mhm.

Respondent: Možná že i náboženský věci,

Tazatel: Ano.

Respondent: protože to pokládám za, v současné době, kdy teda vnuk chodí do základní školy ještě,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: čili vzhledem k jeho věku bych si myslel, že tato témata nejsou vhodná.

Tazatel: Mhm, mhm. a proč si myslíte, že jsou nevhodná? Neměli by Vaše vnoučata vědět nic o politice? Nebo?

Respondent: No, já si myslím, že v dnešní hektický době,

Tazatel: Ano.

Respondent: vědí dost už teda z internetu, na kterým jsou teda ve volným čase, pokud nemají nějaké úkoly, tak se věnujou internetu

Tazatel: Ano.

Respondent: a i ve škole se domnívám, že učeť taky teda, - nevím jestli existuje ještě – jaká to byla? Ne, politická výchova, - ehm, - jiná výchova

Tazatel: Občanská výchova?

Respondent: Občanská nauka, pokud se ještě vyučuje na základních školách, tak tam se dostatečně si myslím, - jsou dostatečně informovaný od těch učitelů.

Tazatel: Mhm. Takže, Vy vlastně nechcete doma ještě zatěžovat to dítě třeba politikou, náboženskými otázkami?

Respondent: Já se domnívám, že to ty děti, ani teda nezajímá,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: že mají jiný starosti, za prvé teda školní povinnosti, nebo mají ještě další nějakou mimoškolní činnost, tzn. buď třeba sportovní, nebo kroužky teda,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: kterým se věnujou, čili tahle ta témata bych pokládal, že nejsou vhodný vůbec se s nima o tom bavit.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Pokud se dítě samo na něco nezeptá, - tak já mu samozřejmě odpovím,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: ale abych to jako rozvíjel, nějakou debatu s nim, to pokládám za zbytečný, nevhodný zkrátka.

Tazatel: Mhm, mhm, zajímavé. a jsou ještě nějaké téma, kromě těch, na které jste si vzpomněl, která pokládáte za nevhodná?

Respondent: No, teď si momentálně, nemůžu na nic vzpomenout.

Tazatel: To je v pořádku, to nevadí. a když tedy dochází k těmto tématům řeč, Vy jste říkal např. politika, náboženství, sex. – Ehm, když tedy přijde na tyto témata řeč, tak jaké pocity prarodič pěstoun prožívá?

Respondent: No, kdybysme třeba vzali ty politický témata,

Tazatel: Ano.

Respondent: tak po vlastní zkušenosti, víme všichni, že ta politika se často rychle mění a když někdo prožil teda konec druhý světový války,

Tazatel: Ano.

Respondent: a prožil okupaci sovětskejma vojskama, tak má na to trošku jinej názor, než kterej byl třeba dětem vštěpován ve škole,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: i když, po takzvaný sametový revoluci, už ty témata jsou doopravdy zaměřený na skutečnost,

Tazatel: Mhm.

Respondent: která byla

Tazatel: Mhm.

Respondent: a není to už teda demagogický povídání o něčem, což každý si dokáže představit, o čem ta témata byly

Tazatel: Mhm, mhm. a máte třeba pocit i vzteku, že třeba to Vaše vnouče to vidí jinak nebo že to nedokáže pochopit, ty Vaše pocity?

Respondent: No tak podívejte, ja si myslím, že to dokáže těžko kdokoliv pochopit, kdo něco neprožil

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: a vzhledem k tomu, že ty děti nebo ty vnoučata to neprožily, což je jako dobrý, že tyhle zvěrstva, který byly, - ehm – jako neprožily, tak to pokládám, že je to zbytečný zatěžování mozku těch dětí.

Tazatel: Mhm, a jaké tedy prožíváte pocity, pocit?

Respondent: No, moh bych říct, že je to takovej pocit, - nedá se říct beznaděje,

Tazatel: Mhm.

Respondent: ale, ztráty času.

Tazatel: Mhm, pocit ztráty času.

Respondent: Ano, pocit ztráty času, protože vykládat nějaký témata, který vim, že ho nemůžou zajímat, - tak ho s tím nebudu zatěžovat.

Tazatel: Mhm, mhm. Nevím, jestli se Vám to už stalo, a řekl jste právě na začátku rozhovoru otázku sexu, jaký byste prožíval tam pocit, pokud byste musel se svým vnukem tuto otázku řešit? Cítil byste se, - ehm, - No jak byste se vůbec cítil?

Respondent: No, tak záleželo by, jak je ten vnuk informován,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Většinou je informován teda o svehch vrstevníků

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: nebo, o rok o dva roky starších dětí, což není nikdy dobrý, - no a nebránil bych se tomu, kdyby se zeptal na jakýkoliv téma třeba toho sexu, abych mu to vysvětlil, tak aby on v jeho věku to pochopil.

Tazatel: Mhm, takže nemáte žádné pocity nějaké tíže nebo úzkosti, kdyby se na toto téma vnuk zeptal?

Respondent: Já bych tohle nepokládal, že by byly nějaký stresy z tohohle, protože je to běžná, je to lidská věc, že ano,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: takže nemůžeme z toho dělat tabu, který se třeba dělalo za první republiky, před šedesáti nebo sto lety. Zrovna tak třeba, zase teď odskakuju na náboženství,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: který je taky specifický na tyhle věci,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: i když je to nesmysl, - protože, - kdyby se nerodily děti, tak by vlastně svět zahynul.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Takže ten sex je nutnej vlastně, abychom vůbec mohli existovat.

Tazatel: Ano, ano. a nyní k další otázce. Jaké možnosti se prarodiči pěstounovi nabízí, aby témata, která chápe jako nevhodná, byla k spokojenosti obou stran vyřešena? – Tedy k spokojenosti Vaší a toho vnoučete.

Respondent: (ticho)

Tazatel: Vy jste už tady nastínil, že se domníváte, že ten vnuk se učí hodně v té škole, takže to by bylo určitě jedno možné řešení, - přenechat otázky, právě těchto nevhodných témat škole...?

Respondent: No, já se domnívám, témata, o kterých jsme mluvili jako nevhodných, takže je možnost, je kdykoliv diskutovat, pokud teda vnouče má nebo je na takový úrovni chápání,

Tazatel: Mhm.

Respondent: aby teda, porozumělo to co bych mu chtěl vysvětlit, prostě na co se ptá, bych se mu snažil vysvětlit, tak aby to pochopil. Musim teda brát ohled na věk toho vnoučete, na vospělost, no pak na jeho intelekt,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: protože každý dítě je jiný. Některý by to, co s ním probírám vůbec nepochopilo a některý samozřejmě jo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Ovšem je to vyloženě individuální záležitost každého toho dítěte a vlastně i toho prarodiče. – Protože na všechno se dá diskutovat, ať je to sebeošemetný téma

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Pokud, obě strany jsou s tím srozuměny a chápou to.

Tazatel: Ano, dobře, mhm. Možná nyní k další otázce, jakými způsoby zjišťuje prarodič pěstoun školní prospěch svého vnoučete?

Respondent: No, jelikož vnouče, u mě teda vnuk, chodí do základní školy,

Tazatel: Ano.

Respondent: čili, jsou stále ještě žákovské knížky,

Tazatel: Ano.

Respondent: to znamená papírová forma nebo dneska už na většině škol existuje přes internet teda, to znamená internetní žákovská knížka, tak teda vzhledem, že internet není mojí silnou stránkou,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: tak, radši to sleduju v žákovský knížce, kde je písemná forma.

Tazatel: Mhm.

Respondent: I když některý věci se tam vůbec nedostanou a jsou jenom na internetu.

Tazatel: Ano. a o jaké věci se jedná, které se tedy vůbec nedostanou nebo které se nepíší do té papírové verze žákovské knížky?

Respondent: No tak, může tam bejt schůzka rodičů nebo může tam bejt, já nevím, - třeba nevhodný chování dítěte, domnívám se, že v tý žákovský knížce je sice nějaká poznámka, kam by se to dalo napsat, ale (ticho)

Tazatel: Takže Vy se tedy konkrétně o takových věcech dozvídáte pouze pomocí internetové žákovské knížky?

Respondent: No, pokud to není v papírový žákovský knížce, tak jediné můžu teda zkusit ještě tu internetovou.

Tazatel: Aha, mhm.

Respondent: Protože zatím teda, ještě vždycky existuje jak papírová, tak internetová žákovská knížka,

Tazatel: Aha, aha.

Respondent: neznám nebo možná už v některých školách je už pouze internetová žákovská knížka, ale tudle zkušenost já nemám, takže k tomu se já těžko můžu vyjadřovat.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže se Vám ale stává, že některé ty informace, které vyhledáváte v papírové verzi, není v internetové a naopak?

Respondent: Ano, viz třeba, já nevím, zejtra nebo pozejtří máme školní výlet a v tolik a tolik je sraz, ale v žákovský knížce papírový to není, je to třeba jen na internetu.

Tazatel: Aha, mhm. Takže člověk je tedy nucen využívat počítače, aby zjistil nejen prospěch vnoučete, ale i ostatní informace týkající se školní docházky.

Respondent: Bohužel ho musím, i když nerad, - tak ho musím využívat. V současný hektický době přetechnizovaný.

Tazatel: Mhm, a ještě nějakým způsobem se tedy dozvídáte o prospěchu svého vnoučete?

Respondent: No, vlastně jediné, pokud bych byl pozván do školy,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: kdy mi teda paní učitelka řekne, kladný nebo záporný věci svého vnuka.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Jinak těžko se to dovídáme, - od někoho.

Tazatel: Aha.

Respondent: Na třídních schůzkách se to můžu jedině ještě dozvědět.

Tazatel: Mhm. a jaké má prarodič pěstoun potíže při zjišťování prospěchu vnoučete ve škole?

Respondent: Jaké potíže?

Tazatel: Ano, jaké potíže máte. Vy jste mi už nastínil potíže ohledně internetové žákovské knížky...

Respondent: No, potíže. Potíže jsou v našem věku takový, že teda internet není náš přítel,

Tazatel: Ano.

Respondent: nebo takhle, počítač není náš přítel, protože se s ním teprve seznamujeme, do teď jsem to neznal a nepotřeboval - jako třeba současná generace dětí, kdy vlastně od mateřský školky pomalu – ehm, už teda ovládaj techniku, která existuje. Čili to jsou ty potíže, který člověk bohužel musí strávit nebo počkat až teda, - pokud se v tom nevyzná, - počkat až někdo přijde, kdo mu s tím poradí. Kdo mi to najde.

Tazatel: Mhm, mhm. a jaká je ta hlavní potíž? Je ta hlavní potíž v tom, že musíte vůbec využívat počítač nebo je to tím, že je třeba ta elektronická žákovská knížka pro Vás nepřehledná?

Respondent: Já bych řekl, že je to taková dvojaká věc. To znamená papírová a internetová verze. Mělo by to být sjednocený, to znamená buď jenom internet, nebo jenom papírová verze.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Protože tím pádem je dvojkolejnost, něco je v tom a něco je v tý druhý,

Tazatel: Mhm.

Respondent: což jako může člověk přehlídnout.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže vy jste mi vlastně zodpověděl hned i další otázku. Jaká jsou řešení, která by zjišťování prospěchu usnadnila? – Takže buď pouze elektronická verze žákovské knížky, nebo naopak pouze papírová verze.

Respondent: Ano, jenom jedno. Jenom jedno takový řešení. Ne dvojitý, jo.

Tazatel: a kdyby byla například pouze elektronická verze žákovské knížky, nikoliv ta papírová, - vadilo by Vám to?

Respondent: No tak, určitě by mě to vadilo, ale s tím se dá jako člověk srovnat, protože pokud je trochu schopnej, tak se dá i na tom počítači tohle to naučit.

Tazatel: Mhm, mhm. a zvládáte ovládat tu elektronickou žákovskou knížku sám nebo Vám někdo musí poskytovat pomoc? Například vnuk?

Respondent: No tak, - zvládám to sám, protože s počítačem jsem trochu pracoval v práci, takže tím pádem i ta internetová knížka není pro mě až tak složitá.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Takže je to zkrátka jen přečtení si, co je v papírové formě, to je v počítači.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže Vy tím, že už jste dříve pracoval s počítačem, tak nyní používáte počítač i k jiným účelům než zjišťování prospěchu vnuka?

Respondent: Ano, samozřejmě.

Tazatel: Dobře, tak já bych nyní přešla k úplně jiné otázce. Jaké rozdíly vnímá prarodič pěstoun mezi výchovou svých vlastních dětí a výchovou svých vnoučat?

Respondent: No, ty rozdíly jsou daný věkovým rozdílem, protože – když moje děti byly malé,

Tazatel: Ano.

Respondent: tak byla výchova trošku jiná, než která je v současné době ve škole.

Tazatel: Mhm, a v čem je jiná?

Respondent: Já nevím počkejte (ticho)

Tazatel: Ano.

Respondent: V naší době, když naše děti byly jako malý, začaly chodit do školy, tak byla tendence takzvaný Makarenko. To byl sovětskej učitel,

Tazatel: Mhm.

Respondent: kterej zastával jako tvrdou, - tvrdou výchovu.

Tazatel: Mhm.

Respondent: To znamená, že zastával různý tresty i fyzický.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: V dnešní době ta jeho vize už ani neexistuje předpokládám,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: spíš je výchova teda formou domluvy nebo diskuze.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Samozřejmě pokud to dítě není nějak mentálně zaostalý nebo jak se tomu říká, nějak hyperaktivní, jako v nevhodnou dobu,

Tazatel: Mhm.

Respondent: tak si myslím, že teď je to úplně něco jinýho, než tomu bylo nebo teda bejvalo dřív (ticho)

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Domnívám se tedy, že je to lepší způsob výchovy, než nějaká forma trestu, tvrdých trestů, ale je fakt, že zas v dnešní době ty děti více tíhnou k tomu počítači.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Nevěnují se tolik třeba sportu nebo nějakým mimoškolním aktivitám , třeba kroužkům, jako jsou výtvarka nebo taneční,

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: ale myslím si, že teda ta výchova a trestání je určitě lepší, než nějaký fyzický tresty.

Tazatel: Mhm, ano.

Respondent: Samozřejmě, tresty musej bejt. To znamená třeba nějakej zákaz koukání na filmy nebo na něco, ovšem nějak omezeně, ne nějaký striktní takovýhle zákazy.

Tazatel: Ano. Jak se tedy třeba cítíte, zrovna když svému vnukovi musíte něco zakázat, třeba zrovna tu televizi? Máte, například lepší pocit, než když jste vychovával vlastní děti, - jak jste říkal u kterých byl někdy také fyzický trest. Nebo máte pocit, že zákaz televize má stejně dobrý nebo stejně špatný účinek jak ten fyzický trest?

Respondent: No, myslím si, že tyto zákazy jsou lepší, než ty bývalý výchovný metody,

Tazatel: Mhm.

Respondent: ale záleží, jak to dítě se s tím vyrovná.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Jestli třeba zapškně nebo, jak bych to nazval (ticho)

Tazatel: Mhm.

Respondent: Takhle, momentálně po zkušenosti s vnukem si myslím, že tyto tresty chápe a bere je na vědomí, a tím pádem se vystříhá dalším problémům nebo dalším věcem, aby nebyly problémy.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže jaký ten Váš pocit vlastně je?

Respondent: (dlouhé ticho) no když bych to nazval, což je takový nevhodný slovo pocit je dobrý.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Domnívám se, že ty nový způsoby výchovy mají i výchovnej účinek na to dítě.

Tazatel: Mhm, mhm. Vy už jste o tom mluvil, ale stejně bych si to ráda přiblížila. Jaké jsou důvody, které vedou prarodiče pěstouna k jiným výchovným metodám, než tomu bylo u vlastních dětí?

Respondent: Je to dobrou, v který teď momentálně žijeme, celkovým systémem i vyučováním ve škole.

Tazatel: Mhm. Máte tedy pocit, že na výchovu Vašeho vnuka má velký vliv škola?

Respondent: No tak, domnívám se, že jo. Vždycky to bylo, že ta škola měla ten vliv, čili v dnešní době si myslím, že ta škola má i ten vliv větší, protože (ticho) – protože tomu dítěti dává určitý rozhled, a to znamená, že i učí určitý nápady, čemu by se to dítě mělo třeba mimo školní dobu věnovat.

Tazatel: Mhm, mhm. a možná ještě jaké důvody Vás vedou k jiným výchovným metodám, než tomu bylo u vlastních dětí?

Respondent: No tak určitě ten čas a ty zkušenosti, ale i celkově doba - v který teďka žijeme.

Tazatel: Mhm, mhm. Je to tedy podmíněné i věkem?

Respondent: Určitě, i tím věkem.

Tazatel: Mhm, mhm. Dobře. Děkuji Vám teda za rozhovor a tímto rozhovor ukončuji.

Tazatel: Ještě jednou dobrý den, paní Boženo. Byla jste obeznámena, že bude rozhovor nahráván pro účely mé diplomové práce?

Respondent: Byla jsem obeznámená.

Tazatel: a souhlasíte s tím?

Respondent: Ano a můžu odpovídat na otázky.

Tazatel: Dobře. Nyní Vám položím první otázku. Jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu mezi prarodičem pěstounem a vnučetem chápána jako nevhodná?

Respondent: Ehm, - věkový rozdíl hraje velkou roli mezi malým, velkým, prostředním a každým dítětem.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a problémy musej bejt, protože nemůže starej pochopit mladýho a mladej nemůže pochopit starýho.

Tazatel: a jaká konkrétní témata to podle Vás jsou?

Respondent: Hm, konkrétně, - Nemůžu někomu nalejt do hlavy, to co já v sedmdesáti letech pociťuju, a to dítě je malý. Když on žije ve svém, a žije v tom, co ho ve škole a doma naučí – a já nemůžu někomu lejt do hlavy, to co bych chtěla já. Takže to dítě je rozpolcený na dvě půlky

Tazatel: Mhm.

Respondent: a myslí si zleva i zprava, co může bejt pro něj dobrý a co nemůže bejt pro něj dobrý. Když to nepochopí, tak má smůlu a já taky.

Tazatel: a máte pocit, že existuje vyloženě nějaká oblast, nějaké konkrétní téma? Nebo se jedná o více témat?

Respondent: Hm, no, vyloženě. – Vyloženě tady mám vnučku, která se hádala s maminkou, praly se tam, a myslim si, že to dítě nevědělo, co vlastně chce.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Takže témata na obou dvou stranách, jak máma, tak dcera si nerozuměly, neudělaly si nic dobrého, no a pro tu holku to nebylo dobrý.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a tady taky, protože nechtěla poslouchat a chtěla si žít svojí, a řekla, to je můj život.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Takže život někoho a předělávat ho v jeho patnácti letech – taky těžko.

Tazatel: Mhm, mhm. a jaké pocity vlastně prarodič pěstoun prožívá, když se svým vnoučetem mluví o tématech, která se mu jeví jako nevhodná? Nebo hovoří s vnoučetem o tématech, která chápe jako nevhodná?

Respondent: No, pocity nemůžu říct, že by to byly nějaké emoce vůči tomu dítěti,

Tazatel: Mhm.

Respondent: Ale zase je to to samý, protože ty děti mají úplně jinou vizi.

Tazatel: Mhm.

Respondent: „To je můj život“, vždycky řekne.

Tazatel: Mhm.

Respondent: „Můj život“, no tak, když chce svůj život žít, tak se člověk snaží to nějak usměrnit,

Tazatel: Mhm.

Respondent: ale jinak jako, mu nemůže nějak pomoci.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Protože čím víc bude nařizovat nebo zakazovat, tak tím víc to bude to dítě dělat.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže konkrétně žádné pocity při té výchově nebo spíše při komunikaci o nevhodných tématech nevnímáte?

Respondent: Ne, pocity ne. Hodná je, ale bohužel, neví co, jí čeká v životě. To je a bude u každý generace, přece.

Tazatel: Hm, hm.

Respondent: No, je.

Tazatel: Ano, je to tak. – Ehm, - a jaké si myslíte, že se prarodiči pěstounovi nabízí možnosti, aby témata, která chápe jako nevhodná, byla k spokojenosti obou stran vyřešena?

Respondent: No, v první řadě bych řekla na to dítě neřvat, spíš přesvědčovat,

Tazatel: Mhm.

Respondent: spíš hladit, než mlátit.

Tazatel: Mhm.

Respondent: (dlouhé ticho), - blbý chvílky to byly a jsou (ticho)

Tazatel: Mhm, mhm. Takže tu možná přeci jen nějaké ty pocity jsou, že to člověka mrzí a unavuje...

Respondent: (ticho) – myslím, že je to pro obě dvě strany špatný no.

Tazatel: Hm, hm. Takže si myslíte, že ten věkový rozdíl je v těchto případech znatelný?

Respondent: Věkový rozdíl, - nemůžu chápat dítě, který se pohybuje vlastně ve škole mezi svejma vrstevníkama, - jak se tam k ní chovaj (ticho)

Tazatel: Mhm.

Respondent: Ted' děti akorát zajímaj mobily, co kdo má dražší, - a to dítě to zřejmě taky chce.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Když chce vyniknout mezi těma druhejma

Tazatel: Mhm.

Respondent: a když to nemá nebo prostě to nepochopí, že to mít nemůže, je to těžký jako v rodině, a to dítě si to vynucuje.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Bud' vynucuje, nebo prostě je našťvaný, že to nemá.

Tazatel: Hm, hm.

Respondent: To je a bude.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a nebo ho ty děti nemají ve škole rády, že jo.

Tazatel: Jasně. – A, - ehm, - Také se určitě snažíte i zjistit prospěch Vašeho vnoučete ve škole. Jak tedy prarodič pěstoun zjišťuje školní prospěch svého vnoučete?

Respondent: No, tak většinou ta učitelka,

Tazatel: Mhm.

Respondent: Ehm, - jako telefonuje sem domu

Tazatel: Ano.

Respondent: a jako řekne, jestli je dobrá nebo není dobrá.

Tazatel: Mhm, ano.

Respondent: Jenomže ona vůbec nemá o školu zájem, vona většinou kamarády

Tazatel: Ano.

Respondent: a lítat po sezeních,

Tazatel: Mhm.

Respondent: Aby se tam vykecali děvčata s klukama no a – nedá si říct.

Tazatel: Mhm. Používáte třeba i jiné metody, například žákovskou knížku nebo ...

Respondent: Ehm, - no tak žákovská knížka, tu když jsme hledáme - tak jí vnučka má či nemá

Tazatel: Mhm.

Respondent: a vůbec jako na žákovský knížce nezáleží,

Tazatel: Hm.

Respondent: když to dítě chce něco udělat, tak to udělá stejně.

Tazatel: Hm.

Respondent: Zatají to nebo prostě řekne, „nevím, nevím, kde jí zrovna mám“.

Tazatel: Hm, hm. Takže je dle Vás náročné zjistit školní prospěch Vašeho dítěte, tedy vnučky?

Respondent: No, jako zjistit to, není těžký jako,

Tazatel: Aha, mhm, mhm.

Respondent: ale ta žákovská knížka, - si to tam nenechá napsat nebo prostě zapře učitelovi, že jí nemá

Tazatel: Mhm.

Respondent: a s tím jako nikdo nic neudělá. Jedině jako krok po kroku po ní jít

Tazatel: Mhm.

Respondent: Stejně ale jako, když to chce udělat, tak to udělá.

Tazatel: Hm, hm, hm. a jaké má tedy prarodič pěstoun potíže při zjišťování prospěchu?

Respondent: Potíže. Potíže by jako nemusel mít, kdyby to dítě vlastně přiznalo, že je to tak a tak, kdyby to dítě přiznalo: „mám pětku, nemám pětku“, většinou se to snaží ale zatajit

Tazatel: Hm.

Respondent: Takže jako, problém by nebyl. Ale musí bejt komunikace na obou dvou stranách

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a ne jenom já a dítě ne. Na tom to vlastně záleží.

Tazatel: Hm, hm. a ten školní prospěch jste tedy vždy žákovskou knížkou nebo komunikací mezi paní učitelkou ...

Respondent: Především s tou učitelkou, protože ví, že je to problematický dítě - to

Tazatel: Mhm.

Respondent: tak většinou vlastně ta učitelka volá, - takže ona vlastně každé tejdne k nám volá. – Neměli jsme s tím nikdy problém

Tazatel: Mhm, mhm. a byla jste třeba někdy nucena i použít informační technologii, tedy počítač, aby jste získala informace o prospěchu Vaší vnučky?

Respondent: Ne, ne. Může sice zjišťovat známky i na internetu, ale jak říkám, tak komunikace mezi paní učitelkou je dobrá.

Tazatel: Mhm, mhm, komunikace je dobrá. a jaké jsou řešení, která by zjišťování prospěchu mezi vnučkou a Vámi usnadnila?

Respondent: (ticho)

Tazatel: Jsou vůbec nějaké možnosti, které by to usnadnily?

Respondent: Hm, myslím si, že když to to dítě nechce přiznat, tak ten rodič nebo prarodič pak musí jít, - a buď mu řeknou ve škole, ale přece nemůže každé tejdne někoho otravovat ve škole – učitele,

Tazatel: Hm, hm.

Respondent: takže je to těžký zjistit.

Tazatel: Hm, hm. a vnučka sama od sebe Vám třeba řekne svůj školní prospěch? Nebo se musíte vyloženě vy informovat o jejím prospěchu?

Respondent: Ne, ne. Víte vnučka je spokojená, všechno je i a.

Tazatel: Hm.

Respondent: Ráno odejde do školy, vrátí se a víc jí nezajímá. Jinak vlastně vůbec s námi nekomunikuje.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Ne. Nechce, aby někdo něco věděl. „Je to můj život“ – vždycky jenom.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Náš je to ale taky, hm. (ticho)

Tazatel: a jaké rozdíly vnímáte vy mezi výchovou svých vlastních dětí a nyní svých vnoučat?

Respondent: Velkej rozdíl. Protože – naše děti musely poslouchat,

Tazatel: Ano.

Respondent: a stačilo jenom zvednout prst, a když něco provedly, tak už prostě věděly že, - byla jiná doba, byl jinej čas.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a kluci si, - měli jsme dva kluky, - ani jeden by si nedovolil, - jeden se neučil moc dobře, druhý byl velmi chytrej, byl ale zase velkej lump,

Tazatel: Ano.

Respondent: takže jako, nebyly ani problémy ve škole nebo co,

Tazatel: Mhm.

Respondent: ale tohle to je úplně jiná doba, jiný myšlení, jiný vedení těch dětí, jo,

Tazatel: Mhm.

Respondent: takže všechno je jinak. Ale problémy byly, budou a musej bejt.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Bez problému do školy nikdo nechodí. Ani i ten, kterej má jedničky.

Tazatel: (úsměv) a jaké si myslíte, jsou důvody vedoucí prarodiče pěstouna k jiným výchovným metodám, než u vlastních dětí?

Respondent: Metody, metody, metody neexistujou žádný, podle mě.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Prostě to dítě buď chce, nebo nechce.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Nebo jí k tomu musí někdo natlačit, a to dítě prostě je pak proti tomu, že to nechce.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a s tím se nedá nic dělat. To dítě je zapšklý pak a třeba dělá pak ještě větší naschvály, jo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Mlátí okolo sebe, že jo, prostě cejtí se, že je ubližovaný.

Tazatel: Mhm.

Respondent: To dítě jo, ale jinak rozdíl mezi holkou klukem – nejsou v dnešní době žádný,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: protože kluci a holky jsou dnes stejný. Ty holky jsou ještě horší (smích). Nevědí co chtěj.

Tazatel: a myslíte si, že výchovna vnoučete je nyní jednodušší nebo naopak těžší, než byla výchova vlastních dětí?

Respondent: Ne, ne. Rozhodně není jednodušší. Protože teď jsou děti vedený k tomu „já“ pak dlouho nic

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a prostě to dítě chce to svý. Když to tenkrát –

Tazatel: Ano.

Respondent: musely ty děti poslechnout ty rodiče, protože rodiče museli jít do práce vydělávat peníze, a vono jako za komunismu to nebyla legrace, - a vydělávat peníze. a teď kon? Volný pole působnosti, - bohužel. Tak si děti dovolej taky.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Není zábrana.

Tazatel: Takže podle svých zkušeností, i když máte nyní v důchodovém věku více času na výchovu své vnučky, - tak pociťujete, že je nyní ta výchova náročnější?

Respondent: No, myslím si že, náročnější to je, - protože ty děti si nedaj absolutně říct

Tazatel: Mhm.

Respondent: a jsou svérázný, podle svýho, všechno musí podle nich jít

Tazatel: Ano.

Respondent: a ne, aby jim někdo poroučel.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a to jako je dobou.

Tazatel: Mhm, mhm. a jaké pocity má prarodič pěstoun, když svá vnučata musí potrestat?

Respondent: Nevím, myslím si, že je to na nic. Protože když jí jednu dám,

Tazatel: Mhm.

Respondent: tak brečím zatím já.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže když prarodič své vnuče potrestá, tak trestá spíš sám sebe?

Respondent: Asi tak.

Tazatel: Takže je trestání stresující?

Respondent: Já nevím, jestli by to byl stres, ale člověka to mrzí, že to není tak, jak by to mělo být.

Tazatel: Mhm, mhm. a má prarodič pěstoun pocit, že je chyba spíš v něm, než v samotném vnoučeti?

Respondent: Já si myslím, že tady v tomhle, - odešel od nich táta, - a nemůže ta holka to unést. Maminka nechá děti, vidí jen to, aby byly oblečený, nóbl a jinak na děti kašle, takže proč já bych ještě měla tu vnučku trestat?

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a jak už sem říkala, základ toho je, že jí nikdo neporučí. Pak ty děti si dělají, co chtějí, a ty děti jsou zapšklý. (slzy v očích)

Tazatel: Mhm, mhm. Paní velice Vám děkuji za rozhovor a tímto ho ukončuji.

Tazatel: Ještě jednou dobrý večer pane Jirko.

Respondent: Dobrý večer.

Tazatel: Pane Jirko, byl jste obeznámen se skutečností, že bude rozhovor nahráván a použit pro účely mé diplomové práce?

Respondent: Ano.

Tazatel: Souhlasíte s tím?

Respondent: Ano.

Tazatel: Dobře. Tak bych nyní ráda začala s první otázkou. Jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu mezi prarodičem pěstounem a vnoučetem chápána jako nevhodná?

Respondent: Těžko říct, ono témat by bylo hodně, že jo.

Tazatel: Ano, ale o jaká konkrétní témata by se mohl jednat nebo se jedná?

Respondent: No, to právě vůbec nevím. No tak nevhodný. Nevhodný by bylo asi řešit jako mužskej s dívkou

Tazatel: Mhm.

Respondent: různé ty ženské otázky.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a nebo radit jí do života

Tazatel: Mhm.

Respondent: s klukem a tak dále, to si myslím, že je jako nevhodný.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Jinak co se týče běžnýho života, - myslim si, že každá rada dobrá.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže se domníváte, že radit vnoučatům je dobré, i když je mezi prarodičem a vnoučetem velký věkový rozdíl?

Respondent: Radit samozřejmě, ale musí to bejt nějak v určitým mezích.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Mladý mají určitě jiný názory než my starý, že jo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Jinačí chování a jinak všechno jinak chápou než my.

Tazatel: Mhm. a z jakého důvodu si myslíte, že jsou právě vztahové otázky nebo možná i sexuální otázky nevhodným tématem pro komunikaci mezi pěstounem prarodičem a vnoučaty? Nebo tedy konkrétně u Vás mezi vnučkou a prarodičem?

Respondent: No já můžu třeba rozebírat vztahy s vnukem

Tazatel: Ano.

Respondent: a žena s vnučkou, že jo.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Ale ne jako naopak.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: V rámci jiného pohlaví.

Tazatel: Mhm, mhm. a s jakými pocity byste se tedy potýkal, kdyby za Vámi přišla vnučka, a chtěla s Vámi řešit tyto témata?

Respondent: Tak samozřejmě bych jí asi neodmít

Tazatel: Ano.

Respondent: a nějakým způsobem bych se jí to snažil vysvětlit.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Lidsky.

Tazatel: Mhm, mhm. a jaké možnosti se například prarodiči pěstounovi nabízí, aby témata, která chápe jako nevhodná, byla k spokojenosti obou stran vyřešena?

Respondent: No, to teďka vůbec nevím.

Tazatel: Mhm. Poslal byste třeba svou vnučkou za svojí manželkou, pokud by za Vámi přišla s tématem, které považujete za obtížné?

Respondent: No tak asi jo, pokud by se to týkalo třeba právě těch ženských otázek, tak bych jí poslal za paní, že jo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Samozřejmě, no.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Říkám, s vnukem bych to asi řešil já

Tazatel: Mhm.

Respondent: s vnučkou paní, no.

Tazatel: Ano.

Respondent: Hlavně takový ty choulostivější otázky.

Tazatel: Mhm, ano. a ještě Vás něco napadá? Například, - Využil byste při těchto otázkách třetí strany? Tím myslím pomoc sociálního pracovníka?

Respondent: Asi ne.

Tazatel: V čem vidíte, - ehm, - nebo proč ne?

Respondent: Nevim. Tak snad určitě bude ona a mi k ní, ta vnučka nebo ten vnuk blíž, než k tý cizí osobě.

Tazatel: Mhm, mhm. Využil byste například v rámci rodiny třetí osoby? Strýce nebo tety, který je dítěti věkové blíž?

Respondent: No, myslím si, že by se takové věci neměly rozmazávat.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Takže by se měli spíš řešit doma, někde v soukromí,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: než nějak dávat na veřejnost.

Tazatel: Ano. Takže byste se snažil nejspíše veškeré záležitosti vyřešit v soukromí.

Respondent: V rámci rodiny, ano.

Tazatel: Mhm, mhm, dobře. Pak tedy k otázce z jiného soudku. Jak dnešní prarodič pěstoun zjišťuje prospěch svého vnoučete ve škole?

Respondent: Tak na to je víc možností. Tak za první samozřejmě domluvit se nějak s tím vnoučetem,

Tazatel: Ano.

Respondent: za druhý má žákovskou knížku,

Tazatel: Mhm.

Respondent: za třetí je možnost na internetu se přesvědčit o prospěchu. Každý žák tam má svojí stránku, a za čtvrtý můžu volat přímo třídnímu učiteli, pokud nastanou nějaké komplikace a domluvit se přímo s ním.

Tazatel: Mhm. Máte pocit, že ta informační technologie je dneska nutností, aby člověk vlastně získal informace o tom prospěchu svého vnoučete?

Respondent: Tak kontrola je vždycky dobrá, že jo,

Tazatel: Mhm.

Respondent: protože to dítě může samozřejmě zalhávat, že jo.

Tazatel: Ano.

Respondent: Že může říkat, že je třeba všechno v pořádku, ale nemusí to tak bejt.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Takže kontrola sem tam je dobrá.

Tazatel: Mhm. a myslíte si, že ta elektronická verze žákovské knížky je lepší než ta papírová?

Respondent: No, tak lepší, no.

Tazatel: Má nějaké výhody?

Respondent: (ticho) – No, nemůže to dítě nic zapřít. U té papírové že jo, může učitelovi říct, že jí nemá sebou, a on pak nemá možnost nic zapsat, že jo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Když to v té třídní knize, teda v té žákovské knížce na internetu, že jo – tam je vždycky všechno.

Tazatel: Mhm. a setkal jste se někdy s potížemi, při zjišťování prospěchu Vaší vnučky?

Respondent: Ne, nikdy nebyl žádný problém.

Tazatel: Mhm, nikdy žádné potíže nebyly. Ehm, - no tak když nevznikl nikdy žádný problém, tak vlastně odpadá otázka, jak byste takové problémy řešil, - ale myslíte si, že by existovalo něco, co by mohlo usnadnit zjišťování toho školního prospěchu?

Respondent: Tak myslím si, že tyhle čtyři možnosti co jsou, tak jsou plně dostačující, že už víc není třeba.

Tazatel: Mhm. Takže můžete říct, že jste plně spokojen s tím, co se Vám dnes k tomu účelu nabízí?

Respondent: No, ano.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Čtyři možnosti je dost.

Tazatel: Mhm. a využil jste někdy té konzultace mezi třídní učitelkou nebo učitelem?

Respondent: Ano, využil a ptal jsem se na prospěch.

Tazatel: Mhm. a zde také nevznikl problém?

Respondent: Ne, všechno bylo v pořádku. Učitelka byla ochotná, všechno jsme si vypovídali a poradili jsme se, co s vnučkou dál.

Tazatel: Mhm. a pak jsou nějaké rozdíly mezi prarodičem pěstounem, - nebo takto, - Vnímáte vy nějaké rozdíly mezi výchovou svých vlastních dětí a výchovou svých vnoučat?

Respondent: No, ja myslím že odstupem času nebo let máme jiný názory teďka.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Dřív jsme asi byli s těma dětma takový akčnější, všestrannější a dneska jsem ustaranější, že jo

Tazatel: Ano.

Respondent: a máme z více věcí strach, než jsme měli tenkrát.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Co jsme tenkrát dovolili svejm dětem, to by sme dneska asi vnoučatům dovolit nechtěli.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Máme větší strach o ně a i větší zodpovědnost za ně.

Tazatel: Mhm, mhm. a čím si myslíte, že to je?

Respondent: (kašel) No, je to asi daný dobou, asi. Dobou, výchovou a stylem života.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a vůbec.

Tazatel: Takže, i když by se dalo říct, že máte dnes více času na výchovu vnoučat, než když jste byl pracující, - Tak vnímáte výchovu jako těžší, náročnější?

Respondent: Asi jo, protože ty děti mají větší možnosti, různějch, - na nějaký lumpárny, no.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Těch možností tenkrát nebylo tolik.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a taky morálka byla tehdy úplně jiná, - tenkrát, - když šel někdo za školu, tak to už muselo bejt, - prostě vopravdy grázl,

Tazatel: Mhm.

Respondent: ale dneska dá se říct, že je to pro ty děti úplně normální.

Tazatel: Mhm, jasně, jasně.

Respondent: Dřív dítě, že by kouřilo nebo něco – to neexistovalo.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Dneska je to všechno běžný. Dneska se k tomu přidávej ještě ty drogy a takový věci, že jo.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Takže ty obavy tady samozřejmě jsou.

Tazatel: Mhm, mhm. a určitě se Vám někdy stalo, že jste musel své vnouče potrestat. – a jaké pocity jste prožíval?

Respondent: No tak, trestat, trestat, trestat. Já sem teda absolutně proti fyzickejm trestům.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Pocit jako nějaký viny nebo nějakýho strachu jsem nikdy neměl.

Tazatel: Mhm.

Respondent: To byl vždycky jenom nějakéj zákaz činnost, - oblíbený, -

Tazatel: Mhm.

Respondent: Že jo, televize, vycházka, - nebo já nevím co, prostě něco takového, -

Tazatel: Ano.

Respondent: Ale rozhodně nikdy žádné fyzické trest, nějaké.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Čili, tak jsem nikdy neměla nějaký výčitky kvůli tomu, - neměl jsem.

Tazatel: Mhm. a máte pocit, že ty zákazy v dnešní době ve výchově pomáhají?

Respondent: No, tak zase každý dítě je jiný, že jo, - některý zatrpkne a některý má svojí hlavu a dělá si co chce a některý se z toho poučí.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Těžko říct.

Tazatel: Takže vy jste nikdy neměl pocit, že byste trestání dítěte přehnal, nebo jiné nelibé pocity?

Respondent: Ne, já vždycky zakážu ten počítač nebo televizi nebo kino, - takže sem nikdy takovej pocit neměl.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Bylo to vždycky něco krátkodobýho, jednorázovýho, - nic dlouhodobýho.

Tazatel: Mhm. a měl jste pocit, že byly Vaše tresty vždy efektivní?

Respondent: Myslim si, že jo.

Tazatel: Dobře, tak Vám děkuji za rozhovor a tímto rozhovor ukončuji.

Tazatel: Takže, ještě jednou dobrý den paní Jano. Chtěla bych Vám hned na začátku poděkovat, že se účastníte mého rozhovoru.

Respondent: No, není zač.

Tazatel: Ehm, - byla jste obeznámena se skutečností, že bude rozhovor nahráván na záznamní zařízení mobilního telefonu?

Respondent: Ano, byla jsem obeznámena.

Tazatel: a souhlasíte s tím?

Respondent: Ano, souhlasím.

Tazatel: Ano, dobře. Tak já Vám tedy položím první otázku. Jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu při komunikaci mezi prarodičem pěstounem a vnoučetem chápána jako nevhodná?

Respondent: No, podle mě, - podívejte se, patřím do starší generace, a proto si myslím, že témata pro mě nevhodná, která konzultuji se svým vnoučetem, vnoučátkem, - no to je tedy sexuální otázka, potom je to drogová otázka, protože mnohdy, - třeba o drogách, - vím mnohem méně, než to moje vnoučátko, a i ohledně toho sexu. Vyrůstala jsem úplně v jiné době, byla jsem úplně jinak vychovávána a mnohdy ví moje vnouče víc než já.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Takže tato otázka je pro mě velice, velice, velice nepříjemná a musím mnoho uvažovat o tom, jak s tím mým vnoučátkem, jak na tuto tematiku s ním navodit.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Napomáhají mi někdy některé odborné knížky.

Tazatel: Ano.

Respondent: Někdy se najde, - ee, - někdy si najde dokonce moje vnoučátko nějaký tyto otázky, já se na to podívám, jestli je to pro ní vhodný nebo ne.

Tazatel: Ano.

Respondent: Takže v tom mně, to prostě pomáhá.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Je to jinak pro mě velice ošemetná otázka.

Tazatel: Mhm, mhm. a jaké pocity prožívá tedy prarodič pěstoun, který mluví se svým vnoučetem o těchto tématech?

Respondent: No, tyto témata, - tyto téma jsou pro mě velice, velice stresující, protože jak jsem už předem řekla, - ehm, - výchova naší generace a nynější generace je úplně někde jinde, a zde si myslím, že chybí rodiče, - chybí rodiče, protože prarodiče mnohdy zastávají takové zastaralé názory

Tazatel: Mhm.

Respondent: a mně dá někdy velkou práci,

Tazatel: Mhm.

Respondent: abych sama se vžila do toho vnoučátka,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: proto třeba i předem nastuduju literaturu, abych něco o těch drogách, vo sexu

Tazatel: Mhm.

Respondent: v nynější době věděla.

Tazatel: Mhm. Takže je to pro Vás velice nepříjemný ...

Respondent: Je to pro mě velice nepříjemná, velice nepříjemná, velice stresující a velice nepříjemná, - nepříjemný, takové ty témata.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Myslím si, že, - že mladší rodiče, - mladší prostě, - to berou určitě úplně jinak, než, - než vnouče a prarodič.

Tazatel: mhm, mhm. a jaké možnosti se prarodiči pěstounovi nabízí, aby témata, která chápe jako nevhodná, byla k spokojenosti obou stran vyřešena?

Respondent: No, já myslím, že nyní je k tomu dosti literatury, což třeba za nás také nebylo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Dále máme možnost se podívat na internet. Tam si, - tam si můžeme ledacos nalézt, a pokud bychom doopravdy nějak tápali, myslím, že bychom se mohli nalézt i v nějaké, - no do nějaké poradny, které se tímto problémem zabývají.

Tazatel: Mhm, takže nemáte strach využít služeb například sociálního pracovníka nebo třetí strany?

Respondent: Ne, ne, ne. V tomto případě určitě nemám a řekla bych, že nemůžu sama za sebe říct, že bych svý vnoučátko byla, - byla úplně dokonale – ho připravila na svět plný drog a plný sexuálního násilí.

Tazatel: Mhm, mhm. a využila bystě například jako třetí stranu i, - mm, - někoho z příbuzenstva?

Respondent: Samozřejmě. Samozřejmě bych přizvala třeba i tetu, která je věkově mladší, nebo třeba nějaká maminka kamarádky, s kterou se moje vnučka velice dobře, - třeba se kamaráděj.

Tazatel: Mhm, mhm, ano.

Respondent: Třeba bych využila i tu.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Bych využila i jí, aby v ledačem odpověděla.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Na ty otázky, který já si myslím, - mám jako zastaralý.

Tazatel: Mhm, dobře. Další otázka je trochu jiného zaměření. a to jakými způsoby zjišťuje prarodič pěstoun školní prospěch svého vnoučete?

Respondent: No, velice těžko. Já se snažím domluvit se vždycky s třídní učitelkou, pak se snažím na internetu otevřít tu elektronickou žákovskou knížku, což mi dělá veliký problémy.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Protože jak už jsem předeslala, jsem ze starší generace

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a vždycky, když si to tam otevřu, tak mám velký strach, abych správně naťuk (smích) naťukla tu klávesnici, která je potřebná k tomu, abych otevřela ty jednotlivé předměty

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a podívala se tam na ty známky. Myslím, že pro mě by bylo jednodušší, kdyby byla klasická žákovská knížka, jak byla za nás. Pro nás,

Tazatel: Mhm.

Respondent: tu starší generaci, je ta elektronická žákovská knížka, - no, ne zrovna šťastným řešením.

Tazatel: Mhm, mhm. a jsou i jiné způsoby, jak můžete zjistit školní prospěch své vnučky?

Respondent: No, prospěch té vnučky, toho dítěte. – No, samozřejmě musím ho kontrolovat, protože mám větší povinnosti, než mají běžní rodiče, a jak jsem již předeslala, jdu do školy a počkám si na jednotlivé profesory, hovořím tam s nima

Tazatel: Mhm.

Respondent: Snažím se prostě komunikovat

Tazatel: Mhm.

Respondent: a projevovat daleko větší zájem – myslím, než třeba rodiče, protože mám i strach že jo, abych tu pěstounskou péči dělala dobře.

Tazatel: Mhm. A, - ehm, - jaké má prarodič pěstoun potíže při zjišťování školního prospěchu vnučete, vnučky?

Respondent: No, jak jsem již říkala, velice těžko se mi to dělá.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a s tou elektronickou žákovskou knížkou

Tazatel: Mhm.

Respondent: a pak je taky někdy problém nebo nesnadné se dostavit do školy, že jo. Některý ty učitele taky nemají kolikrát, - kolikrát prostě – ee, - čas , že jo.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Je to takový, - myslím že klasická žákovská knížka a častější třídní schůzky by někdy byly rozumnější.

Tazatel: Mhm. a máte pocit, že dnešní prarodič pěstoun je vlastně nucen se naučit tu informační technologii?

Respondent: Já si myslím, že určitě je nucen se jí naučit.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Protože i do budoucna si myslím, že se bez ní neobejde.

Tazatel: Mhm, mhm. a kdyby jste nebyla prarodičem pěstounem, - ehm, - používala byste počítačovou techniku?

Respondent: Určitě, určitě. Určitě bych využívala počítač, využívám ho i k nákupům ale přeci jenom bych řekla, že je to pro mě – hrozně náročný.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Já jsem zvyklá na komunikaci z očí do očí

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: a tady to je přeci jenom přes něco, co s Váma taky nehovoří.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Tam si třeba přeci jenom můžu poprosit tu paní profesorku, aby mi přímo řekla, na co mám víc dohlédnout, kde je – kde je moje vnučka výborná, kdy třeba trošinku pokulhává.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Kde je na ní znát, že nežije s rodiči, ale s prarodiči

Tazatel: Mhm.

Respondent: Což já bych teda hrozně nechtěla, aby to tak bylo.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Pro mě si myslím, že je ten kontakt jiný,

Tazatel: Mhm.

Respondent: daleko lepší.

Tazatel: Mhm. A, - ehm, - jaká jsou tedy řešení, která by zjišťování prospěchu usnadnila?

Respondent: No, já si myslím, že právě – ja si myslím že ty klasický žákovský knížky.

Tazatel: Ano.

Respondent: Pak bych řekla, že možná měli ti profesori – eee, - dělat, - mít víc hodin na ty rodiče nebo prarodiče, prostě, aby je přímo navštěvovali

Tazatel: Mhm.

Respondent: a s nima to probírali. To si jako myslím víc.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a potom si taky myslím, že by i ty děti měly být víc vedeny k tomu, aby třeba doma – doma, - doma se nebály se to říct.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Třeba moje vnučka se nebojí, ale přeci jenom malilinko, jako všechny děti – malinko všechno doma neřekne.

Tazatel: Mhm, ano.

Respondent: a já jako pěstounka musím, že jo – musím bejt daleko ostražitější

Tazatel: Mhm.

Respondent: jako běžný rodič.

Tazatel: Mhm, mhm. a jak například vnímá prarodič rozdíly mezi výchovou vlastních dětí a nyní svých vnoučat?

Respondent: No, já bych řekla, že pěstoun prarodič – je to pro něj veliká, veliká zodpovědnost.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Protože své vlastní děti člověk vychovává velice lehce v daleko mladším věku. Já třeba, když mám ve svém, svém věku vychovávat vnoučátko, ke kterému mám velice, velice krásnej vztah,

Tazatel: Ano.

Respondent: ale je to velice, pro mě velká zodpovědnost.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Jak to dítě dobře postavit do života. Přeci jenom je tady velkej věkovej rozdíl mezi mnou a vnučkou

Tazatel: Ano.

Respondent: Takže si myslím, že, že (ticho)

Tazatel: Mhm, mhm. Pak tedy jaké jsou důvody, které vedou prarodiče pěstouna k jiným výchovným metodám, než tomu bylo u svých dětí?

Respondent: No tak, takhle. Já bych, - u vlastních dětí řekla – takhle u vlastních dětí – je člověk vychovává velice lehce.

Tazatel: Ano

Respondent: Protože o spoustě věcí nepřemýšlí.

Tazatel: Mhm, ano.

Respondent: Když pak jako, jako má vnoučátka – už na první místě bych řekla, že je taková ta emocionální stránka.

Tazatel: Ano.

Respondent: Ta povinnost, aby to dítě velice dobře prospívalo, aby bylo velice dobře vychovaný, protože z různých stran se na nás dívají, jaký vztah máme k sobě, i sociální pracovnice, která nás teda navštěvuje.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Tak aby viděla, že mezi sebou máme prostě velice dobrý vztah.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Když to, když je to jenom rodič a dítě, tak to probíhá tak v celku úplně – velice jednoduše.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Já naopak musím být na svojí vnučku daleko přísnější, daleko, - eee, - musím se jí daleko víc věnovat, než jsem se třeba věnovala svým dětem,

Tazatel: Mhm.

Respondent: protože v těch letech jsem ještě chodila do zaměstnání.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a bylo to takový všechno samozřejmý. V mém věku – já už přeci jenom o všem přemýšlím. Někdy se i dostávám do stresových situací, jestli to všechno dělám správně.

Tazatel: Mhm, mhm. a jaké pocity tedy ten prarodič pěstoun prožívá, vnímá, když svá vnoučata musí potrestat?

Respondent: No, trestání je pro mě jedno z nejhorších, protože pořád mám na mysli, že je to moje milovaný vnoučátko, který žije bez rodičů a já vlastně přejímám jak babičkovskou úlohu,

Tazatel: Ano.

Respondent: tak úlohu rodičů, a je to pro mě vždycky velice – velice stresující. Přikláním s k tomu, abych tu svojí vnučku spíš jako slovně, než jí zadávala nějaký zákazy

Tazatel: Mhm.

Respondent: a vždycky se snažím, prostě komunikovat s ní, probírat to s ní,

Tazatel: Mhm.

Respondent: aby, aby prostě – je to pro mě vždycky, jakékoliv potrestání – je pro vždycky neskutečně stresující situace.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Kolikrát se stane, že nespím, probírám to zleva zprava, jestli jsem to udělala tak dobře, a stane se mi, že někdy potom vnučka přijde a řekne „babičko, měla si pravdu, potrestala si mě správně, já jsem tohle a tohle

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: neměla takhle udělat nebo jsem ti to neměla zatajovat, měla jsem ti to říct a tak dál.

Tazatel: Mhm, mhm. Dobře, tak Vám velice děkuji za rozhovor a tímto rozhovor ukončuji.

Tazatel: Ještě jednou dobrý den pane Rudolfě. Než začneme s rozhovorem, tak bych se Vás ráda zeptala, zda jste srozuměn s tím, že bude rozhovor nahráván?

Respondent: Dobrý den, ano jsem s tím srozuměn.

Tazatel: a souhlasíte s tím?

Respondent: Ano, souhlasím.

Tazatel: Dobře, tak Vám nyní položím první otázku. Pane Rudolfě, jaká témata jsou z důvodu věkového rozdílu při komunikaci mezi prarodičem pěstounem a vnoučetem chápána jako nevhodná?

Respondent: No, tak jedná se asi o vztahové záležitosti mezi rodičem a dítětem,

Tazatel: Mhm.

Respondent: spíše prarodičem a dítětem,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: projevy dospívání

Tazatel: Ano.

Respondent: no a – hlavně se jedná o sexuální vztahy.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Dříve přeci nebylo běžné, že si dítě nebo dospívající, vzal domů své děvče.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a vlastně – vlastně všechno od hudby až po drogy, kde se projevuje velký věkový rozdíl.

Tazatel: Mhm, mhm. a ehm, - a jaké pocity tedy prožívá prarodič pěstoun, který mluví se svým vnoučetem o tématech, která považuje za nevhodná?

Respondent: No, vlastně nevím, jak na tyto témata navodit řeč, zda se hodí o těchto tématech s dítětem hovořit,

Tazatel: Mhm.

Respondent: jestli to spíš není úkol školy

Tazatel: Ano, mhm.

Respondent: než nás. Zda děti v dnešní době tyto témata vůbec probírají

Tazatel: Mhm, ano.

Respondent: a jak jsou děti v dnešní době o těchto tématech informovány.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Od školy, medií.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a kolik se vlastně už dozví ve škole, od kamarádů, co se očekává od nás-
abych dítěti vysvětlil, poradil.

Respondent: Mhm, mhm, ano.

Tazatel: a –

Respondent: a co celkově probral.

Tazatel: Mhm, mhm. a jaké pocity tedy prarodič pěstoun prožívá, když přijde řeč na témata, která se jemu jeví jako nevhodná, když tedy mluví se svým vnoučetem o těchto tématech?

Respondent: Hmmm, - no, jak jsem asi řek. Je to takový pocit rozpačitosti,

Tazatel: Mhm

Respondent: o těchto tématech vůbec hovořit,

Tazatel: Mhm, ano.

Respondent: jak se k těmto tématům dostat, vůbec navodit.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a taky asi – mám tak trochu strach se před vnoučetem zesměšnit.

Tazatel: Mhm, a proč máte konkrétně strach se před vnoučetem zesměšnit?

Respondent: Hm, - ano, taky. Co, když už vnuk všechno ví,

Tazatel: Mhm.

Respondent: a – (ticho)

Tazatel: Dobře, to je v pořádku. Já bych Vám položila nyní další otázku. Jaké možnosti se vůbec prarodiči pěstounovi nabízí, aby témata, která chápe, jako nevhodná byla k spokojenosti obou stran vyřešena?

Respondent: No, asi se tak nějak stále vzdělávat,

Tazatel: Mhm.

Respondent: číst knížky, snažit se zapojovat internet,

Tazatel: Mhm.

Respondent: a zajímat se o věci, které člověk už dávno zapomněl.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Asi tak.

Tazatel: Ano, mhm. (ticho) Jakými způsoby zjišťuje prarodič pěstoun prospěch svého vnoučete?

Respondent: No, nejraději mám klasickou žákovskou knížku,

Tazatel: Mhm.

Respondent: Ale od minulého roku, - nás škola nutí používat internet.

Tazatel: Ano, - ehm, to znamená, že musíte tedy zjišťovat známky pomocí elektronické žákovské knížky?

Respondent: No ano, chodit na stránky školy, a tam zjišťovat veškerý informace, - třeba například škola v přírodě,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: kurzy, plavání, známky.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže pomocí počítače zjišťujete nejen prospěch svého vnuka, ale informace ohledně zájmových kroužků, rozumím tomu správně?

Respondent: Ano, ano a v neposlední řadě také komunikace s učiteli

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a chození na třídní schůzky. – No a informace od vnuka.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: On se třeba rád pochlubí – když má jedničku.

Tazatel: Mhm. (smích)

Respondent: Ale někdy se i snaží tajit špatné známky.

Tazatel: Ano, ano. Takže, jaké má prarodič pěstoun potíže při zjišťování školního prospěchu svého vnoučete? Vy jste nyní zrovna řekl, že vlastně, - on se pochlubí dobrými známkami, ale špatnými ne. –

Respondent: No, asi problém jako takovej, - je v používání počítače.

Tazatel: Mhm, mhm. a všeobecně počítač nebo přímo stránka, kde zjišťujete známky svého vnuka?

Respondent: Tak jako chápejte, - s počítačem jsem se začal seznamovat nedávno.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Vlastně mě to učí vnuk.

Tazatel: Mhm,mhm. a ještě se vyskytují potíže, které Vás zrovna napadají?

Respondent: Ovládání, té žákovské knížky na internetu.

Tazatel: Mhm, mhm. Co konkrétně Vám způsobuje potíže?

Respondent: No, hejbat tam tou myší někde – a klikat.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Špatně se v té žákovský na internetu orientuju.

Tazatel: mMhm.

Respondent: Občas mi s tím musí pomoci manželka – ona měla počítače v práci.

Tazatel: Mhm a jaké jsou třeba řešení, která by zjišťování školního prospěchu vnuka usnadnila?

Respondent: Já na ty počítače moc nejsem,

Tazatel: Mhm.

Respondent: tak bych asi preferoval osobní komunikaci, tak jak to bylo u našich dětí.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Případně telefonování.

Tazatel: Mhm, mhm. Co třeba papírová žákovská knížka, usnadnila by Vám zjišťování prospěchu?

Respondent: Určitě ano, v té se člověk lépe vyzná, je pro mě srozumitelnější

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a přeci jenom člověk drží něco v ruce.

Tazatel: Ano, ano, mhm. Možná nyní odbočíme k jiné otázce. Jaké rozdíly vnímá prarodič pěstoun mezi výchovou svých vlastních dětí a výchovou svých vnoučat?

Respondent: (ticho) Tak ta výchova je celkově taková laxnější,

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: děti si dnes dovolují všechno na všechny

Tazatel: Ano.

Respondent: a vlastně můžou dělat všechno.

Tazatel: Mhm, takže máte pocit, že je dnes výchova volnější?

Respondent: To rozhodně, naše děti byly v tomto ohledu drženy zkrátka, neexistovalo, že by si vodily kamarády domů.

Tazatel: Mhm.

Respondent: a to jsme se ještě teď s Petrem pohádali

Tazatel: Promiňte, Petr je Váš vnuk?

Respondent: Ano, to je můj vnuk. Kde jsem to byl, - jo. Jsme se s Petrem pohádali o vození slečen domů.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Jak jsem říkal už na začátku, dneska je úplně jiná doba.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: To za našich mladých let nebylo, my jako rodiče jsme nic takového nedovolovali.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: Nyní se to zdá asi běžné.

Tazatel: Mhm, mhm a jaké jsou důvody, které vedou prarodiče pěstouna k jiným výchovným metodám, než tomu bylo u vlastních dětí?

Respondent: No, tak zcela určitě je to tím velkým věkovým rozdílem a i – tou dobou.

Tazatel: Mhm. a ještě jsou nějaké důvody, které by mohly být důvodem?

Respondent: Možná celkově tou výchovou ve škole, vlivem televize, - třeba dnes je úplně běžné, že jsou v televizi reklamy o vložkách.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: Všude se o tom mluví,

Tazatel: Mhm, mhm

Respondent: je to na plakátech – a nikdo se nad tím nepozastavuje, nikomu to nepřijde nevkusné.

Tazatel: Mhm, mhm. a nyní ještě k poslední otázce. Jaké pocity prožívá prarodič pěstoun, když svá vnoučata musí potrestat?

Respondent: No, je to takový nepříjemný pocit.

Tazatel: Mhm.

Respondent: Ale přeci jenom – přeci jenom vnuk je bez rodičů,

Tazatel: Mhm.

Respondent: vyrůstá bez rodičů, takže se snažíme ho spíš rozmazlovat, než nějakým způsobem trestat.

Tazatel: Ano, ano.

Respondent: No, - a když nakonec dojde k trestům, tak si často i s manželkou vyčítáme, jestli jsme to nějak nepřehnali, jestli jsme neměli bejt mírnější.

Tazatel: Mhm, mhm.

Respondent: a vlastně se ho ani trestat nesnažíme.

Tazatel: Mhm, mhm. Takže Vám velice děkuji za rozhovor a nyní rozhovor ukončuji.

Příloha H – Analýza výsledků otázky č. 1, 2, 3

Otázka č. 1									
politika	náboženství	životní zkušenosti	drogy	hudba					
0	0	1	0	1	0	1			
x	x								
		x							
			x						
1	1	1	1	1	x				
1	1	2	2	1					

Otázka č. 2									
strach z ponižení	pocit ztráty času	naděh	stres	vstřícnost	rozpolcenost	mrzutost	únava		
0	0	1	0	1	0	1	0	1	1
x	x								
				x					x
			x						
x									
1	1	0	1	1	1	1	1	1	1
2	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Otázka č. 3									
diskuze	domluha	manželka	ročníký kruh	internet	poradna	vzdělávat se			
0	0	1	0	1	0	1	0	1	
			x						
			x						
x									
	x								
		x							
				x					
2	1	1	2	1	1	1	1	1	1
3	1	1	4	2	1	1	1	1	1

R	roděe vnučete	sex	otázka porozumění	menstruace	poluce	antikoncepce
	0	1	0	1	0	1
1	x	x				
2		x	x	x	x	x
3			x			
4			x			
5		x		x		x
6		x				
7	x	x		x		x
odp.	1	3	2	1	1	1
celkem	2	6	2	3	1	3

R	rozpačitost	stud	nedobry pocit	špatná výchova	pocit trapnosti	neznalost vnučete
	0	1	0	1	0	1
1	x	x	x	x	x	
2		x	x			x
3						
4			x			
5						
6			x			
7	x	x				
odp.	1	2	4	1	1	1
celkem	2	3	4	1	1	1

R	literatura	společná čerba	teta	starší sourozenci	kamarádky	vhodná doba
	0	1	0	1	0	1
1	x	x	x			
2	x			x	x	x
3						
4						
5						
6	x		x		x	
7		x				
odp.	3	1	2	1	2	1
celkem	4	1	2	1	2	2

Příloha I – Analýza výsledků otázky č. 4, 5, 6

Otázka č. 4										
počítač/internet	vmuk/vnučka	profesor/učitel	dědeček/partner	kamarádky	e-mail	žákovská knížka				
0	1	0	1	0	1	0	1			
x	x	x	x							
x		x	x	x	x					
	x	x				x				
x		x					x			
	x	x								
x		x								
3	1	2	2	1	1	1	3			
6	3	7	2	1	1	4				

Otázka č. 5										
nezájem učít se PC	neohlebná mysl	nepřehlednost	zatajování známek	dostavit se do školy						
0	1	0	1	0	1					
x	x	x								
			x							
			x	x						
		x	x							
1	1	1	2	2	1					
1	1	2	4	1						

Otázka č. 6										
vmuk/vnučka	učitelka/učitel	třídní schůzka	naučit ovládat PC	sjednocení ŽK	tištěná podoba	telefonicky	ŽK papírová			
0	1	0	1	0	1	0	1			
x	x	x								
			x	x	x					
	x									
	x	x								
	x									
1	3	2	1	1	1	1	2	1	1	1
1	5	3	1	2	1	1	3			

R	těžko	
	0	1
1	x	
2		
3		
4		
5		
6	x	
7		
odp.	2	
celkem	2	

R	neznalosti počítače	
	0	1
1	x	
2	x	
3		x
4		
5		
6	x	
7		x
odp.	3	2
celkem	5	

R	kamarádka	
	0	1
1	x	
2		
3		
4		
5		
6		
7		
odp.	1	
celkem	1	

Příloha J – Analýza výsledků otázky č. 7, 8, 9

Otázka č. 7									
počítač	neposlůšnost	doba	strach	větší zodpovědnost	volné pole	Makarenko	sobectví		
0	1	0	1	0	1	0	1	0	1
x									
	x	x			x	x			
	x	x							
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	2	3	2	2	1	2	1	2	1

Otázka č. 8									
povinnost	doba	aktivita	škola	média					
0	1	0	1	0	1				
	x								
		x							
1		1	2	1	1				
1	2	1	2	1	1				

Otázka č. 9									

čas prarodicu	pripisobivost	fyzicke tresty	nepotreba rad	nevim	cas vnuocat	zkušenosť	jiné myšlení	sport
0	1	0	1	0	1	0	1	0
x	x	x						
x				x	x	x		
		x					x	x
						x	x	
							x	
2	1	1	1	1	1	1	2	3
2	1	2	1	1	1	2	5	1

čas	zkušenosť	porozumení	trpělivost	žádné	domhva	styl života	morálka	kontrola
0	1	0	1	0	1	1	0	0
x	x	x						
x	x			x	x			
x	x				x			
				x			x	
					x			x
2	1	3	2	2	1	2	0	1
3	4	5	1	2	3	2	1	1

pocit trapnosti	rozpacitost	dobry pocit	nirzutost	trestání sebe sama	pocit nitnosti	stres	výčitky
0	1	0	1	0	1	0	1
x	x						
		x		x			
			x		x		
1	1	1	1	1	1	1	x
1	1	1	1	1	1	1	1

R	věk	
	0	1
1	x	
2		
3		x
4		
5		x
6	x	
7		x
odp.	2	3
celkem	5	

R	věk	
	0	1
1	x	
2		
3		x
4		
5		
6	x	
7		x
odp.	2	2
celkem	4	

R	nepříjemné pocity	
	0	1
1	x	
2		
3		
4		
5		
6	x	
7		x
odp.	2	1
celkem	3	

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jména autora: Anna Leixner

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Náhradní výchova vnoučat vykonávaná prarodiči

Rok: 2014

Počet stran textu: 62

Celkový počet stran příloh: 73

Počet titulů českých použitých zdrojů: 31

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 7

Počet internetových zdrojů: 11

Vedoucí práce: PhDr. Marie Farková